

S T U D I J A
O
OPRAVDANOSTI OSNIVANJA OPŠTINE
G U S I N J E

G U S I N J E

Avgust 2012. godine

SADRŽAJ

<i>I Uvod.....</i>	4
<i>II Analiza postojećeg stanja .....</i>	7
<i>III Parametri daljeg razvoja .....</i>	56
<i>IV SWOT analiza (analiza unutrašnjih i spoljnih faktora).....</i>	67
<i>V Budžet Opštine za 2012. godinu .....</i>	69
<i>VI Analiza fiskalnih kapaciteta.....</i>	79
<i>VII Zaključna razmatranja .....</i>	86
<i>VIII Korišćeni izvori podataka i informacija.....</i>	88
<i>IX Prilozi.....</i>	91

I UVOD

Gusinjani su pokrenuli pitanje ponovnog osnivanja svoje opštine, što nameće potrebu donošenja izmjena i dopuna Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore. Za pokretanje postupka osnivanja opštine formiran je Inicijativni odbor, koji je uradio sve što je potrebno za ostvarivanje ove ideje. Osnivanjem opštine stanovništvo ovog područja bi povratilo svoju lokalnu samoupravu, preko koje bi samostalno rješavalo svoje nagomilane ekonomske, socijalne i druge problem, naravno, uz saradnju i pomoć nadležnih državnih institucija Crne Gore.

Posljedice ukidanja opštine Gusinje 1953. godine odrazile su se negativno na ovdašnji privredni i društveni život. Uz neravnomjernost regionalnog razvoja koja je dovela do zapostavljanja sjeverne regije u Crnoj Gori, te posljedice su imale velikog uticaja na migaciju stanovništva, zapostavljanje poljoprivredne proizvodnje, depopulaciju, demografsko pražnjenje i zamiranje sela, kao i na fluktuaciju kadrova, naglo opadanje broja učenika u školama i na saobraćajnu izolovanost ovog područja. Opština Plav, u čijem se sastavu se nalaze MZ Gusinje i Vusanje, kao jedna od najnerazvijenih u Crnoj Gori, i sama je zahvaćena pomenutim procesima, te nije bila, niti je sada u mogućnosti da pomogne brži razvoj MZ Gusinje i Vusanje. U takvoj situaciji ove mjesne zajednice nijesu bile u mogućnosti da adekvatno valorizuje svoje raspoložive resurse i potencijale, te oni i danas stoe neiskorišćeni ili neznatno iskorisćeni.

Zaostajanje opštine Plav i MZ Gusinja i Vusanja u okviru nje u velikoj mjeri posljedica je nerealizovanih republičkih i opštinskih društvenih i perspektivnih planova razvoja iz perioda socijalističke dogovortne ekonomije, zatim iz perioda tranzicije i aktualnih planova, programa i strategija.

Dosadašnja realizacija Master plana do 2020. godine, koji je dao je težiste na razvoj južne regije i primorskog turizma, nije dovela do predviđene diverzifikacije ukupnog turističkog proizvoda Republike kao jedinstvene turističke destinacije prema sjeveru, a time i do smanjenja disproporcije regionalnog razvoja između sjeverne i južne regije.

Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, bazirana na Master planu, predviđa radi povezivanja primorskog i planinskog turizma podjelu Crne Gore kao turističke destinacije na 6 klastera (tri primorska i tri planinska). Prokletije sa Plavom i Gusinjem su svrstane u 5 klasu kao sastavni dio planinske turističke destinacije Bjelasice i Komova. Međutim, dosada na prostoru Plava i Gusinja nije ništa urađeno.

Nije realizovan ni Program integralnog razvoja crnogorskih Prokletija, koji je prihvatile Vlada Crne Gore, a kojim su za plavsku opštinu i Gusinje bili predvićeni razvojni pilot-projekti sa međunarodnim učešćem.

Vraćanje statusa opštine Gusinje nebi dovelo do teritorijalne dezintegracije Crne Gore, jer su gravitacione tendencije ovog područja neosporno usmjerene prema Crnoj Gori i njenom glavnom gradu Podgorici, gdje živi znatan broj Gusinjana i gdje Gusinje ima svoje privredne objekte. O priverženosti Gusinjana Crnoj Gori dovoljno govori podatak da je na referendumu 2006. godine 98,5% ovdašnjeg stanovništva glasalo za suverenu i međunarodno priznatu Crnu Goru.

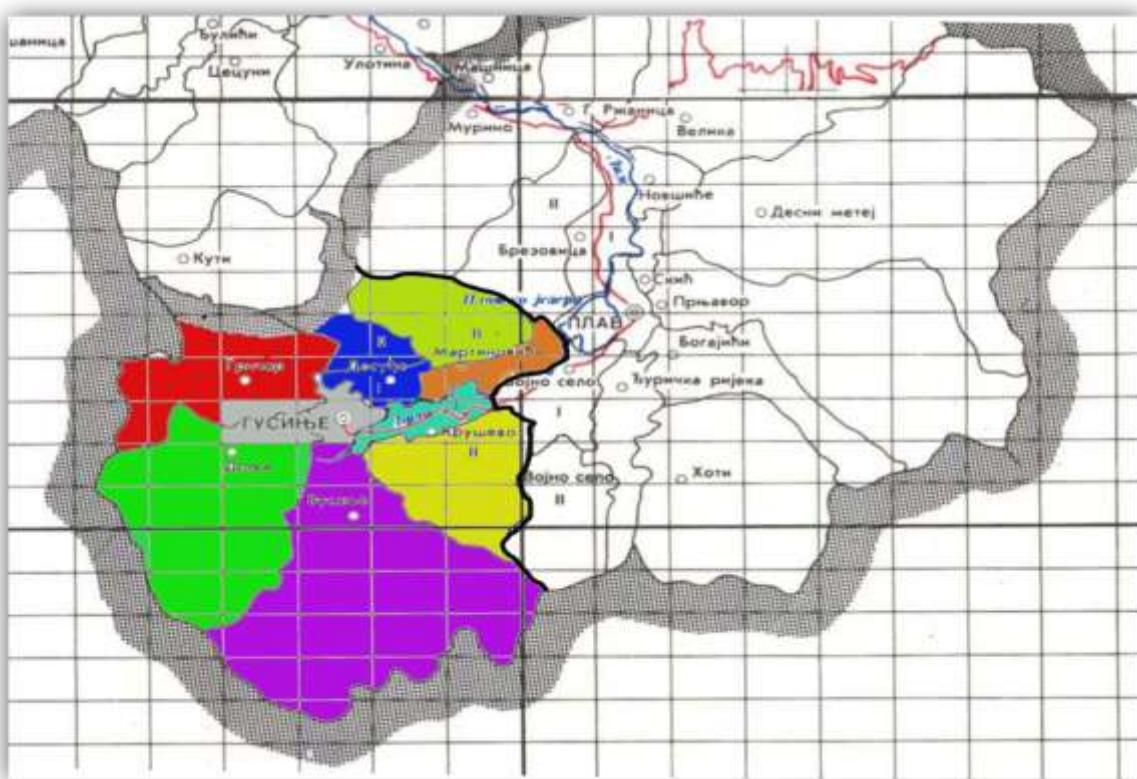
Ova studija ima za cilj da utvrdi i definiše društvenu, ekonomsku i političku opravdanost osnivanja opštine Gusinje i da ukaže na razloge koji su motivsali pokretanje ove inicijative.

U katastarskoj dokumentaciji područje Gusinja je evidentirano je **10** katastarskih opština i u okviru njih **42** naselja, sela i zaseoka. Katastarske opštine su:

- Gusinje ($3.728.751 \text{ m}^2$),
- Dolja ($3.4621.900 \text{ m}^2$),
- Dosuđe I ($3.240.464 \text{ m}^2$),
- Dosuđe II ($9.922.255 \text{ m}^2$),
- Grnčar ($20.997.300 \text{ m}^2$),
- Kruševo I ($14.204.508 \text{ m}^2$),
- Kruševo II ($15.965.517 \text{ m}^2$),
- Martinoviće I ($4.159.908 \text{ m}^2$),
- Martinoviće II ($11.516.578 \text{ m}^2$) i
- Vusanje ($49.559.850 \text{ m}^2$), ukupne površine oko 157 km^2 , što čini oko $1,1\%$ teritorije Republike Crne Gore i oko 2% prostora koji pripada Sjevernom regionu.

Gusinje

Karta katastarskih opština

Na karti su prikazane katastarske opštine raznim bojama i ispisani njihovi nazivi.

Mjesnom centru Gusinje, koji broji 1722 stanovnika, 722 stambene jedinice i 533 domaćinstva, gravitiraju sela Grnčar sa 184 stanovnika, Dolja sa 137 stanovnika, Dosuđe sa 311 stanovnika, Kolenoviće sa 160 stanovnika, Kruševo sa 335 stanovnika, Martinoviće sa 683

stanovnika, kao i mjesna zajednica Vusanje sa 643 stanovnika i selo Višnjevo sa 64 stanovnika, što ukupno čini **4239** stanovnika, (bez radnika na privremenom radu u inostranstvu sa stalnim prebivalištem na ovom području) **1218** domaćinstava, **1647** stambenih jedinica (po popisu stanovništva iz 2011. godine).

Treba napomenuti da Gusinje posjeduje sve elemente urbanog naselja i ima sve predispozicije da postane središte istoimene opštine. Samodoprinosima građana Gusinja i nesobičnom pomoći dijaspore urađen je vodovodni sistem, urađena je atmosferska i fekalna kanalizacija sa već urađenim projektom u mjestu "Sastanci" za prečišćavanje, postavljen je optički kabal takođe samodoprinosom građana, od pošte u Gusinju do autobuske stanice u Plavu (12 km), urađeni i uređeni trotoari kao i tri fontane.

Prestanak rada opštine Gusinje motivisan je privremenim "presljenjem" 1953. godine zbog požara u dva navrata u opštinskoj zgradi, što je kod stanovništva ostavilo utisak namjernog i tendencioznog čina, jer je crijevo za gašenje požara sjekirom isječeno na više od 10 mjesta u samom toku gašenja požara. Administracija nije vraćena u administrativni centar Gusinje a najvjerojatnije je ukinuta rješenjem iz 1957. godine kada su mnoge opštine takođe ukinute.

II ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

2.1. OSNOVNI GEOGRAFSKI I ISTORIJSKI PODACI

2.1.1. Geografski položaj

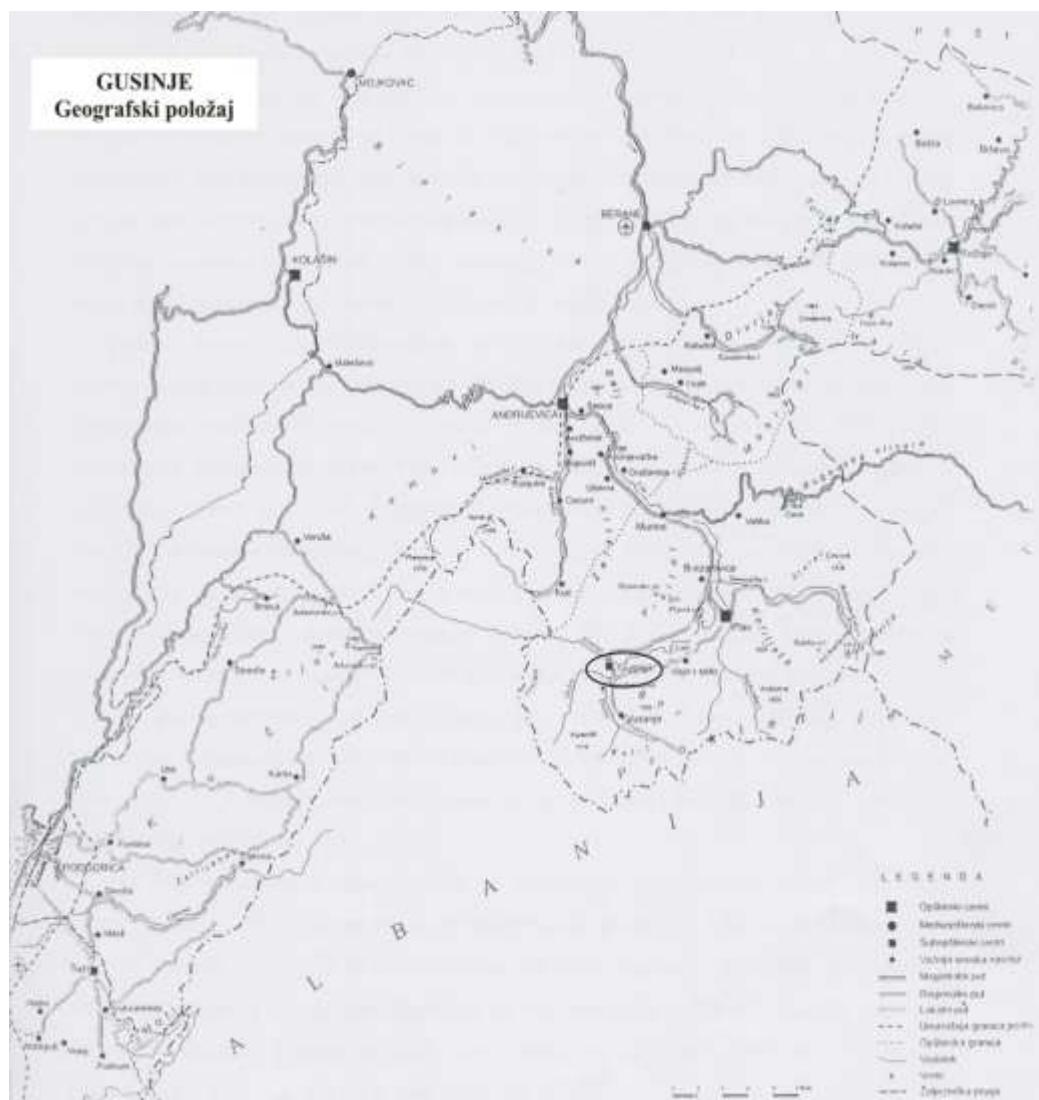
Gusinje je smješteno u neposrednoj blizini granice sa Albanijom, na sastavu rijeka Vruje i Grnčara, u jugozapadnom dijelu Plavsko - gusinjskog basena, na oko 920 m nadmorske visine, ispod strmih padina Prokletija na jugu i Lipovice, grebena i Visitora na sjeveru. Gledano prema glavnim i sporednim stranama svijeta, Gusinje se nalazi u jugoistočnom dijelu Crne Gore. Ono ima približnu geografsku širinu grada Risna u Boki Kotorskoj i Danilovgrada u Zetskoj ravnici. Međutim, sa regionalnog aspekta Gsinjski kraj se tretira kao sastavni dio sjeverne regije Crne Gore. Toj regiji pripada i po stepenu ekonomske (ne)razvijenosti

Ovaj dio prostora odlikuje se brojnim, a u mnogo čemu jedinstvenim i specifičnim geografskim obilježjima sa više ili manje izraženim razvojnim i ekološkim vrijednostima kako lokalnog i regionalnog, tako i nacionalnog značaja.

Područje Gusinja čini jasno izdiferenciranu geografsku cjelinu a prostire se na oko 157 km², što čini oko 1,1 % teritorije Republike i oko 2 % prostora koji pripada Sjevernom regionu. Riječ je o veoma značajnom prostoru kako sa aspekta regionalnog, tako i ukupnog ekonomskeg i demografskog razvoja Republike. Znatna razvojna zaostalost kako u odnosu na dva ostala regiona, tako i u poređenju sa prosjekom Republike, kao i sa neposrednim okruženjem, umanjuje mogućnosti veće regionalne integracije i intenziviranja razvojnih procesa.

Sa regionalno-prostornog aspekta, geografsko-saobraćajni položaj Gusinjskog kraja determinišu dvije osobine: kontaktnost i polivalentnost. Za sada se ne može govoriti i o tranzitnosti položaja, ali, kada se završi izgradnja puta Podgorica-Gusinje, dužine 57 km, preko dijela sjeverne Albanije, Gusinje će donekle povratiti svoju nekadašnju tranzitnu funkciju

Kontaktnost položaja odnosi se na poziciju ovog prostora prema državi Albaniji i susjednim regionima. Zahvaljujući graničnim prelazima Grnčar – Vrmoša i prohodnim prevojima na Prokletijama, postoje povoljni uslovi za uspostavljanje kontakta sa stanovništvom sjeverne Albanije, posebno na planu međusobne saradnje susjednih opština, trgovine, zajedničkih planinarskih pohoda, turističke posjete, kulturne saradnje, zaštite prirode, naučnih istraživanja i sl. Posebno polje saradnje dviju zemalja predstavljaju masiv Prokletija. Treba napomenuti da glavne staze na najviše vrhove albanskih Prokletija, Maja e Jezerces (2694 m), Maja e Koljates i dr. vode iz Gusinja preko prokletijskih prevoja. Ukoliko Prokletije budu proglašene za međudržavni i međunarodni nacionalni park to će biti još jedan važan segment uspostavljanja kontakta i saradnje sa susjednom Albanijom. Gusinje se neposredno graniči preko Lipovice i Grebena sa andrijevičkom opštinom i Vasojevićima, a posredno preko područja opštine Plav, što omogućuje neposredne i posredne kontakte sa Gornjim Polimljem i čitavim sjeverom Crne Gore

Polivalentnost područja Gusinja ogleda se u prostornom odnosu prema bližim i daljim geografskim cjelinama. Od posebnog su značaja položaji prema Skadarsko-zetskoj kotlini, Gornjem Polimlju, Metohiji, Rožajskom i Novopazarskom kraju, gdje se nalaze značajni privredni centri. Pomenute cjeline se odlikuju različitom privrednom strukturu, što potencira potrebu uspostavljanja boljih komunikacija i kontakta sa njima, naročito sa Skadarsko-zetskom i Metohijskom kotlinom kao agrarnim područjima i izvorima, a potencijalne turističke tražnje za Gusinje i Plav.

2.1.2. Granice

Granice područja za koje se traži status opštine sa svih strana su državne prema Albaniji, izuzev na istočnoj i sjeveroistočnoj strani, gdje je granica opštinska prema opštinama Plav i Andrijevica..

Državna granica prema Albaniji na teritoriji Gusinja počinje od Ružinog dola na Lipovici, odakle se spušta prema jugu do kote 948 na rijeci Grnčaru. Odатle krivuda prema zapadu i od kote 1097 na Vjeterniku ponovo skreće na jug. Na ovom dijelu granica je vještačka, jer presijeca

dolinu Grnčara, odnosno Vrmoše i prevoj Godilju (1150 m), preko kojih su u prošlosti prolazili važni karavanski putevi. Granica se dalje pruža prema jugu duž razvođa i preko najviših vrhova Trojana i Popadije, presijecajući neznatan dio izvorišta Dolje. Od vrha 2210 m granica se pruža pravo prema jugoistoku preko krševitih terena Karanfila i Čokišta, presijecajući izvorište Ropojane, te kao pretežno prava linija dopire do tačke koja leži na 250 m jugozapadno od kote 2146 na Bjeliču. To je najužnija tačka Gusinjskog područja. Zatim granica skreće ka sjeveroistoku i u vidu cik-cak linije pruža se razvođem i preko najviših vrhova Bjeliča - Maja Rosita (2524 m), Zle Kolate (2534 m) i Dobre Kolate (2528 m) do vrha V. Šćapice (2010 m), gdje počinje državna granica prema opštini Plav.

Sadašnja katastarska granica između katastarskih opština Gusinja i Plava poklapa se sa ranjom granicom opštine Gusinje. Ta granica počinje od prevoja Ćaf-Bor i ide vododjelnicom preko Bora, a zatim se nastavlja na Koljenovica-Radončica-Budojevice i dalje prema zapadu, pa prema sjeveru, a zatim uzvodno rijekom Ljučom do Višnjevačkog mosta, obuhvatajući sa južne strane budojevičku Meminu planinu i Maja Šćapicu. Granica se dalje nastavlja na Visitor-Martinovića čafa-Duljev katun-Čardak-Greben-Lipovica, obuhvatajući planine Čardak, Greben i Kacuber na krajnjem jugu, te Grebensko jezero, Duljev i Lipovački katun, Od Lipovice prema jugu nastaje državna granica sa Albanijom.

2.1.3. Geoprometni, geopolitički i geostrateški položaj

Na teritoriji Crne Gore ne postoje komunikacije geoprometnog ranga, čemu je glavnu uzrok izrazito planinski reljef. U Srbiji i Makedoniji, odnosno na Balkanu, glavni geoprometni pravac predstavlja Moravsko-vardarska udolina, kao kičma drumskog i železničkog saobraćaja. Crna Gora je dosta udaljena od tog pravca, što umanjuje njenu geoprometnu funkciju i poziciju.

Dolinama Lima i Cijevne, preko Plavsko-gusinjskog basena i najnižeg prevoja na Prokletijama – Predelca (1354 m) predisponirana je najkraća i najpogodnija moguća prirodna veza za uspostavljanje geoprometne komunikacije između unutrašnjosti Balkanskog poluostrva i Crnogorskog primorja, ali ona nije iskorišćena zbog državne granice koja presijeca dolinu Vrmošu. Zato su i pruga Beograd-Bar i Jadranska magistrala zaobišli ovo područje, prolazeći kroz mnogo nepogodnije terene, uz ogromne troškove izgradnje.

O važnosti geopolitičkog i geostrateškog položaja Plavsko-gusinjskog kraja dovoljno govore činjenice da su se na ovom području vjekovima ukrštali i sukobljavali interesi velikih imperija, susjednih i drugih zemalja, Turske, Austro-Ugarske, Njemačke, Italije, a u daljoj prošlosti i Rimske imperije.

2.1.4. Saobraćajno - prometni i turistički položaj

Saobraćajno-prometna pozicija Gusinjskog kraja ne može se ocijeniti kao nepovoljna, i ako Plav i Gusinje sada predstavljaju završne stanice regionalnog limskog automobilskog puta. Za razliku od puteva koji vode ka Žabljaku, Šavniku i drugim planinskim opštinskim centrima, koji su zimi često neprophodni, putevi za Plav i Gusinje su potpuno i stalno prohodni zimi.

Položaj Gusinja se javlja kao izuzetno važan faktor, uslov i elemenat ekonomske, posebno turističke valorizacije ovdašnjih resursa. Položaj prema važnim putnim prvcima kojima su usmjereni glavni turistički tokovi i položaj prema velikim gradovima kao izvorima turističke tražnje i privrednim centrima u sadašnjoj fazi razvoja turizma je periferan i nedovoljno funkcionalan. To je jedan od važnih ograničavajućih faktora turističkog razvoja područja Gusinja. Gusinje kao jedan od turističkih centara centralnih Prokletija udaljeno je od Berana, gdje prolazi Jadranska magistrala, 52 km, od pruge Beograd-Bar u Bijelom Polju 85 km, a od Beograda 433 km i Podgorice oko 200 km.. Od izuzetnog značaja za položaj, saobraćajno otvaranje i turističku valorizaciju Gusinja je započeta izgradnja puta Podgorica – Gusinje, dolinom Cijevne i preko Vrmoše. Kada se završi izgradnja tog puta, veći dio ovog planinskog prostora naći će se u izletničkoj vikend zoni ne samo Podgorice nego i bližih primorskih gradova. Gusinje i Plav će, umjesto perifernog položaja, povratiti nekadašnju tranzitnu saobraćajnu funkciju, koju su imali u doba karavanskog i kirajdžijskog saobraćaja.. Taj putni pravac će dobiti značajnu turističku funkciju ne samo u pogledu razvoja vikend turizma, nego i komplementarnog turizma more-planina, kao i na planu povezivanja crnogorskih i albanskih Prokletija. Razvojem turističkog i robnog prometa ukazaće se potreba da se put proširi i dobije širi regionalni značaj.

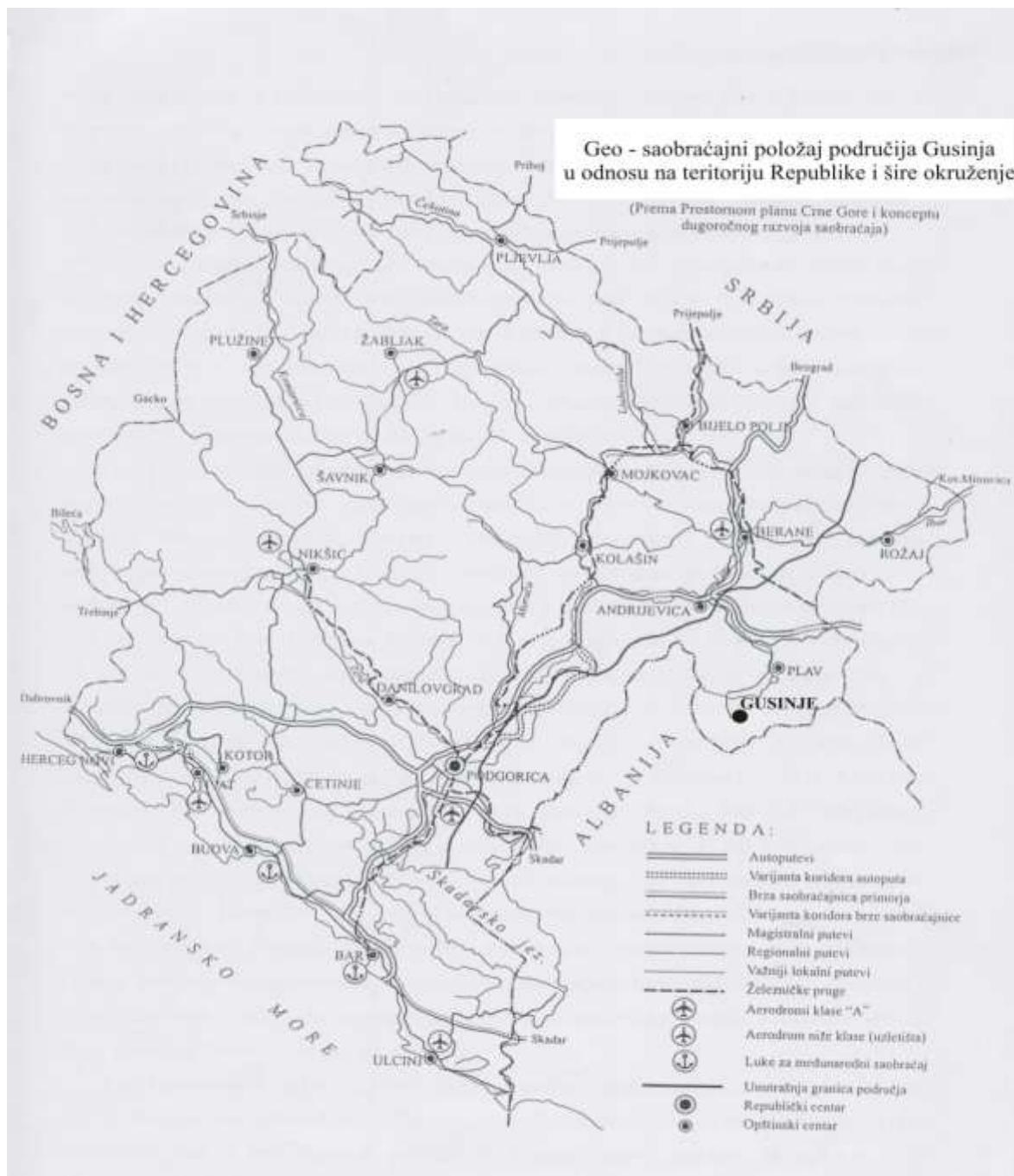
Limskim i ibarskim putnim prvcima centralne Prokletije sa centrima Gusinje i Plav uključene su u kontraktivnu sferu crnogorskog turističkog pravca koji sažima turističke tokove u pravcu Crnogorskog primorja iz emitivnih zona Srbije, centralne, sjeverne i istočne Evrope, te ima međunarodni značaj. Ovaj pravac se odvija drumskim, zelezničkim i vazdušnim vezama. Za Prokletije najveći značaj za sada imaju drumske, a najmanji vazdušne linije, jer su aerodromi u Podgorici i Tivtu dosta udaljeni. Od prvorazrednog značaja za turističku valorizaciju Prokletija bilo bi ponovno otvaranje i uključivanje u vazdušni saobraćaj aerodroma u Beranama.

Postojeću spoljašnju, direktnu i indirektnu saobraćajnu dostupnost i povezanost ovog područija sa bližim i daljim okruženjem, naročito sa privredno razvijenim prostorima i važnijim izvorima turističke tražnje obezbeđuje nekoliko saobraćajnica različitog ranga, kvaliteta i propusne moći, kojima se odvija putnički i robni promet:

(1) magistralni put i pruga međunarodnog značaja Beograd-Crnogorsko primorje, koji ovo područje kontaktiraju sa sjeverne strane, a sa zapadne strane iz pravca Podgorice, imaju presudnu ulogu u njegovom povezivanju kako sa privredno najrazvijenijim regionima Srbije, tako i sa kontraktivnim zonama najintenzivnije turističke tražnje na prostoru Crne Gore, centralne i sjeverne Evrope;

(2) kontinentalni krak Jadranske magistrale koji prolazi kroz sjeverni dio ovog područja (Berane-Rožaje-K.Mitrovica), obezbeđuje njegovu povezanost sa Crnogorskim primorjem i moravsko-vardarskom saobraćajnom kičmom Balkana (i dalje sa Bliskim Istokom), a preko Ibarske magistrale sa Pomoravljem i Šumadijom;

(3) put Andrijevica-Murino-Čakor-Peć-Priština čini direktnu vezu srednjeg dijela područja sa Kosmetom, dok njegova komplementarnost sa prethodnim putnim prvcem omogućava širu saobraćajnu povezanost ovog prostora;

(4) drumska i željeznička saobraćajnica na pravcu Podgorica-Božaj-Skadar obezbeđuju dostupnost južnog dijela Gusinjskog područija iz pravca Albanije.

(5) vrlo značajnim za ovo područje treba istaći otvaranje graničnog prelaza Grnčar-Vrmoša, Podgorica, kompletna infrastruktura je već izgrađena sa strane Crne Gore. Funkcionisanjem ove saobraćajnice stvorili bi se uslovi za znatno kvalitetnije otvaranje ovog područija prema svijetu, brži i obimniji transport robe i putnika.

Saobraćajni položaj Gusinjskog kraja

Imajući sve ovo u vidu Gusinju se vraća stari sjaj i slava, kao i povratak stanovništva iz dijaspore sa svojim kapitalom. Otvaranje graničnog prelaza Grnčar značajno je za čitavo Polimlje, sjever Crne Gore i istočno okruženje.

Pored pomenutih, važno je istaći i značaj puta Andrijevica-Mateševo-Lijeva rijeka-Podgorica. Neki lokalni putevi vode gotovo do najvisočijih planinskih predjela, što stvara povoljnije uslove za razvoj poljoprivrede, turizma, šumarstva, drvoprerade i drugih aktivnosti. Internu povezanost i integrisanost prostora obezbeđuje više lokalnih saobraćajnica različitog kvaliteta.

Poseban doprinos boljem saobraćajno-turističkom povezivanju mogao bi se ostvariti otvaranjem puta Peć-Čakor-Murina i modernizacijom i uključenjem aerodroma u Beranama u civilni aviosaobraćaj, što bi ovom području dalo obilježje turističke aviodestinacije.

U periodu od 1998 godine do oktobra 2001 godine urađene su skoro sve gradske saobraćajnice sa uređenjem trotoara u gradskom jezgru:

- obnovljen lokalni put Alipašini izvori,
- obnovljen lokalni put selo Vusanje,
- obnovljen lokalni put do izletišta Grebaja,
- obnovljen lokalni put do Plava preko sela Kruševo i Vojno selo,

- urađeni mostovi selima Hakanje, Kruševo i Grnčar,
- adaptirana dva mosta prema selu Vusanje
- urađeni potporni zidovi u dužini od 150 metara za zaštitu od poplava,
- rekonstruisan odnosno zaštićen most na rijeci Dolja,
- obezbijeđena sredstva za izgradnju pješačkog mosta kod škole.

U okviru saobraćajne infrastrukture treba pomenuti i autobusku stanicu, koja svojim položajem i opremljenosti zadovoljava kriterijume ove djelatnosti. Kako je Gusinje udaljeno 12 km od Plava, tako lokalni autobusi i kombi vozila saobraćaju više puta u toku dana.

Reljefna karta Plavsko–gusinjskog basena sa lokalnom putnom mrežom

Gusinje je urbanističo-saobraćajnim rešenjem formirano kao koncentrična cjelina. Iz Gusinja kao sobraćajnog čvora lokalne putne mreže dostupne su lokalnim putevima (kategorisanim i nekategorisanim) sve katastarske opštine i sva naselja na ovom području. Njihova udaljenost od Gusinja iznosi:

- Grnčara (desni), 5,5 km, lokalni asfaltni put, širine 3,5 metara, Grnčara (lijevi) regionalni put Berane – Plav – Grnčar 50 km, asfaltni širine 6.5 bez trotoara, završava se graničnim prelazom Grnčar – Baškin;
- Dolje, 8 km, asfaltiran, 6 metara širine, a asfaltirana širina 3.5 m, tri planinska puta, prvi Dolja-Popadija, makadam 11 km; drugi Dolja - Vezirova Brada, makadam 9 km; treći Dolja – Trojan, 10,5 km;
- Dosuđa, regionalnim putem od 6,5 m, uređen trotoarima i uličnom rasvetom, lokalni putevi Dosuđe - Zagrađe asfaltirani 3,5 širine i dužine 3,5 km; makadamski put Dosuđe-Zabodište u dužini od 4,5 km;

- Kruševa u dužini od 4 km, asfaltni put, 3,5 m širine neuređenih trotoara i bez putne signalizacije. Od lokalnog puta Gusinje – Plav odvajaju se sporedni putevi Bor - Kruševo u dužini od 8,5 km - planinski makadamski i Kruševo-Budojevice u dužini od 2,5 km, Kruševo – Višnjevo, od 3,5 m širine i 2 km dužine (asfaltni);
- Martinovića u dužini od 4,5 km na regionalnom putu Gusinje - Berane, lokalni put Martinoviće -Višnjevo u dužini od 1,5 km, asfaltiran u širini od 3,5 m, planinski put Martinoviće - Visitor u dužini od 7,5 km, planinskog karaktera;
- Vusanja udaljeno 7,5 km sa asfaltnom podlogom u širini 3,5 m, planinski put iz Vusanja ka planini Bor u dužini od 5 km makadamskog karaktera i od Vusanja do Ropojana planinski put u dužini od 4,5.

Isto tako saobraćajno je dostupan potez Murinska rijeka-Visitorsko jezero (1.820 m), a neposredno od Gusinja: Dosude – Zagrađe – Čardak – Valemartinovićke - Duljov katun – Zeletin.

U periodu od 1998. godine do oktobra 2001. godine urađene su skoro sve gradske saobraćajnice sa uređenjem trotoara u gradskom jezgru:

- obnovljen lokalni put Alipašini izvori,
- obnovljen lokalni put selo Vusanje,
- obnovljen lokalni put do izletišta Grebaja,
- obnovljen lokalni put do Plava preko sela Kruševo i Vojno selo,
- urađeni mostovi selima Hakanje, Kruševo i Grnčar,
- adaptirana dva mosta prema selu Vusanje
- urađeni potporni zidovi u dužini od 150 metara za zaštitu od poplava,
- rekonstruisan odnosno zaštićen most na rijeci Dolja,
- obezbijeđena sredstva za izgradnju pješačkog mosta kod škole.

Kao što je napomenuto, razvojna uloga ovog obilježija geografskog položaja posebno će doći do izražaja izgradnjom prelaza Gusinje-Grnčar-Vrmoša-Tamara-Cijevna zatrijebačka - Dinoša-Podgorica koje će presijecati ovo područje i obezbijediti njegovu komunikativnost širokih razmjera u dužini od 57 km.

2.2. VAŽNIJI ISTORIJSKI PODACI O GUSINJSKOM KRAJU I GUSINJSKOJ SAMOUPRAVI

Gusinjski kraj je bio privlačan za naseljavanje još u praistoriji. O tome svjedoče tri arheološka nalazišta u bližoj okolini Gusinja. Jedno nalazište je na planini Volušnici, na oko 1700 m nv, gdje je u dolini jednog potoka otkriven primitivni crtež na jednoj kamenoj ploči. Linijama urezanim u ploču, crtež prikazuje majku sa djecom u naručju, a pored nje je prikazano više ljudskih figura.

Po arheologu Branku Mijoviću, gravira potiče iz srednjeg bronzanog doba i pripada postpaleolotskoj (neolitskoj) umjetnosti Balkana. U drugom nalazištu - Grebaji na horizontalnoj kamenoj ploči urezana je figura čovjeka. Treće nalazište sa praistorijskim crtežima predstavlja pećina na istočnoj strani planine Vezirove Brade, na oko 3 km jugoistočno od Gusinja. Na ulazu u pećinu, s desne strane, na litici izgraviran je primitivni crtež strijelca sa zapetim lukom, a oko njega je više krstova, za koje se smatra da predstavljaju grupu lovaca. Crtež potiče iz VIII vijeka prije nove ere, tj. iz početka gvozdenog doba. Na osnovu ovih gravira može se prepostaviti da su se prastanovnici ovoga kraja bavili lovom i sakupljanjem plodova.

Gravira na Volušnici

Arheološka i druga nalazišta:

- Praistorijski crteži na Valušnici, Grebaji i na planini Vezirovoj bradi.
- Jerinin grad u zaseoku Zagrađe i istoimenoj planini Jerina
- Grčka groblja u Godilji i Dosuđu
- Fragmenti rimskog vodovoda u naselju Gusinje
- Ostaci utvrđenja kršla (kasarna).
- Crkvište na planini Popadiji
- Lokalitet Rudnica u Ropojani gdje su Sasi kopali rudu

Gusinje se spominje se još u XIV vijeku kao karavanska stanica na putu: Dubrovnik - Kotor - Skadar - Peć - Carigrad. Kroz naselje je tada prolazio veliki broj trgovaca i pratileca karavana, te je ono bilo veoma živo. U Tursko doba bilo je centar Gusinjske nahije i imalo razvijene upravne, zanatske i trgovačke funkcije. Uspostavljanjem granice sa Albanijom, početkom XX vijeka, Gusinje sa okolinom je postalo periferan i izolovan kraj, što je uticalo na slabljenje njegove ekonomске moći. To je trajalo sve do posljednjih decenija XX vijeka, kada je došlo do izvjesnog oživljavanja njegove privrede, posebno industrije, zanatstva i trgovine. Karakteristično je po svom urbanom jezgru i kamenim kulama od kulturno istorijskog značaja (Balića, Čekića, Radončića kula).

Otkriveni ostaci vodovoda i kanalizacije iz rimskog doba ukazuju da je Gusinje vrlo staro naselje. Naziv Gusinje pored etimologije i propovijedanja (usmeno sjećanje), najvjerojatnija je verzija vezana upravo za geografski položaj. U osnovi ovog Makro- toponima jeste svakako ilirska leksika (apelativ) »Geusaie«. Vokalna sekvenca »eu« iz ilirskog jezika, dala je vokal »u«, a latinska »ae«, dalo je »e«, pa će biti apelativ- »Gusie«. Danas u albanskom vokabularu »Guci« (Gusinje).

U ljetopisu popa dukljanina pominje se župa "Gusinjo". Od 1455. godine Gusinje zauzimaju osmanlije - Turci i pod njihovu vlast biće sve do 1912 godine. U XIV vijeku u Gusinju je postojala Dubrovačka kolonija, ovaj podatak govori da je Gusinje bilo živo i vrlo razvijeno trgovačko naselje. Početkom XVIII vijeka tačnije 1724. godine u jednom turskom dokumentu spominje se kadiluk Gusinje sa Podgoricom, sa sjedištem u Gusinju. Od 1612-1912 godine Gusinje je bilo upravni, trgovački, zanatski centar Gornjeg polimla (kaza, srez, kapetanija, kadiluk (sudstvo), opština). U geografiji kosovskog vijaleta objavljena jula 1852. godine pored ostalog piše da je Gusinje velika kasaba (varoš) koja ima -1500 kuća, pet džamija, osam vjerskih škola, jednu ruždu (gimnaziju), 350 dućana, sedam hanova, 27 kahvečijnjica. Francuski konzul u Skadru, Ekar, juna 1859. godine posjetio je Gusinje i upisao je u svom tefteru - "u varoš Gusinju ima 350 dućana, gusinjani su poznati i vješti trgovci".

Prema podacima Velimirovića 1893. godine varoš Gusinje broji 1600 domova, 5 džamija, 4 hana, 240 dućana, Gusinje sa okolinom broji 23804 stanovnika.

U periodu od 1906-1908 godine u Gusinju boravio je dr Jovan Cvijić koji je zabilježio da varoš Gusinje broji 6.202 stanovnika, Novi Pazar-13.847, Sjenica - 3.882, Pljevlja - 3.895, Bijelo Polje - 3.452, Prijepolje - 3.895, 2.523, Nova Varoš - 2.707 stanovnika.

Najveće migracije iz ovih krajeva desile su se 1914, 1919, 1925, 1933, 1936 ka Turskoj i Albaniji i od 1945 – 2003 ka Podgorici, Peći, Prištini, Skoplju, Sarajevu, Zapadnoj Evropi, Americi.

Kao upravno-administrativni centar šire oblasti, Gusinje je imalo značajnu ulogu kroz istoriju.

Početkom 14. vijeku Gusinje sa okolinom pripadalo je svetostefanskom vlastelinstvu, tj. vlastelinstvu manastira Banjske sa Kosova i ono je bilo jedno od najvećih u Plavskoj župi. Posjedi Banjske bili su sela Krušavo sa trgom, Gusino (danas Gusinje) sa planinama, zatim 14 kuća ribara na Plavskom jezeru i planine na istočnoj strani Župe.

U prvoj polovini 17. vijeka, kada je izvršena teritorijalna reorganizacija Osmanskog carstva, Plavska župa je preimenovana u Plavsku nahiju koja je ušla u sastav Skadarskog sandžaka i njen centar umjesto Plava postaje Gusinje. Od tada je Plavska nahija preimenovana u Gusinjsku nahiju, koja je obuhvatala čitav Plavsko-gusinjski kraj i Gornje Polimlje sve do

Bihora. Kasnije su njene granice smanjene . U vrijeme dok je Gusinje bilo središte nahije a kasnije i kaze, Plav je imao podređenu ulogu.

Gusinje je 1724. godine bilo kapetanija u sastavu Bosanskog pašaluka. Od 1869. godine ta kapetanija je ušla u sastav Prizrenskog sandžaka.

U drugoj polovini 19. vijeka Gusinje postaje centar istoimene kaze. Gusinjska kaza je od 1862. do 1878. godine obuhvatala sva sela Plavsko-gusinjske oblasti i varošice Plav i Gusinje. Ona je jedno vrijeme bila u sastavu Novopazarskog sandžaka (okruga).

Od četvrte decenije 19. vijeka , kada su ukinute kapetanije, osmanska vojska se povukla iz Gusinja, pa se Gusinjska kaza od tada sama o sebi brinula, kao neka autonomija sa samoodbranom, U njoj su građani bili oslobođeni služenju osmanske vojske.

Završetkom balkanskih ratova 1913. godine u Plavsko-gusinjskoj oblasti osnovane su tri seoske i dvije varoške opštine (Plav i Gusinje) sa predsjednikom na čelu i sa žandomerijom.

Poslije Drugog svjetskog rata Gusinju je povraćen status opštine, ali taj status gubi tokom reformi opštinskih samouprava 1953. godine. To je dovelo do demografskog pražnjenja i siromašenja ovog područja. Uslijedili su drastični depopulacioni procesi i migracije stanovništva u inostranstvo. Naravno, razloge tome ne treba tražiti samo zbog ukidanja opštine.

2.3. DIJASPORA

Napominjemo da je Fondacija Gusinje u svoj zavičaj uložila značajna sredstva na poljima: infrastrukture, obrazovanja, zdravstva, sporta, kulture i socijalne pomoci. Podsjećamo da smo među prvim realizovanim projektima opremili zdravstvenu ambulantu u Gusinju kako bismo unaprijedili rad te zdravstvene ustanove.

Napominjemo da Fondacija Gusinje neće stati na ovim stvarima već će se i dalje angažovati da kupovinom i opremanjem raznog medicinskog materijala i aparata obezbijedi građanima što bolju i kvalitetniju zdravstvenu zaštitu i uslugu u zavičaju.

Donacijom Fondacije Gusinje i Opštine Plav ograđen je Dom kulture u Gusinju i izgrađena ograda u vrijednosti od 25.000 eura.

Na privremenom radu u inostranstvu nalazi se veliki broj ljudi iz ovog kraja: Višnjevo 790 stanovnika, Vusanje 2830, Grnčar 720, Gusinje 18.400, Dolja 1100, Dosuđe 1.350, Koljenoviće 1130, Kruševa 1030, Martinoviće 1.440 stanovnika. Trideset hiljada Gusinjana živi i radi u inostranstvu, a najveći broj njih nalazi se u New Yorku. Čak i na Novom Zelandu ima Gusinjana. U novije vrijeme naseljavaju i Kanadu. Upisan je i prvi Gusinjanin u Japanu.

U nadi da će se stvoriti ambijent za investiranjem, time što će Gusinje dobiti OPŠTINU, već su investitori uradili projekte : hotela, restorana, stambenih zgrada, fabrika itd.

2.4. PRIRODNI I ANTROPOGENI RESURSI

2.4.1. Planine, doline i ravnice

Gusinjske Prokletije pružaju se duž državne granice prema Albaniji, počev od Trojana na zapadu pa sve do Velike Šćapice na istoku. Ropojansko-vrujskom i Grbaljsko-doljskom glacijalnom dolinom gusinjski dio Prokletija podijeljen je na tri skupine: 1. Trojan – Popadija – Valušnica - Talijanka, 2. Karanfili - M. Potkajs– Vezirova Brada i 3. Šćokište-Bjelič-Bor. Karanfili i Bjelič pripadaju krečnjačkoj zoni Prokletija. U toj zoni duž državne granice, na Bjeliču uzdižu se tri najviša vrha Crne Gore: Zla Kolata (2534 m), Dobra Kolata (2528 m) i Maja Rosit (2524 m). U kristalastoj zoni, ili zelenom pojusu, gdje dominiraju blagi oblici reljefa, uzdižu se Bor, Memina planina i Šćapica.

Masiv Karanfili sa Valušnice

U spektakularnom i fascinantnom reljefnom mozaiku Gusinjskog kraja izdvajaju se različiti oblici reljefa: tektonski, glacijalni, fluvijalni, kraški, denudacioni i dr. Česte su pojave kombinovanih oblika reljefa. Najveći značaj za turizam ima glacijalni reljef predstavljen erozivnim (cirkovi, valovi, komčići, prečage u valovima i dr) i akumulativnim (morene, terase) oblicima. Sva potencijalna skijališta smještena su u glacijalnim cirkovima kristalaste zone Prokletija, dok se u krečnjačkoj zoni nalaze glavni planinarski i alpinistički tereni. Posebne

atrakcije za turiste predstavljaju pojedinačni oblici reljefa sa estetskim i kuriozitetnim svojstvima, nastali selektivnom erozijom: prozorci u stijenama (šuplja vrata) u Karanfilima, Trojanu, Valušnici i Visitoru, zatim džinovski morenski blokovi i profili slojeva u Ropojani, oštri vrhovi „Koplje“, „Očnjak“, Šćokište“ i dr.

Živopisne glacijalne doline: Gusinjsko-plavski basen, Ropojana-Vruja, Grbaja-Dolja i Grnčar -Vrmoša predstavljaju posebne turističke atrakcije. U njima se nalaze krečnjačke prečage kroz koje su probijeni kanjonski usjeci rijeka zvani „grlje“. Kanjon Grlje sa vodopadom Skakavice u Vusanju predstavlja izuzetan prirodnji fenomen i jedno od najvećih turističkih izletišta u Plavsko-gusinjskom kraju.

Karta planina i rijeka Gusinjskog kraja

Kao što se vidi na priloženoj karti, područje Gusinja raspolaže brojnim visokim planinama, glacijalnim dolinama i dosta prostranim ravnicama pored rijeka Ljuče, Grnčara, Dolje i Vruje, pogodnim za poljoprivredu. Ravnica „Ljuča“ je zbog plitke izdani dobrom dijelom močvarnog karaktera, Raniji projekat melioracije ove ravnice nije realizovan. Vađenjem finog mulja sa dna Plavskog jezera čitava ova ravnica bi se mogla nasuti i time stvoriti najprostranije i najplodnije poljoprivredno zemljište u ovom kraju. Time bi se postigla dvostruka korist - sanacija Plavskog jezera i proširenje obradivih površina.

Bogatstvo i raznovrsnos geoloških slojeva, glacijalnih i kraških oblika reljefa, naročito na profilima Ropojane, na Bjeliču i Karanfilu, poseban su izazov za geologe, geomorfologe, planinare i druge ljubitelje prirpode. Uz bok masivnih, sprudnih i bankovitih dolomitičnih i kristalnih krečnjaka mezozojske ere na Bjeliču, nalaze se paleozojski sedimenti na Maja Boritu.

Tu, gdje se neposredno dodiruju mezozojski - krševiti i paleozojski pod zelenim ruhom tektonika i spoljašnje sile stvorile su najkontasnije pejzaže na čitavom prostoru Dinarida.

2.4.2. Hidripotencijal

Heterogena geološka građa i morfološka struktura, neujednačena prostorna raspodjela padavina i dr. presudno su uticali na formiranje osnovnih hidroloških karakteristika kako cjelokupnog područja Gusinja, tako i njegovih pojedinih djelova. Veoma značajan resurs Područja Gusinja je hidropotencijal. Hidrološku mrežu područja čine brojni objekti- veći i manji vodotoci, glacijalna jezera, vrela i izvori, podzemne izdani i dr., tako da se područje svrstava u grupu hidrološki najbogatijih prostora Crne Gore. Oni imaju višestruku razvojnu i ekološku funkciju- vodosnadbijevanje, razvoj poljoprivrede, proizvodnja energije, razvoj ribarstva, turizma i sporta, održavanje vodenih ekosistema i dr. U okviru organizacije „FAO“, koja djeluje pri Ujedinjenim nacijama, Gusinjski hidropotencijal je uvršten među 147 svjetskih potencijala.

Alipašini izvori

Okosnicu hidrografske mreže predstavljaju veći vodotoci kao što su Vrulja, Dolja i Grnčar, koje čine rijeku Ljuču, koja svojim tokom meandrira i uliva se u Plavsko jezero. Ovi vodotoci u većini slučajeva imaju: izražen energetski potencijal, velika kolebanja vodostaja tokom godine, bujični karakter i veliku količinu erodirnog nanosa u donjim djelovima. Prema saprobiološkoj klasifikaciji imaju zadovoljavajući nivo ekološkog kvaliteta vode (I klasa). Bogate su kiseonikom, koji pogoduju razvoju ribarstva (protočni ribnjaci), ribolova, vodosnadbijevanju, navodnjavanju i dr. Hidropotencijal ovog područja nije detaljno proučen, ali zbog pogodnosti terena i perspektive malih hidrocentrala, trebalo bi da se uradi nešto konkretnije i napravi jedna kvalitetna analiza ovog pitanja od starne stručne službe za razvoj elektroprivrede Nikšić. Uz ovaj potencijal već je zakupljena koncesija pitke vode na Alipašinim izvorima od

strane Slovenske firme DOO Novus. Kapacitet ovog izvorišta je pri najnižem vodostaju 3.555 l/s po analizi hidrografskog zavoda iz Beograda. Pored ovih postoje i: vrelo u Dragijama, Bajrovića vrelo i Zakića vrelo u Dosuđu.

Gusinjski kraj ukrašavaju glacijalna jezera:

- Tatarisko
  - Zmisko (jezerce u dolini Ropojana)
  - Krvavo jezerce
  - Kao i niz gorskih očiju po Prokletijama
- .

Vodopad Sakavice na ulazu u kanjon Grlje

2.4.3. Klimatske karakteristike

Na ovom prostoru, do 1000 m n.v. zastupljena je umjreno-kontinentalna, iznad te visine do 1300 m subplaninska, a na većim visinama do najviših vrhova planinska (alpska) klima. Ljeta su umjereno topla, a zime prohладне i snjegovite.

Termički uslovi za život ljudi, trajanje vegetacionog perioda, za poljoprivrednu proizvodnju, saobraćaj i boravak i aktivnost turista u Gusinjskom kraju vide se iz sljedeće tabele (period 1986-1996).

Srednje mjesечne temperature vazduha u °C

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	God
Plav	-1,3	1,0	3,4	8,0	12,2	15,1	17,9	17,5	13,7	9,5	3,2	-0,2	8,3

Gusinje nema klimatološku stanicu, ali se ovi podaci, s obzirom na približnu nadmorskú visinu stanice u Plavu i Gusinja, mogu odnositi na čitav Plavsko-gusinjski basen. Kao što

pokazuje tabela, samo su dva mjeseca, januar i decembar, sa negativnim godišnjim temperaturama vazduha. Međutim, u pojasu do 1500 m n.v. ima 4, a u pojasu iznad 2000 m 5 mjeseci sa negativnim temperaturama vazduha.

Srednje trajanje perioda sa prosječnim temperaturama vazduha 10°C iznosi 5 mjeseci. Prosjek temperature vazduha od 10° i više stepeni veoma je važan pokazatelj sa stanovišta dužine trajanja termičkih uslova za poljoprivredu i dužine ljetne turističke sezone i njenog produžetka u jesen i proleće.

U Plavsko.gusinjskom basenu godišnje i ljetne vrijednosti relativne vlage ne odstupaju mnogo od optimalnih vrijednosti. Srednji godišnji prosjek ove vlažnosti iznosi 76,0 %. Maksimalna vlažnost je u decembru, kada iznosi 81,0 %, a minimalna u julu, 72,0 %, pri prosječnoj temperaturi vazduha od $17,9^{\circ}\text{S}$.

Padavine na ovom području su dosta obilne, naročito u zimskoj polovini godine. Dugi kišni periodi, koji mogu da parališu ljetnu turističku sezonu, su velika rijetkost. Ljeti se najčešćejavljaju pljuskovite kiše, koje ne traju dugo i iza kojih se vazduh pročisti i nastaje vedro i stabilno vrijeme. Godišnja količina padavina, kreće se, zavisno od nadmorske visine, od 1.000 do 2.900 mm. U Plavu iznosi 1241 mm, a u Gusinju 1461 mm. Pluviometrijski režim povoljno utiče na turizam, jer se najmanja količina padavina izlučuje u toku juna, jula i avgusta, a najveća van letnje i zimske turističke sezone, tj. u aprilu (145,2 mm) i novembru (112,4 mm). Sniježne padavine su dosta obilne. Do apsolutne visine od 1.000 m period sniježnih padavina počinje sredinom novembra i traje do sredine aprila, a na visinama 1.000 do 1.500 m od 1. novembra do 1.maja. Na većim visinama taj period traje znatno duže.

Specifičnost klimata Gusinja je u tome što se na ovom prostoru osjećaju jaki uticaji mediteranske klime koji prodiru preko prokletijskih prevoja.

2.4.4. Beogeografski resursi

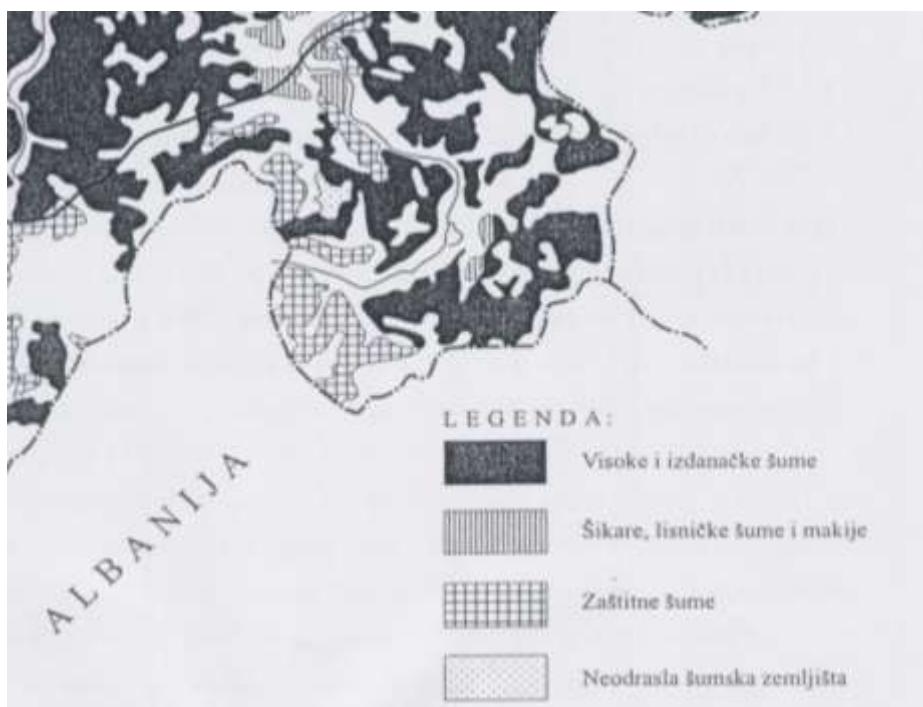
Šumski fond predstavlja značajno prirodno bogatstvo ovog područja i zajedno sa preradom drveta ima posebnu ulogu u razvoju Gusinja i privređivanju domaćinstava. Stoga se i koncept razvoja ovog prostora znatnim dijelom oslanja na šumarstvo i prerađivačke kapacitete drvne industrije. Ukupne šumske površine iznose 6.986 ha. Otvorenost šuma i stanje šumskih puteva su bitan faktor stepena razvijenosti šumarstva. Nedovoljna otvorenost šuma predstavlja ograničavajući faktor razvoja šumarstva, zbog kog se jedan dio šuma ne koristi, dok se otvorene šume oko puteva često pretjerano i neracionalno eksploratišu. Sa privrednog stanovišta najvažnije su: smrča, jela, bor, bukva hrast, jasen. U nižem dijelu planina su listopadne šume. Među drvećem dominira bukva. Na većim visinama nastaje pojas četinarskih šuma. Na gornju granicu četinarskog pojasa naslanja se pojas planinskih pašnjaka, a zatim su gole stjenovite litice, na kojima gotovo i nema nikakvog života. U prostranim šumama i na planinskim pašnjacima raste raznovrsno lekovito bilje, a od plodova stanovništvo sakuplja i prodaje borovnice, jagode, kupine, pečurku i lješnik. Veliko bogastvo i raznolikost divljači posebna su odlika gusinjskih planina.

Pored reljefne raznolikosti i izuzetnog hidrografskog bogatstva Prokletije su posebno interesantne i prepoznatljive po florističkom bogatstvu i raznovrsnosti. Sa 150 biljnih vrsta na 2,5 km kvadratna ova planinska grupa predstavlja glavni centar florističkog diverziteta na Balkanskom poluostrvu. Približno 40% ukupne visokoplaninske flore zapadnog i centralnog dijela Balkanskog poluostrva nalazi se na Prokletijama. Najveći broj flornih elemenata, među kojima su brojni trelikti i endemiti, skoncentrisan je u zaštitnim zonama gusinjskog dijela NP

Prokletije. U gusinjskom dijelu Prokletije u novije vrijeme pronađene su nove biljne vrste, nepoznate u svijetu. Među njima su: prokletijska prkosnica (Draba bertiscea), majerov ušivac (Pedicularis ernesti – mayeri) i prokletijska runjevica (Hieracium bertiseum). Draba bertiscea jedino u svijetu raste u dolini Prijeslop (Ljug Preslopi) u crnogorskom dijelu Bjeliča. Prokletije su jedan od 6 centara evropskog, odnosno jedan 158 centara svetskog biodiverziteta. Smatruju se i glavnim centrom planinske ornitofaune u Crnoj Gori.

Otuda, nije teško shvatiti što plavsko-gusinjski dio Prokletija predstavlja najpogodniji teren za istraživačke pohode domaćih i stranih botaničara.

Gusinjske šume po strukturi

Karta pokazuje da na području Gusinja najveći prostor zahvataju zaštitne šume, koje su uglavnom zahvaćene nacionalnim parkom Prokletije.

2.4.5. Rudno bogatstvo

U pogledu ruda i mineralnih sirovina ovo područje nije detaljno ispitano. Zna se da su na dijelu područja planine Bor prema Albaniji istočno od Gusinja postoji nalazište rude bakra i zlata čije naslage počinju od 3 metra dubine a nalazište nije ispitano. Na planini Trojan (žuta prla) postoji nalazište rude boksita.

Pojave rude bakra i cinka konstatovane su duž rasjedne linije koja se pruža iz sjeverne Albanije (gdje je otvoren rudnik te rude Kurbneš) preko gusinjskih dolina Ropojane i Vruje u pravcu Konjuha kod Andrijevice. Na Visitoru su otkivene rude polimetalnih sulfida - bakra, srebra i cinka.

U rijeci Grnčar aktivno se eksploratiše šljunak i kamen . Eksploraciju vrše firme

- DOO Miki trans
- DOO Poljo trans
- DOO Boj trans

2.4.6. Turistički resursi

Izuzetno veliko bogatstvo i raznovrsnost turističkih resursa, naročito prirodnih (planine, klima, vode, biodivrezitet) svrstava gusinjske Prokletije među perspektivne planine za razvoj dvosezonskog planinskog turizma - ljetnjeg rekreacionog i zimsko-sportskog u Crnoj Gori. Međutim, realizacija dosadašnjih opštinskih i republičkih razvojnih planova i strategija nije dovela do očekivane valorizacije tih resursa i potencijala. Periferan turističko-geografski položaj, neznatna ulaganja u razvoj materijalne baze turizma i brojni ograničavajući faktori uzroci su velikog zaostajanja ovog dijela Prokletija u turističkom razvoju. I po ostalim prirodnim resursima - klimatskim, vodnim i biogeografskim Prokletije su u prednosti u odnosu na većinu crnogorskih planina i planina u daljem okruženju. Međutim, prirodni faktori imaju veliki, ali ne i dominantan uticaj na turizam. Da znatno veći uticaj na razvoj turizma imaju društveni faktori upravo se najbolje može vidjeti na primjeru Prokletija, koje raspolažu neuporedivo najvećim prirodnim turističkim resursima i potencijalima ali su turistički najslabije valorizovane planine u Crnoj Gori.

Turističke vrijednosti prirodnih resursa gusinjskih Prokletija i dijela planina visitorsko-zeletinske grupe (Greben, Lipovica, Čardak, Kcuber), potenciraju razvoj aktivnog i rekreativnog turizma, kao glavnog oblika, čije su osnovne osobine duži boravci i sezonska i prostorna koncentracija turista.

Prema studiji OECD, objavljenoj pod naslovom „Analiza mogućnosti i problema razvoja zimskog turizma u Jugoslaviji“ (Ženeva, 1969.), koju su izradili poznati eksperti za zimski turizam M. Rey i Z. Iten, skijaški potencijali gusinjskog dijela Prokletija spadaju među najveće u Crnoj Gori. Po toj studiji, ukupan zbir denivelacija potencijalnih skijaških staza na tom dijelu Prokletija iznosi 10.740 m. Od toga na planinu Bor (2149 m), u neposrednoj blizini Gusinja, otpada 5.775, a na Popadiju-Valušnicu 4975 m. Radi upoređenja, po istoj studiji Durmitor raspolaže sa svega 3.360 m denivelacija skijaških staza, ili tri puta manje od zbira denivelacija područja Gusinja. Po zbiru denivelacija staza određuje se i kapacitet skijališta. Trasirane staze na Boru eksponirane su pretežno prema sjeverozapadu i sjeveru i većinom prolaze kroz četinarsku šumu, što garantuje trajnost sniježnog pokrivača tri do pet mjeseci. Prema studiji R. Nikčevića, na skijalištu Bor moguće je trasirati 12 skijaških staza, ukupne dužine 34.401 m, kapaciteta 9.084 skijaša. Većina staza ima visinsku razliku 800 i više m. Dvije glavne staze ispunjavaju olimpijske kriterijume. Skijaški tereni Popadije i Valušnice dostupni su od Gusinja putem uz dolinu Dolja-Bistračica (7 km). Teren je obrastao travom i smješten je u prostranom glacijalnom udubljenju (cirku), između vrhova Karaule, Valušnice i Trojana. Maksimalna dužina pojedinih staza iznosi 2.5 km, a visinska razlika 800 m.

Po hidrografskom bogatstvu sa Gusinjskim krajem ne može se uporediti nijedan drugi planinski kraj u Crnoj Gori. Poslije Mareze kod Podgorice ovdje se nalazi najveće vrelo u Crnoj Gori - Alipašini izvori. U blizini izbijaju vrela Savino oko (Oko Skakavice), Bajrovića vrelo i Dragija. Od vrela Oka nastaje rijeka Skakavica koja na ulazu u kanjon Grlje pravi vodopad visine oko 15 m. U kanjonu postoje još tri viodopada od kojih je najviši visok oko 25 m. Na izlazu iz kanjona nastaje rijeka Vruja, koja sa Grnčarom kod Gusinja čini rijeku Ljuču, pritoku Plavskog jezera. Rijeka Dolja nastaje od Bistračice i rijeke koja protiče kroz Grbaju, gdje pravi vodopad.

2.4.7. Poljoprivredni resursi

Poljoprivredne resurse čine zemljište pogodno za obrađivanje, oranične površine, pašnjaci, livade, šumsko-travni kompleksi, poljsko-šumski plodovi, ljekovito bilje i dr.

Pedološke karakteristike Gusinjskog kraja

Vrste zemljišta	Naselje
Rendzina na jedrim krečnjacima	Vusanje, Dolja, Grnčar
Aluvijum karbonatni	Vusanje
Aluvijum beskarbonatni pjeskoviti	Gusinje
Smeđe zemljište na tvrdim karbonatima	Dolja, Vusanje, Grnčar, Martinoviće,
Smeđe zemljište na karbonatno-silikatnoj podlozi	Kolenovići, Kruševo, Višnjevo

Izvor: *Pedološka karta Plav*

Skoro sve navedene vrste zemljišta su pogodne za poljoprivredu.

Poljoprivredna proizvodnja, naročito stočarstvo i ratarstvo, predstavlja jedno od osnovnih zanimanja stanovništva ovog područja. Površine obradivih površina iznose: livada i pašnjaka 8.068 ha, njiva i oranica 497 ha, voćnjaka 214 ha. Postoji tendencija smanjivanja površina pod žitaricama, a povećanja pod povrćem. Najprostraniji i najkvalitetniji planinski pašnjaci nalaze se na Popadiji, Valušnici, Grebaji, Ropojani, dijelu Bjeliča (Romon) i na Grebenu. Tamo se nalaze ostaci koliba nekadašnjih brojnih katuna. Neki katuni su i danas aktivni.

2.4.8. Antropogeni resursi

Antropogeni resursi čine osnovu za razvoj kulturnog turizma koji ima za cilj zadovoljenje kulturne potrebe tj. potrebe turista da prošire svoj kulturni horizont putem razgledanja, upoznavanja i doživljavanja određenih kulturnih, pa i prirodnih vrijednosti, kao što su kulturno-istorijski spomenici, kulturne ustanove i manifestacije, folklor, etnološki elementi, prirodne ljepote, prirodne turističke vrijednosti i dr. Kulturni turizam nije sezonski ograničen kao rekreativni, posjete su kraće i mobilnost turista veća. Uz prirodne resurse spomenici kulture (kamene kule, džamije, crkve, arheološki lokaliteti, te kulturne i sportske manifestacije) su sastavni dio primarnе turističke ponude Gusinja, ali je na ovom prostoru dosada vrlo malo urađeno da se oni aktivnije uključe i obogate tu ponudu.

Osnovne karakteristike ovdašnjeg kulturnog nasljeđa ogledaju se u sljedećem:

- proizvod je lokalnog, odnosno autohtonog neimarstva, te sadrži određene specifičnosti po kojima se razlikuje od kulturnog nasleđa drugih krajeva,
- odraz je ovdašnje etničke heterogenosti, multikonfesionalnosti i multikulturalnosti, ali sa dominantnim orientalnim uticajima, što su dodatni atrubuti turističke privlačnosti.
- dobar dio tog nasljeđa nije sačuvan u izvornom – autentičnom obliku, što je velika šteta za turizam.

Ovdašnja kulturna baština potiče iz različitih perioda, počev od praistorije do današnjih dana. Ima tragova iz paleolita i neolita, iz antičkog i rimskog perioda, ali su oni slabo sačuvani. Najznačajniji spomenički i vjerski objekti datiraju iz perioda dugotrajne turske vladavine. Zub vremena, burni istorijski događaji i seobe stanovništva doprinijeli propadanju mnogih ostataka materijalne kulture iz praistorije, antičkog, ilirskog i rimskog perioda, pa i srednjeg vijeka.

2.5. PRIVREDNE DJELATNOSTI

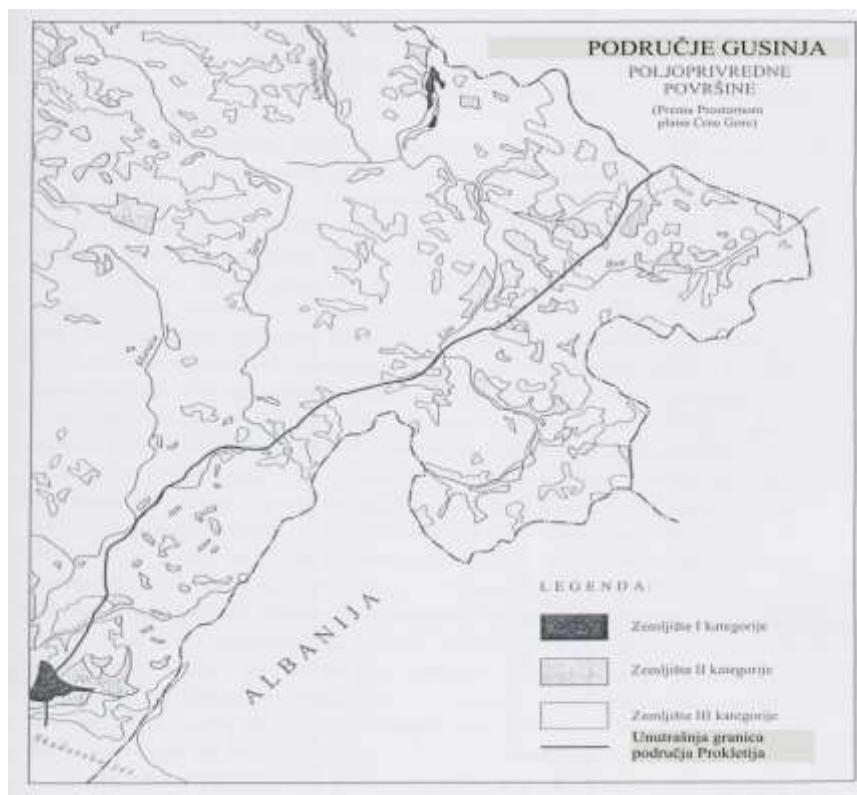
2.5.1. Poljoprivreda

Napuštanje sela i poljoprivrede doprinosi da ova u prošlosti osnovna djelatnost postaje dopunsko zanimanje znatnog broja domaćinstava, sa orijentacijom na gajenje povrća i stoke. Iz prethodnih razloga došlo je do prestrukturiranja poljoprivrednih površina, pri čemu rastu površine pod stočnim krmnim biljem (lucerka i livade) i pašnjacima, što otvara mogućnost za intenzivniji razvoj stočarstva. Domaćinstva su osnovni nosilac razvoja stočarstva, dok se gajenje vrši na tradicionalan način i sa nepovoljnim rasnim sastavom. Nabavljeni su kvalitetnije krave koje su djelimično poboljšale rasni sastav, ali su zbog nerazvijenosti farmerskog načina gajenja ostvareni mali efekti. Međutim, u posljednjih nekoliko godina intenzivirana je aktivnost na uvozu rasnih junica i njihovoj raspodjeli zainteresovanim poljoprivrednim gazdinstvima. Preovlađuje pašnjački (katunski) način gajenja stoke, sa ljetnjim boravkom na planini. Na taj način se dobijaju ekološki kvalitetni i cjenjeni poljoprivredni proizvodi. Ovakav način privređivanja ne obezbeđuje tržišnost stočarske proizvodnje. Prave se samo tradicionalni mlijecni proizvodi, kao što su sir i kajmak, dok nije razvijena proizvodnja specijalizovane ekološke hrane po kojoj ovo područje može biti poznato. To se odnosi na proizvodnju specifičnih vrsta sireva, kvalitetnog jagnjećeg, goveđeg i jarećeg mesa, kao i drugih vrsta hrane čiju osnovu čini stočarstvo.

Pored toga, moguća je proizvodnja ekološki zdrave hrane zasnovane na bazi razvoja ribarstva, kao i na kvalitetnom voću, povrću, šumskim plodovima i drugim blagodetima prirode ovog područja. Stoga, treba razvijati takvu organizaciju proizvodnje i lokalnog tržišta koja će povezivati i integrisati razvoj poljoprivrede i turizma kako u gradskim sredinama, tako i na seoskim područjima. To bi moglo bitno uticati na promjenu tradicionalnog načina rada u poljoprivredi i njeno podizanje na savremeniji nivo.

Formiranjem opštine i institucije u okviru opštine, koja će se baviti savjetodavnim i stručnim radom, bitno će se popraviti slika na terenu - povećaće se veličina iskorišćenog poljoprivrednog zemljišta. Ove institucije će usmjeriti:

1. Povratak stanovništva i očuvanje domicilnog stanovništva
2. Ulaganje kapitala stečenog u inostranstvu u prave svrhe
3. Moderniju primjenu agro-tehničkih mjera i razvoj poljoprivrede
4. Obogaćivanje turističke ponude.
5. Saradnju sa drugim opštinama i regionima

Značajnije poljoprivredno preduzeće u Gusinju je zemljoradnička zadruga "Aljo Hot" koja je ranije zapošljavala 200 radnika, posjedovala je oko 9 ha za proizvodnju stočnog krmnog bilja, i daje značajan doprinos razvoju poljoprivrede. Vrijednost imovine zemljoradničke zadruge kreće se oko 3.000.000 €. Pored ovih poslova zadruga radi na pokretanju pogona klanice, vrši otkup ljekovitog bilja i borovnica, kao i mlin za preradu integralnih žita koji trenutno zapošljava 15 radnika. U predhodnom periodu ova zadruga je bila vodeći faktor razvoja opštine (kapacitet 35 vagona borovnice).

2.5.2 Turizam

Područje Gusinja raspolaže potencijalima za formiranje bogate i raznovrsne turističke ponude. Primarnu turističku ponudu na ovom prostoru čine u prvom redu prirodni turistički resursi (planine, doline, vode, klimatske pogodnosti, ribolovišta, divlje ljepote planinskog pejzaža i floristički diverzitet. Gusinje raspolaže i antropogenim vrijednostima i interesantnim kulturno-istorijskim nasleđem. Sekundarna ponuda obuhvata generalnu infrastrukturu (komunalnu i saobraćajnu) i turističku infrastrukturu (smještaj, restorani, sportski objekti i dr.). Sastavni dio sekundarne ponude su narodni sabori (Drugi avgust), Gusinjska omaha i razne manifestacije.

Svojom primarnom i sekundarnom turističkom ponudom Gusinje kao turistička destinacija može da zadovolji brojne potrebe turista, a naročito sportsko-rekreativne, kulturne i eksploracione (istraživačke) potrebe.

Turistički proizvodi Gusinja, koji se nude turistima a koji obuhvataju sve elemente primarne i sekundarne turističke ponude, uključujući tu pružanje ključnih i komplementarnih usluga i prezentaciju atrakcija i resursa, već u sadašnjoj fazi turističkog razvoja privlače turiste. Ključne usluge odnose na smještaj, hranu, informacije, transport dr. Na bazi prirodnih,

kulturnih i ljudskih resursa, u turističkoj ponudi Gusinja razvijaju četiri integralna turistička proizvoda: 1. aktivni turizam, 2. naučni i kulturni turizam, 3.kulinarstvo i 4.zabava.

Aktivni turizam je najvažniji turistički proizvod koji Gusinje nudi u sadašnjoj razvojnoj fazi. On podrazumijeva sportsko i rekreativno upražnjavanje određenih aktivnosti, kao što su planinarenje, biciklizam, kajakarenje, rafting i ribolov na Ljuči i Plavskom jezeru. Uređenjem skijališta na Boru i Popadiji stvorice se uslovi i za sportske aktivnosti u zimskoj sezoni, kao što su skijanje, snoubod, sankanje i ski-turing. Na planinama u okolini Gusinja obavljaju se četiri vrste planinarenja: sportsko, rekreativno, pripremno (za osvajanje viših vrhova van zemlje) i alpinizam. Dolina Grbaja kod Gusinja, sa planinarskim domovima, predstavlja najveći alpinistički i jedan od najvećih planinarskih centara u Crnoj Gori.

Naučni turizam na ovom dijelu Prokletija ima svoju dugu tradiciju. Prokletije i danas predstavljaju veliki izazov za naučnike raznih struka, naročito za geomorfologe, geografe, botaničare, etnologe i druge.

Na ovom prostoru postoje uslovi i za ekstremne (adrenalinske) sportove: alpinizam, paraglajding, spuštanje u jame i pećine.i dr. Razvijenost aktivnog turizma u sadašnjoj fazi razvoja turizma je visoka u oblasti planinarstva i alpinizma što se ne može reći i za ostale integralne proizvode – prezentaciju kulturno-istorijskog nasleđa, kulinarstvo i zabavu.

Gusinje kao turistička destinacija, zahvaljujući prostranstvu i raspoloživim potencijalima, može da razvija ponudu turističkih proizvoda iste ili slične strukture kao i opština Plav, Sa takvom ponudom Gusinje može da računa na isto tržište turističke potražnje kao i ova opština. Prema sprovedenoj anketi 2009. godine, najviše je u opštini Plav bilo iz Srbije (12 %), zatim iz Bosne i Hercegovine (11 %), ostalih republika bivše Jugoslavije 6 %, iz Njemačke (6 %), Zapadne Evrope ukupno 14 % i Istočne Evrope 23 %. Učešće turista iz Crne Gore prema istoj anketi u ukupnom turističkom prometu iznosi 10.

Smještajni kapaciteti i turistički promet na području Gusinja do oktobra 2013. godine

Smještajni objekat	Broj ležaja	Broj dolazaka	Broj noćenja
Hotel Rosi	64	1018	750
Gusinjska kula	30	235	198
Eko-katun Grebaje	28	460	185
Pansion Šaljanin	-	-	-
Pansion Santea	-	-	-
Privatni smještaj	-	-	-

Turistički promet je svakako veći od prikazanog, jer nijesu evidentirani posjetioci planinarskih domova, pansiona i privatnog smještaja. Manji broj noćenja od broja posjetilaca ukazuje na činjenicu de se postojeći kapaciteti koriste pretežno kao prenoćišta i da se turisti kratko zadržavaju.U cilju dužeg boravka turista potrebo je turističku ponudu učiniti bogatijom i sadržajnjom.

Osnovna polazišta na kojima se zasniva dugoročni program razvoja turizma ovog područja imaju svoja fundamentalna uporišta u objektivnom vrednovanju relevantnih razvojnih faktora, kao što su:

- raskošne, autentične, raznovrsne i izuzetno atraktivne prirodnogeografske i ekološke vrijednosti, koje čine esencijalnu osnovu održivog razvoja turizma;
- ostaci materijalne i duhovne kulture, etičke i etnografske karakteristike stanovništva i tradicionalno gostoprimstvo ljudi ovih krajeva, te vrlo brojna emigracija u inostranstvu zainteresovana za ulaganja sredstava u uslužne djelatnosti i povratak u zavičaj;
- proučavanja na sektoru turističkog tržista i procjene da očekivana kretanja domaće i inostrane tražnje (na srednji i duži rok) neće predstavljati limitirajući faktor razvoja dobro organizovane i kvalitetne turističke ponude ovog područja;
- dugoročno opredeljenje Crne Gore da razvoj turizma uvrsti u krug najužih razvojnih prioriteta, da se razvija na principima i konceptu ekološke države, kao i činjenica da je strategijom razvoja turizma ovo područje uvršteno u prioritetne destinacije budućeg razvoja planinskog turizma;
- položaj područja u odnosu na postojeće, a pogotovo na planirane saobraćajnice i saobraćajne koridore (drumske i željezničke), kao i realna mogućnost da se afirmiše i kao turistička aviodestinacija (aerodrom u Beranama);
- iskustva stečena u dosadašnjem razvoju turizma;
- program razvoja turizma je koncipiran tako da on čini integralni dio cjelokupnog infrastrukturnog, materijalnog, socijalnog, kulturnog, ekološkog i prostornog razvoja, te da se posebno zasniva na čvrstoj interaktivnoj sprezi sa proizvodnjom ekološke hrane.

Detaljnim proučavanjem pomenutih, kao i drugih faktora značajnih za uspješan razvoj turizma, uz primjenu kriterijuma i metodologije turističke tipologije, procijenjeno je da na ovom području postoje vrlo povoljni uslovi za razvoj i ljетnjeg i zimskog turizma (sa naglašenom rekreativnom komponentom), zatim seoskog i katunskog, vikend, izletiničkog i tranzitnog, lovnog i ribolovnog, naučnog, obrazovnog i kongresnog, te alpinizma, planinarstva, kombinovanog turizma na relaciji more - planina i dr.

Inače, dugoročni razvoj turizma na prostoru ove zone može računati sa turističkom ponudom od oko 1.500 ležaja u svim vidovima smještaja, uključujući i kapacitete kojima treba valorizovati raskošnu i atraktivnu prirodu ledničkih dolina Vusanja i Grbaje, odnosno prelijepih predjela Bjeliča, Karanfila, Popadije, Valušnice i dr.

Turistička zona planine Visitor smještena je između Plavsko-gusinske kotline na jugu i istoku, i Zlorečice i Kutske rijeke na zapadu i sjeverozapadu. Ova zona posjeduje izvanredne prirodne, ekološke i pejzažno-amijentalne vrijednosti i izvrsne uslove za razvoj planinarstva, skijaškog, lovnog i izletničnog turizma. Turistička valorizacija ove zone treba da bude u komplementarnom odnosu sa zonama Plava i Gusinja. Smještajna ponuda (oko 60 ležaja) treba da bude organizovana u katunima i jednom planinskom objektu za kolektivni smještaj. Na Zeletinu postoji katunski smještaj od 200 koliba i u vrijeme branja borovnica dobija puni značaj.

Turističke zone

Planinarsko - smučarsko društvo "Karanfil" iz Gusinja već radi na markiranju planinarskih i biciklističkih staza, kao i najatraktivnijih alpinističkih tura. U okviru projekta GTZ iz Njemačke obnovljene i markirane su pješačke staze a i urađene su mape za hajking i bajking. Planinarsko društvo "Radnički" iz Beograda je zastupljeno na ovim prostorima još od 1962 godine. Inicijativom grupe građana i pomenutih društava kupljeno je zemljište u mjestu Grbaje za izgradnju planinarskog doma. Ovo područje je mnogo više iskorišćeno od strane planinara i ljubitelja prirode iz zapadne i srednje Evrope nego ljudi sa prostora Crne Gore. Sve ovo ide u prilog razvoju turizma ovog područja. Značajan doprinos razvoju planinarstva na plavsko-gusinjskim Prokletijama dao je Rifat Mulić, poznati planinar iz Gusinja, svojim planinarskim vodičem u kojem je na ovom dijelu Prokletija detaljno opisao sa svim potrebnim informacijama o 40 planinarskih staza.

Polazeći od bogastava prirodnih i antropogenih faktora, turistička privreda je u Gusinju predodređena da predstavlja jedan od osnovnih pravaca razvoja u budućnosti. Takodje je sproveden projekat Kulturnaa ruta – gdje su postavljene infotable na engleskom i maternjem jeziku, odstampane brošure te stoga i kulturni turizam se može razvijati i biti znacajna turistička ponuda opštine Gusinje.

Info-tabla kulturne rute Gusinja

Zahvaljujući bogastvu prirodnih faktora ođe se, pored planinarstva, alpinizma, biciklističkog i speleološkog turizma, uspješno mogu razvijati gotovo svi drugi oblici turističkog prometa: lovni i ribolovni turizam, kupališni, zimsko-sportski (u kome smučanje predstavlja osnovni sadržaj), zdravstveno-rekreativni, ekološki, avanturistički, kongresni, naučni, kulturni i dr.

Turistička privreda je budućnost razvoja Gusinja i njegove okoline. Turizam se mora razvijati u komplementarnom odnosu sa razvojem trgovine, proizvodnjom ekološki zdrave hrane, zanatstvom, zdravstvom i modernim saobraćajem, kao i sa razvojem nezagadivačke prerađivačke industrije. Gusinje je jedna od najljepših oaza Evrope za odmaranje duše. Bjegunci od gradske vreve i buke, kada u gradovima ljeti vladaju nesnosne vrućine, u Gusinju i okolini mogu naći idealno utoчиšte za osvježenje, restituciju, fizičku i prihičku rekreaciju i relaksaciju.

Značajan prostor predstavlja nacionalni park "Prokletije" koji je 80% u okvirima buduće opštine. Već je urađena studija o ekonomskoj opravdanosti nacionalnog parka, studiju je radio Zlatko Bulić, tako da je i na osnovu toga Vlada Crne Gore i proglašila Prokletije nacionalnim parkom. Pećina na planini Greben koju su nedavno ispitivali speleolozi i poslije 6 sati hodanja ne došavši do kraja vratili se iz pećine po nazivu „Vražija rupa“.

Vezano za urbanističko prostorno uređenje teritorije buduće opštine Gusinje kroz planska dokumenta Detaljnim urbanističkim planom obuhvaćena su naselja: Gusinje I reon, II reon, III reon i naselje Begluci – (stadionsko naselje) kao i pojedini djelovi teritorije a Studijama o lokaciji (pumpa Martinovice, fabrika vode Alipasini izvori) kao i niz projekata za uredjenje prostora:

- revitalizacija Alipašinih izvora – autor: prof .dr Dušan Vuksanović
- popločavanje čaršije – formiranje tržne biznis zone
- izgradnja luksuznog hotela u centru grada – MDR Invest Group
- poslovno stambeni objekat u centru grada – Juka Radončić na površini 4.500m²

- izgradnja zgrade opštine Gusinje – grubi gradjevinski radovi završeni
  - urađen projekat gradsko školske dvorane – investitor Direkcija javnih radova
  - rekonstrukcija stadiona FK Gusinje – završena I faza (urađena drenaža i zelena površina) II faza preuređenje svlačionica i tribina, III faza uklanjanje bespravno izgrađenih objekata na tribinama uz pomoć Ministarstva održivog razvoja i turizma
  - završna faza izgradnje privremene deponije – Jerina II KO Martinoviće
  - izrada detaljnog urbanističkog projekta KO Dolja lokacija Grebaje sa NP Prokletije – započeta izrada
-

Posjeta ministra turizma B. Gvozdenovića Gusinju

2.5.3. Saobraćaj

Područje Gusinja je i prirodno najuslovnija i najkraća veza između Sjevernog dijela i Centralnog dijela republike Crne Gore odnosno Podgorica –Gusinje 57 km ili Podgorica -Gusinje - Berane 100 km. Ova činjenica je i značajna pretpostavka mogućnosti bolje valorizacije raspoloživih prirodnih resursa, kako samog Gusinjskog kraja, tako i čitavog područja duž granice imedu Crne Gore, gornjeg Polimlja, Podgoričke regije, Albanije i to sa jedne i druge strane. Luka Bar je na udaljenosti manjoj od 90 kilometara tako da su troškovi transporta umanjeni i čine se povoljnijim za svaki vid djelatnosti.

Autobuski saobraćaj za Gusinje obavlja privatno preduzeće „Elan Company“ sa sjedištem u Plavu. Preduzeće drži liniju za Podgoricu sa tri dnevna polaska iz Gusinja. Istog vlasnika su i autobusi Stemi Travel sa jednim polaskom iz Gusinja za Podgoricu. Ranije, kada je bilo znatno manje taksi-prevoznika, putnički saobraćaj sa Gusinjem obavljao je znatno veći broj autobuskih preduzeća.

2.5.4. Industrija

DP "Termoplast" u stečaju osnovano je sredinom 1975 godine u Gusinju kao sastavni dio Centra za savremeno odijevanje Beograd. Osnovan kao pogon za proizvodnju galanterije od plastike i metala, trebalo je da bude glavni nosilac razvoja u veoma nerazvijenoj mjesnoj zajednici Gusinje. Već na startu ovaj Pogon suočio se sa mnogim problemima prije svega finansijskim, pa je odustao od proizvodnje metalne galanterije i usmjerio proizvodnju na pretežno brizganu plastiku. Početkom 1980. godine ovaj Pogon ulazi u sastav RO "Poliester" Priboj i posluje pod nazivom "Termoplast" Gusinje u stečaju. Proizvodni program ovog čini oko tridesetak proizvoda od brizganja termoplasta, zatim plastične kese, plastične vješalice i određeni artikli široke potrošnje. Rješenjem br. FI 252/89 Privrednog suda B.Polje, od 28.12.1989. godine, OOUR "Termoplast" Gusinje postaje društveno preduzeće sa potpunom odgovornošću. Preduzeće "Termoplast" u svom vlasništvu ima sledeće proizvodne kapacitete: Stari proizvodni objekat sa aneksom ukupne površine 1.380 m², je privatizovan i spreman za proizvodni program a nosilac tog programa je stanovnik Gusinja koji će uposliti ljude sa ovog područja. Novi proizvodni objekat sa pratećim prostorom i upravnim traktom površine 4.288 m². Preduzeće raspolaže kapacitetom za:

- Proizvodnju 1.100.000 kg. raznih proizvoda od plastike,
- Proizvodnju 250.000 kom. šarki
- Proizvodnju raznih artikala široke potrošnje.

Ukupan broj zaposlenih u Preduzeću u 1994. godini je 108 radnika. Prema organizacionoj strukturi je u Tehničkom sektoru zaposленo 77 % ukupnog broja, u Ekonomskom sektoru 12 %, i u Sektoru opštih i pravnih poslova 11%.

Sužavanje tržišta raspadom SFRJ, osnovni je ograničavajući faktor urednog snadbijevanja Fabrike osnovnim sirovinama i repromaterijalom. Iz navedenog nameće se zaključak, da DP "Termoplast" Gusinje, prate ogromne teškoće i problemi, kako kod snadbijevanja osnovnim sirovinama, tako i kod plasmana gotovih proizvoda.

Od industrijskih kapaciteta sada na Gusinjskom području postoje još i fabrika konfekcije "Titex" u stečaju (površina pogona je oko 1700 m²), koja je u uslovima raspada zemlje i gubljenja značajnih tržišta, pada privredne aktivnosti, nedostatka obrtnih i finansijskih sredstava, poslovala sa velikim gubicima i našla se u izuzetno teškoj i gotovo bezizlaznoj situaciji.

Fabrika je privatizovana, zaposleno je oko 100 radnika sa mogućnošću daljeg zapošljavanja.

Pored pogona preduzeća "Termoplasta" nalazi se "Auto moto društvo Gusinje" sa kompletном infrastrukturnom podlogom koje upošljava 15 radnika. U okviru ovog društva postoji i ugostiteljski objekat. U svom sastavu funkcioniše pored uobičajenih poslova i auto škola. Škola posjeduje tri auta za obuku "B" kategorije, i jedan kamion za obuku vozača "C" kategorije. Takođe imaju i tri putnička auta namijenjena rentiranju. Od 1959 do 1970 godine organizovane su moto trke čiji je organizator pomenuto društvo.

U mjesnijoj zajednici Vusanje (1099 stanovnika iz popisa 1991 godine) posjeduje bogate razvojne kapacitete, "Termoplastov" pogon u stečaju a takođe se na njenoj teritoriji nalazi i turistička atrakcija kanjon "Grlja", sa vodopadima.

2.6. INFRASTRUKTURA

2.6.1. Komunalni sistem

Najveći problem u funkcionisanju komunalnog sistema na ovom području predstavlja neriješeno pitenje privremene deponije komunalnog otpada. Mehanizacija komunalnog preduzeća opštine Plav kasni i po mjesec dana za odvoz smeća i čvrstog otpada. Posebno je to evidentno u ljetnim mjesecima. Privremena deponija u lokalitetu Jerina u ataru sela Martinovića doskoro je bila zatvorena zbog protivljenja mjesštana. Riješena pitanja kanalizacione mreže dužine od 3.5 kilometara i prečišćavanja otpadnih voda je donekle ovaj problem ublažen što se tiče užeg gratskog jezgra ali deponovanje smeća, komunalne higijene, uređenja gratskog prostora i dr. su izraziti problemi koje treba ubrzano rješavati.

U okviru opštinskog javnog preduzeća za komunalno stanbenu djelatnost- Gusinje osnovni prioriteti bi bili:

- održavanje vodovoda i kanalizacije,
- održavanje čistoće gradskih površina,
- upravljanje otpadom,
- održavanje lokalnih i nekategorisanih puteva,
- regulacija korita rijeka,
- uređenje i održavanje gradske pijace,
- uređenje i održavanje parkova, plaža i kupališta
- uređenje groblja.

2.6.2. Vodosnabdijevanje i kanalizacija

Samodoprinosom 1978 je urađena vodovodna mreža od vodoizvorišta Vrelo Bajrovića do glavnog bazena na Kačniku i time je riješen problem vodosnabdijevanja prirodnim putem, tj gravitaciono, za razliku od ranijeg rješenja gdje je voda sa Alipašinih izvora, zbog niskog položaja distribuirana pumpnim postrojenjima. Ovo rješenje ima manjkavosti jer je selo Dolje ostavljeno bez kraka vodovoda tako da je potrebno intervenisati u sanaciji vodovoda.

Jedan od izuzetno značajnih parametara kvaliteta uslova života i rada stanovnika je adekvatno snabdijevanje vodom. U Gusinju vodosnabdijevanje nije adekvatno. Kapacitet vodovoda je 30 l/sec, a potrebno je 50 l/sec. U Vusanju je u 1999. godine napravljen bazen za vodu i primarna lokalna mreža, što je značajno ako se ima u vidu da u MZ živi preko 1000 domaćinstava.

Gusinje ima veliki potencijal voda, samo ga treba iskoristiti.

Vodovodna infrastruktura Gusinja

Vodovodna mreža

Kapacitet izvorišta (lit/s)	8
Vrsta i prečnik vodovodne mreže	pvc Ø150
Dužina vodovodne mreže (km)	10,5
Godina gradnje	1972
Broj domaćinstava priključenih na mrežu	820
Broj prevnih lica priključenih na mrežu	70
Zahvaćena voda ((m ³ / god.)	252000
Fakturisana voda za fizička lica (m ³ / god.)	118000
Fakturisana voda za pravna lica (m ³ / god.)	8852
Gubici u mreži (%)	50

Izvor: Socio-ekonomска анализа општине Plav

Vodovod u Gusinju ima distributivnu mrežu dugu 10,5 km. Primarna lokalna mreža je od azbesta u dužini od 4 km (profila 150 i 100 mm), a sekundarna od plastičnih cijevi dužine oko 6,5 km. Mrežu od azbesta treba zamijeniti plastičnim cijevima, jer je azbest kancerogen.

Kanalizaciona infrastruktura

U Gusinju je urađen veći dio fekalne kanalizacione mreže dužine 5,5 km, koja opslužuje oko 40% stanovništva, ali je najveći komunalni problem ove varoši ispuštanje otpadnih voda bez prethodnog prečišćavanja u rijeku Ljuču preko koje dospijevaju u Plavsko jezero i Lim.

Fekalna kanalizaciona mreža	Gusinje
Fekalna kanalizaciona mreža dužina u (km)	5,5
Vrsta cjevovoda kanalizacione mreže	AB,PVC
Prečnik cjevovoda kanalizacione mreže	Ø 200
Broj domaćinstava priključenih na mrežu	838
Broj pravnih lica priključenih na mrežu	70
Dužina kanalizacione mreže u (km)	1,93
Vrsta i prečnik cjevovoda-primarna mreža	PVC Ø 400
Godina gradnje	1993

2.6.3. Saobraćajna infrastruktura

Eksternu putnu mrežu čine:

Magistralni putevi Peć-Čakor-Murina (60 km) i Andrijevica-Murina(16 km), koji se preko Trešnjevika nastavlja za Mateševu i dalje za Podgoricu.

Regionalni put : Berane – Gusinje dužina 45 km,

Put u izgradnji Podgorica-Tamara-Gusinje (57 km),

Mreža kategorisanih lokalnih puteva MZ Gusinje i Vusanje			
	Dionica puta	Ukupna dužina (km)	Asfaltirani dio u km
1	Plav - Vojno selo - Gusinje	11	11
2	Vojno selo – Martinoviće	1	1
3	Gusinje – Vusanje	8	8
4	Gusinje – Lijevi Grnčar	4	4
5	Gusinje – Desni Grnčar	8	4
6	Gusinje – Grebaje	6	6
7	Dosuđe – Zagrađe	3	3

Gusinje ima razvijenu internu putnu mrežu. Ukupna dužina lokalnih puteva na području Gusinjskog kraja iznosi 48 km

Ukupna dužina nekategorisanih puteva iznosi 118 km. U prethodnih 5 godina samoinicijativno građani su u saradni sa MZ drugi avgust izgradili 93 km nekategorisanih seoskih puteva a time povećali mogućnost za eksplataciju kako u poljoprivredno stočarskom tako i u turističkom smislu.

2.6.4. Upravljanje otpadom

Poslovi sakupljanja, transporta i odlaganja komunalnog otpada povjereni su Javnom preduzeću za komunalno – stambenu djelatnost. Tehnička opremljenost Preduzeća je veoma loša. Komunalni otpad se odvozi jednom sedmično prema utvrđenom programu na gradsko odlagalište. Prethodno privremeno odlagalište komunalnog otpada u Komarači, površine 4000 m² udaljeno 3 km od Plava, bilo je neadekvatno a koristilo se od 1999. godine. Na prostoru odlagališta godišnje se odlagalo oko 4.830 m³ otpada sakupljenog sa teritorije urbanog dijela opštine Plav. Godišnja količina otpada koja se sakupi u naselju Gusinje iznosi 3.450 m³. Ovaj otpad se odlagao na odlagalištu Grnčar. U poslednje vrijeme odlaže se na novoj komunalnoj deponiji u Zagrađu (“Jerina”) u ataru Marinovića.

Česte su pojave da građani i pravna lica deponuju komunalni i industrijski otpad na tzv. divljim deponijama i u koritima vodotoka, kojih je registrovano 20. Značajne količine takvog otpada putem vodotoka dospiju u Plavsko jezero i Lim. Očekivalo se da će problem odlaganja čvrstog otpada biti riješen izgradnjom regionalne deponije “Vasove vode” kod Berana i to za četiri opštine sjevera, ali tu deponiju trenuto koristi samo komunalno preduzeće iz Berane, uz velike probleme što mještani Beransela sprečavaju odlaganje otpada na toj deponiji.

Ulične i javne površine

Ulične i javne površine nijesu na visini potreba grada koji ima pretenzije da bude istaknuta turistička destinacija. Mali broj ulica je uređen u dijelu kolovoza, što otežava njihovo održavanje. Ostali elementi javnih površina u centrima gotovo da ne postoje. Ulični trotorari su djelimično uređeni, nedovljne širine ili usurpirani od strane automobila usled nedostatka parking prostora, čime se onemogućava nesmetano kretanje pješaka. Neuređeni trotoari duž ulica ugrožavaju bezbjednost svih učesnika u saobraćaju. Plav je jedna od rijetkih opština koja nema centralni gradski trg, niti druge površine namjenjene isključivo pješacima.

Javna rasvjeta i parking

Većina glavnih ulica posjeduje uličnu rasvjetu. Gradska i prigradska naselja su pokrivena javnom rasvjетom, kao i sela duž regionalnog puta Plav-Gusinje. Kvalitet ovih objekata je različit u zavisnosti od kvaliteta upotrijebljenih stubova, raspona između njih i upotrijebljenih svjetiljki.

Zbog porasta broja vozila prisutan je problem nedostatka parking prostora u mjesnim centru Gusinju. Postojeći parking prostori su nedovoljno uređeni i nedovoljni za trenutne i buduće potrebe. Uslijed nedostatka parking prostora, izražen je problem parkiranja vozila na kolovozima i trotoarima.

Uređenje riječnih korita

Rječna korita su uređena kroz mjesni centar Gusinje a regulacija vodotoka je vršena na potezima gdje ugrožavaju komunalne objekte. Krajem 2010. godine, poplave su napravile velike štete: odnijeti su mostovi i neki lokalni putevi.

2.7. STANOVNIŠTVO I NASELJA

2.7.1, Stanovništvo

Prema popisu iz 2011 godine na ovom području živi 4239 stanovnika. Radi se, međutim, o broju stanovnika bez radnika sa stalnim prebivalištem na području ali na privremenom radu u zemljama okruženja, Amerike i šire. Ovdje treba napomenuti da oko 500 stanovnika krajem novembra odlaze iz Gusinja a početkom aprila se vraćaju, tako da ih popis nije obuhvatio.

Prema popisu iz 2003 godine na ovom području živi 4547 stanovnika. Prema popisu iz 1991 godine na ovom području živi 7130 stanovnika.

Prema ovim podacima broj stanovnika po kilometru kvadratnom, na ovom prostoru iznosi 29.5. Prosječna starost stanovništva ovog područja je 45.2 .

Stopa nataliteta na posmatranom području iznosi 0.45 % dok je stopa mortaliteta 0.90 %.

TABELA. MJESENH ZAJEDNICA I KRETANJE BROJA STANOVNIKA GUSINJSKOG KRAJA (1971-2011).

Red.broj	Naselje	Broj Stanovnika			
		1971	1991	2003	2011
1.	Gusinje	2695	2472	1704	1722
2.	Grnčar	541	482	191	184
3.	Dolja	562	514	196	137
4.	Dosuđe	963	535	265	311
5.	Kolenovići	369	452	157	160
6.	Kruševo	801	656	340	335
7.	Martinoviće	780	722	689	683
8.	Vusanje	1400	1099	866	643
9.	Višnjevo	216	198	86	64
Ukupno		7958	7130	4424	4239

Vidi se iz tabele da Gusinje u posmatranom periodu ima opadanje broja stanovnika i to zato što nijesu u prethodnim decenijama napravljeni uslovi i ambijent za zadržavanje stanovništva .Naizrazitiji pad imala su naselja :Grnčar, Dolja, Dosuđe , Kruševo itd.

Prema Gusinju kao mjesnom centru Gusinje, koji broji 1722 stanovnika, 722 stambene jedinice i 533 domaćinstva, gravitiraju sela Grnčar sa 184 stanovnika, Dolja 137 stanovnika, Dosuđe 311 stanovnika, Kolenoviće 160 stanovnika, Kruševo 335 stanovnika, Martinoviće 683 stanovnika, kao i mjesna zajednica Vusanje sa 643 stanovnika i selo Višnjevo sa 64 stanovnika, što ukupno čini 4239 stanovnika, (bez radnika na privremenom radu u inostranstvu sa stalnim prebivalištem na ovom Području) 1218 domaćinstava, 1647 stambenih jedinica (po popisu stanovništva iz 2011. godine).

Iz ukupnog sagledavanja kretanja stanovništva može se zaključiti da je to zbog zapostavljanja u razvoju i da se negativno odrazilo na ukupnu demografsku situaciju u ostalim perifernim naseljima.

RADNI KONTIGENT STANOVNIŠTVA GUSINJSKOG KRAJA 1971,1991 i 2003

Naselje	1971		1991		2003	
	Svega stano vnika	Broj radno sposo	Svega stano vnika	Broj radno sposo	Svega stano vnika	Broj radno sposo
Gusinje	2695	898	2472	824	1704	568
Grnčar	541	180	482	160	191	63
Dolja	562	187	514	171	196	65
Dosude	963	321	535	178	265	88
Kolenovići	369	123	452	150	157	52
Kruševac	801	267	656	218	340	113
Martinovići	800	266	722	240	689	229
Vusanje	1011	315	1099	366	866	288
Višnjevo	216	72	198	66	86	28
Ukupno	7958	2629	7130	2373	4424	1494

I seljavanje sa ovog područja datira praktično od početka dvadesetog vijeka. Naročito je izraženo u određenim periodima, u prvom redu nakon i tokom balkanskih ratova, potom Prvog i Drugog svjetskog rata i konačno, tokom perioda posljednje jugoslovenske ratne drame (1991 – 2001).

Vidi se da je opadanje stanovništva ubrzano poslije ukidanja opštine, ali je nastavljeno sve do današnjeg dana. Isto stanje je i sa brojem domaćinstava.

Godine 1953. opština Tivat imala je 5432 stanovnika, Budva 4364, Mojkovac 7252, Šavnik 7847, Plužine 8952, Žabljak 6773, Gusinje je tada imalo 8938 stanovnika.

Godine 1971. na Gusinjskom području živi 7958 stanovnika pa je ona po tome i dalje ispred opština : Tivat /6925/, Budva /6106/, Mojkovac /9832/, Šavnik /6842/, Plužine /9078/, Žabljak /6141/ i područje Andrijevice /8963/. Godine 1991. na području Gusinja živi 7130 pa je ono i dalje ispred Šavnika /3675/, Plužina /5233/, Žabljaka/4929/ i Andrijevice /6617/.

U vrijeme ukidanja opština Gusinje je po mnogim pokazateljima bila ispred drugih opština što se vidi iz tabele :

OPŠTINA	Površina u km ²	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
Andrijevica	445	10058.	6773	6564	8963	7712	6617	6383	5117
Žabljak	330	5907	6773	6564	6141	5227	4929	4239	3559
Plužine	854	8030	8952	9161	9078	6254	5233	4295	3286
Šavnik	553	7512	7847	7533	6842	5569	3675	2974	2077
Mojkovac	367	5856	7252	8832	9833	10753	10851	10280	8669
Kolašin	897	14074	14896	14882	13799	16656	10180	10043	8420
Budva	122	3822	4364	4838	6106	8632	11727	16146	19170
Tivat	46	5030	5432	5974	6925	9315	11403	14006	14111
Rožaje	432	11047	12668	14700	16018	20227	23112	27559	23312
Berane	496	29439	31578	34477	30264	31521	29466	40821	35452
Gusinje	157	9356	8938	8752	7958	7355	7130	4424	4239
Crna Gora	13812	377189	419873	471894	529604	584310	616552	620145	625226

Po ukupnoj površini teritorija /157 km² / gusinjska opština bila je ispred tivatske/46 km²/ i budvanske /122 km²/.

Po popisu iz 1961. godine broj stanovnika u gusinjskom kraju 8752 bio je veći nego u opština: Tivat /5974/, Busdva /4838/, Mojkovac /832/ Šavnik/7553/, Žabljak/6564/.

Poljoprivreda je uzela šireg maha, a naročito stočarstvo i voćarstvo. I umjesto da se u opštini osnuju službe za pomoć i podsticaj, gusinjska opština je ukinuta i time je započeo period nazadovanja gusinjskog kraja. To je prouzrokovalo »seobe« stanovništva kao stihijski proces kojem su se ljudi prilagođavali na različite načine. Migracija je posledica nepostojanja uslova za radno angažovanje u Gusinju, pa su 1000 gusinjana radili na izgradnji crnogorskih infrastrukturnih objekata.

BROJ DOMAĆINSTAVA POJEDINIХ OPŠTINA PO GODINAMA POPISA

Red.br	OPŠTINA	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2003	2011
1.	Andrijevica					1862	1871	1789	1699
2.	Žabljak	1137	1384	1459	1505	1375	1471	1353	1273
3.	Plužine	1573	1778	1859	2054	16609	1515	1347	1140
4	Šavnik	1633	1672	1767	1598	1413	1072	919	695
5	Mojkovac	1167	1640	1917	1982	2494	3058	2881	2815
6	Kolašin	3379	3516	3841	3565	3313	3211	3168	2850
7	Budva	1096	1282	1501	1854	2736	3818	5218	6982
8	Tivat	1484	1689	1719	1997	2750	3518	4502	4862
9	Rožaje	1771	1949	2780	2673	3364	4389	5004	5684
10	Berane	6489	6778	7597	8683	7064	7798	9623	9991
12	Gusinje	1094	1198	1289	1305	1272	1357	1199	1218
13	Crna Gora	83639	92152	106569	121911	142692	163901	180517	194795

2.7.2. Naselja

U sastavu mjesne zajednice Gusinje nalaze se: gradsko naselje Gusinje i seoska naselja: Dolja, Dosuđe, Grnčar, Kolenoviće, Kruševo, Višnjevo i Martinoviće. Većina sela se nalazi na dodiru dna Plavsko-gusinjskog basena i planinskih strana, jer takav položaj najbolje odgovara zemljoradničko-stočarskom zanimanju stanovništva. Mjesna zajednica Vusanje obuhvata samo atar istoimenog sela sa zaseocima. Sela su dobro saobraćajno povezana sa mjesnim centrom Gusinje i optinskim centrom Plavom.

Karta naselja područja Gusinje i Plava

2.8. DRUŠTVENE DJELATNOSTI I USTANOVE

2.8.1. Obrazovanje

Obrazovanje stanovništva predstavlja posebno značajnu razvojnu polugu na nerazvijenim područjima. Zato obrazovanje, nauka, kultura, zdravstvo, i druge djelatnosti čine bitnu osnovu proizvodne snage društva. One obezbeđuju podizanje opšteg kulturnog i obrazovnog nivoa stanovništva, poboljšanje kvalifikacione strukture zaposlenih, sticanje tehničkih znanja i jačanje radnih i upravljačkih sposobnosti. Društvene djelatnosti imaju višestruko direktno i multiplikativno dejstvo na ukupan razvoj. U školskoj 2002/03. osnovno obrazovanje odvijalo se

u pet škola (62 nastavnika), pored matične osnovne škole "Džafer Nikočević", pri istoj su područne škole u selima Martinoviće, Kruševac, Vusanje, Grnčar i Višnjevo. Godine 2003. godine nastavu pohađa 555 učenika.

Osnovna škola „Džafer Nikočević“ u Gusinju

Osnovna škola "Džafer Nikočević" osnovana je daleke 1864. godine. Prvi učitelj je bio Mate Šijaković rodom iz Gusinja. Škola danas radi u odličnim uslovima, posjeduje najsavremeniji kabinet za informatiku u sjevernoj Crnoj Gori. Posjeduje i biblioteku sa čitaonicom i 13000 naslova. Dobitnik je nagrade "Oktoih" 1974. godine. U okviru škole nalazi se i prelijepi park sa terenima za sve sportske aktivnosti, površine 3 ha.

U OŠ „Džafer Nikočević“ Gusinje - Škola je više puta rekonstruisana i relativno je dobro opremljena za izvođenje nastave po savremenim standardima. Posjeduje kabинete za fiziku, hemiju i biologiju, opremljena je računarima i drugim nastavnim sredstvima. Škola posjeduje salu za fizičku kulturu sa svom neophodnom opremom.

U neposrednoj blizini osnovne škole nalazi se dječiji vrtić koji upošljava sedam radnika.

Pored značajnih dosadašnjih napora potrebna su poveća ulaganja u modernizaciju školskih objekata, učila i sredstava, kako bi nastava pratila reformu školstva i savremena kretanja u obuci učenika, kao i poboljšanje opštih uslova rada u školama.

Na području buduće opštine postoji veliki broj visokoškolaca iz oblasti: prava, ekonomije, informatike, saobraćaja, turizma i ugostiteljstva, i prirodnih nauka, dobijanjem opštine omogućilo bi se njihovo zapošljavanje i stvorile predpostavke za bolja ulaganja starih investitora i sprečavanje daljeg iseljavanja stručnih kadrova.

OSNOVNE ŠKOLE I BROJ ĐAKA NA PODRUČIJU GUSINJA OD 1947 DO 2011

Osnovna škola	Godina	Broj učenika	Područno odjeljenje i broj učenika
Osnovna škola počela sa radom 1846 godine . Osnovna Škola "Dzafer Nikočević" Gusinje	1947	585	
	1948	815	
	1954	730	
	1958	861	
	1972	1.610	Grnčar 26 ,Kruševo 83 ,Vusanje 113 ,Višnjevo 77, Martinoviće 90
	1982	1.199	Grnčar 17,Vusanje 84,Višnjevo 35,Martinoviće 51, Kruševo 42
	1992	704	Grnčar 9,Vusanje 34,Višnjevo 23,Martinoviće 43, Kruševo 32
	2011	486	Grnčar nema učenika, Kruševo 14, Vusanje 29, Višnjevo 25, Martinoviće 27

Ukidanjem opštine nije smanjena mreža osnovnih škola i obuhvatnost odgovarajućeg uzrasta osnovnim obrazovanjem, ali je došlo do smanjenja broja učenika s obzirom na demografsku eroziju stanovništva.

2.8.2. Zdravstvena zaštita

Zdravstvena zaštita na ovom području prati kretanje u ovom sektoru u Republici, u kojoj su utvrđeni principi njene organizacije. Kako se radi o pograničnom području koje je prilično udaljeno od većih zdravstvenih centara, organizovana je zdravstvena stanica koja pruža zdravstvene usluge na nivou opšte medicine, interne, pedijatrije, stomatologije i ginekologije. Zdravstvena stanica upošljava 19 radnika.

Na ovom nivou zdravstvene usluge sa sveobuhvatnim polikliničkim djelatnostima u okviru opštine bili bi dovoljni za pružanje kvalitetnih usluga liječenja. Ima naznaka iz dijaspore da će nedostajuća oprema biti obezbijeđena. U okviru zdravstvene stanice funkcionišu i dijagnostička laboratorija i apoteka. U okviru osnovne škole radi stomatološka ambulanta, osnovana daleke 1964 godine.

Zdravstvena stanica je otvorena 1945 godine, isto tako rengen instaliran ali je funkcionsao do 1980 godine , zdravstveni punkt je 1973 urađen u Vusanju ali je i zatvoren 1999 godine , apoteka prati sudbinu zdravstvene stanice dok stomatoloških ordinacija ima tri.

2.8.3. Kultura

Kulturno isorijsko nasleđe je raznovrsno, što je posljedica različitog etničkog sastava. Ovdje se nalaze ostaci prvih naseobina - gradina iz neolita, bakarnog i bronzanog doba, perioda

formiranja i utvrđivanja ilirskih plemena Labeata i Autarijata, a naročito iz vremena Rimske uprave koja je dugo trajala (ostaci rudnika kod sela Kruševa, Latinske crkve u selu Dolja, latinskog groblja u selu Višnjevu na putu Gusinje-Plav, ostaci vojnih postaja, mostova i mijokaza, prvenstveno na putu Skadar-Duklja-Gusinje-Plav-Peć, itd.)

Dugi Turski period ostavio je brojne spomenike kulture orijentalnih karakteristika, kao što su kule: Balića, Mulamekića, Radonjića, Laličića, Bajrovića, Koljenovića, Kadrića, Kukića, Hasandžekića, Bojovića i dr. Džamije u Gusinju su:: Vezirova, Čekića, Carska i Đulbegova Šabanagića. Pažnju privlače i stara urbana jezgra, brojne seoske džamije i crkve i dr. Iz ovog perioda ostala su utvrđenja Kršla u Gusinju i Jerinin grad u Zagrađu, kao i brojna mramorja.

O borbama tokom I i II svjetskog rata govore brojni spomenici, ali i druga kulturološka obilježija koja ukazuju na prodore novih uticaja sa novim vrijednostima (Spomen ploča palim borcima NOR-a). Najnoviji Razvoj područja nametnuo je nove oblike kulturnog okupljanja i zajedničkog druženja, ali ni stari nijesu zaboravljeni, kao što su narodni sabori o vjerskim praznicima i pazarni dani (četvrtkom) u gradskom naselju.

Gusinje i njegova okolina poznati su po veoma lijepim narodnim pjesmama i igrami. Ženska izvorna nošnja iz Gusinja i okoline ubraja se u najslikovitije. Gusinje je multikulturalna i multietnička sredina i posjeduje veliko kulturno blago koje treba aktivirati. Narodna igra čamilja, koja u sebi sadrži alaturko gusinjsko, igru u dvoje i igru s puškom. Od tradicionalnih običaja poznata je gusinjska omaha koja se održava 5. maja, kada se kače i hopaljke koje organizuju đevojke. Te igre su poznate i van granica naše zemlje. Treba napomenuti da se od 5. do 7. maja održava smotra folklora i kulturnu manifestaciju - "Mejra šeta mermjerli sokakom" i dječiji maskenbal.

Dom kulture u Gusinju

Od 2002. godine održava se tradicionalna kulturna manifestacija »Gusinjsko ljeto«, koja počinje 10. jula a završava se 10. avgusta. Manifestacije je edukativnog, sportskog, zabavnog i turističkog karaktera. Održava se u špici ljetnjih odmora, kako bi dopunila i obogatila turističku ponudu. U tom periodu odmore koristi naša dijaspora, a privlači turiste i iz cijelog svijeta. U ovoj manifestaciji učestvuju brojni stvaraoci iz ovog kraja i drugi stvaraoci koji su vezani za ovaj prostor. Manifestacija se svake godine održava po istom programu i različitim učesnicima.

Posebno treba istaći program koji se odnosi na tradicionalnu izložbu slika akademskog slikara Ismeta Čekića i prijatelja. Prijatelji su naši slikari: Skender Bajrović, Hilmo Feratović, Burhan Hadžijaljević, Zuvdija Hodžić, Mirsad Koljenović i Dževdet Nikočević.

Svake godine se održava promocija jednog ili više književnih djela naših istaknutih književnika: Zuvdije Hodžića, Marka Vešovića, Fahrudina Radonjčića, Mehmeda Kanjiže, Ramize Hot i drugih. Zanimljiva edukativna temu svakog 27. jula održava se pod nazivom »Sjećanje na Mustafu Memića«, borca iz NOB-e i hroničara ovog kraja. Voditelj i promotor ovog skupa je profesor istorije Rizah Gruda.

Od velikog značaja je i manifestacija »Dan dokumentarnog filma« na kojem su stali učesnici Momir Matović (čija je majka Gusinjka), Šemsudin - Šeki Radonjčić, Amil Ibrahimagić i Huso Brdakić. Pozorišni život se odvija u znaku dječjih predstava (Šanta-Panta i dr.). Gusinjani su posebno ponosni na pozorišnu predstavu Džonija Hodžića »Gusinje – centar svijeta« u kojoj svake godine iz novog ugla i novim citatima prikazuje naš život i život naša dijaspore, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti.

Zabavno-muzički život u okviru manifestacije »Gusinjsko ljeto« je zastavljen kroz otvaranje i promociju manifestacije koja obuhvata ozbiljnu muziku, pop-muziku, naš domaći folklor i učesnike Eurosonga).

Manifestacija »Dan dijaspore«, koja protiče u znaku naših pjevača, među kojima su poznata imena Beki Bekić, Enver Behluljević, braća Čekić, Miki Nikočević, Lejla Hot, Plavski tamburaši, Gusinjskli tamburaši i drugi.

Od najvećeg značaja su 13. jul i 2. avgust, kada se u Gusinju okupi oko 20 do 40 hiljada ljudi iz okruženja i dijaspore. Ovi datumi su i od ekonomskog značaja, jer u prosjeku svaki posjetilac potroši po 30 eura, što u budućnosti uz bolju organizaciju može biti značajan izvor prihoda za Gusinje.

Sport je sastavni dio manifestacije. Sportski dani traju tokom čitave manifestacije. Od kolektivnih sportova značajni su turniri u fudbalu i košarci, pod pokroviteljstvom fudbalskog kluba Gusinje i košarkaškog kluba »Stršljen« u Gusinju.

Sportove na vodi organizuje profesor fizičkog vaspitanja Ismet Brdakić, a održavaju se 30. jula takmičenjem plivača uzvodno na rijeci Grnčaru, kada se održavaju i skokovi u vodu sa školskog mosta.

MTB »Trofej Prokletija« je biciklistička trka u prirodi, državnog karaktera, preko prevoja između Popadije i Volušnice, u kojoj biciklisti savlađuju najvišu visinsku kotu od 830 m nadmorske visine, na obilježenoj stazi Grebaje-Popadija-Volušnica-Grebaje.

Maraton duž puta Plav-Gusinje (10 km), preko Vojnog Sela, organizuje se 2. avgusta u jutanim časovima, a učesnici su iz Plava, Gusinja i okruženja.

U mjesnoj zajednici Vusanje, 1. avgusta, u poslednjoj deceniji organizuje se smotra izvornog folklora sa bogatim programom koji obuhvata trke na konjima, bacanje kamenja s ramena i povlačenja konopca. Na ovaj dan se okupi značajan broj posjetilaca iz okruženja, susjedne Albanije i dijaspore.

Društvene djelatnosti imaju veliki značaj za ukupni razvoj ovog područja, ali su i one odraz njegove razvijenosti. Obrazovanje, zdravstvo, kultura, sport, religija, i socijalni život imaju obilježije osnovne proizvodne snage društva. One su od značaja za produktivnost rada, za

unapređivanje zdravstvenog stanja stanovništva, stvaranje socijalne sigurnosti građana i zaštiti životne sredine.

Društvene djelatnosti su imale brži razvoj od privrednih djelatnosti. Projekat školske i sportske dvorane je već urađen i odobren od strane direkcije za javne radove. Fondacija Gusinje je putem donacija izgradila i uredila sportske terene i kupalište na rijeci Grnčar u dužini od 200 metara. Posredstvom GTC markirane su haiking i baiking staze , takođe uz pomoć Caritas – Luksemburg rekonstruisani su tereni na gradskom stadionu (drenaža i nova podloga).

Sport je u ovom području zastupljen:

- Fudbalskim klubom "Gusinje", u okviru koga je fudbalska ekipa imala zapažene rezultate,
- Smučarsko-planinarskim društvom "Karanfili",
- Lovačkim sportskim društvom "Maja Karanfil"
- Sportsko društvo "Trojan"
- Karate klub "Mladost"
- Biciklistički klub "Trojan"
- Košarkaški klub "Stršljen"
- Ribolovno sportsko društvo "Ijin gusinje"
- Škola fudbala.

U ovim sportskim klubovima zastupljeno je oko 328 sportista i preko 37 sportskih radnika.

Pri OŠ " Džafer Nikočević" nalaze se raznovrsni sportski tereni.

2.8.4. Organizovanje organa uprave i skupštine opštine

Skupština opštine Gusinje organizovaće se tako da inicijative za njene odluke proizilaze neposredno iz društvene osnove: mjesnih zajednica, radnih organizacija, ustanova društvenih djelatnosti, privrednih djelatnosti, privrednih organizacija, komunalnih organizacija, građana lično i njenog kolegijalnog organa. Zbog toga neće biti potrebno ustanovljavati veliki stručni i administrativni aparat. Efekti takvog prilaza organizaciji Skupštine su: ostvarivanje uticaja i kontrole građana i radnika, svođenje uloge organa uprave na njihove osnovne funkcije-izvršavanja zakona i drugih propisa.

Opštinski organi uprave organizovaće se na principima koji su jedinstveno utvrđeni za državnu upravu. Sekretarijati i opštinska uprava biće uspostavljeni shodno odredbama Zakona o lokalnoj upravi Crne Gore. Realno je obrazovanje sekretarijata.

Administracija opštine Gusinje biće opremljena informaciono komunikacionom opremom i umrežena po principu sve na jednom šalteru, kako bi se pojednostavila procedura između građana (korisnika usluga) i administrativnih radnika opštine Gusinje.

Investicija uspostavljanja informatičkog sistema u zgradi opštine Gusinje obezbijeđena je od strane Fondacije Gusinje, kao i obuka radnika za ovu vrstu posla, u novosagrađenoj zgradi opštine Gusinje koju finansiraju 30% Fondacija Gusinje i 70% Opština Plav. Takvom

organizacijom ће се постиći ефикасност и рационално искориштавање средстава која се улазу у буџет плавске општине (dio који би се одвјајао за Гусинје) .

Испекцијски надзор треба повезати на ниву заједнице општине и државе, не само због рационалности него и због не зависности од једне средине и органа једне општине.

Јавно предузеће може основати општина на основу Закона. Овакво предузеће у Гусинју могло би обухватити велики број дјелатности које су не замјенљив услов живота и рада на подручју општине. Он би могло вршити техничке и помоћне послове на подручју општине као и за општинске органе и организације, чиме се постиже искоришћеност средстава и рада људи (возила, техничке услуге, помоћни послови, обезбеђење објекта и добра од општег интереса и др.).

Све то подразумјева могућност непосредне примјене економских принципа. Финансирање органа и служби општине биће обезбиђено на ниву дијела који се изdvaja из буџета, сразмјерно терitoriji нове општине, као и доznake великог броја људи из дјаспоре у виду донација и конкретног финансирања, па неће бити потребно више него што се то сада чини оптерећивати државу..

Od javnih ustanova u Gusinju postoje:

- OŠ »Džafer Nikočević« Gusinje upošljava 67 radnika

Подручне школе у насељима

-Martinoviće upošljava 2 radnika

- Kruševo upošljava 3 радника

- Vusanje upošljava 3 радника

-Višnjevo upošljava 2 радника

- Dječiji vrtić upošljava 8 радника

-Zdravstvena stanica upošljava 9 радника а повремено ангажује и 2 специјалиста.

- Kancelarija управе прихода upošljava 3 извршиоца

- Komunalna inspekcija upošljava 2 извршиоца

- Mjesna кancelarija upošljava 2 радника

- Dom kulture upošljava 7 радника

- Policijska испостава upošljava 11 извршилаца

- Elektroprivreda upošljava 5 радника

-Nacionalni park i управа за шуме upošljava 6 извршилаца

-Vatrogasna јединица upošljava 7 извршилаца

-Komunalna јединица Gusinje upošljava 18 извршилаца.

2.8.5. PTT saobraćaj

Telefonizacija је извршена, с тим што и даље треба радити на нjenom осавремењавању и ширенju мreže. Tokom 1996 године puštena је у рад digitalna automatska centrala kapaciteta 720 бројева за Гусинје, dok готово свако домаћинство у Вусанju има телефон. Самодоприносом је урађен оптички кабал од Гусинја до Плава такође постоји ADSL, WI FI интернет и кабловска телевизијска мreža. У склопу PTT услуга постоји и Western Union.

2.8.6. Elektrifikacija

Prema podacima poslovnice E.I u Gusinju koja zapošljava pet radnika, a sezonski po potrebi više radnika, elektrosnadbijevanje 1800 potrošača obavlja sa 21 trafostanicom od 10/04, jednom trafostanicom od 35 kW, kao i jednim transformatorom sa 2,5 MW.

Distribucija se vrši preko 161 km niskonaponske mreže i dalekovoda 10 KW/34,5 km, 35 kW/8,5 km. Međutim, i pored postignutih rezultata postoji potreba za rekonstrukcijom i poboljšanjem prenosne i distributivne mreže, koja u zimskim i nepovoljnim vremenskim uslovima ne može da obezbijedi pouzdano snabdijevanje električnom energijom.

Formiranjem opštine sigurno bi se ubrzali procesi prstenastog povezivanja ove trafo stanice preko Kuti sa Andrijevicom, a time bi se povezale opštine Gusinje, Plav i Andrijevica. Kod doma kulture je urađena trafostanica snage 630 kW za naselja stadion i industrijsko naselje koju je finansirala NVO Caritas Luksemburg.

2.8.7. Vjerski objekti

Vezirova džamija - Ovaj monumentalni kulturno - istorijski spomenik je izgrađen 1626. godine. Džamiju je podigao Vezir Skadarski iz porodice Bušatlija. U neposrednoj blizini džamije nalazila se "Ruždija"- Turska gimnazija kao i konak - đački internat kojih danas više nema. Džamija je u toku postojanja dva puta adaptirana. Tokom druge adaptacije 1994. godine, neposredno ispred Džamije napravljen je šedrvan od bijelog kamena.

Nova ili Radončića džamija

Vezirova džamija

Crkva Sv. Đorđa - ovaj hram posvećen je svetom velikomučeniku Georgiju. Podignut je 1926. godine za vrijeme vladavine Kralja Aleksandra Karađorđevića. Renovirana je prije 15 godina kada je izgrađen zaseban zvonik pored crkve. Renoviranje crkve pomogli su svojom donacijom Gusinjani islamske vjere. Ikonostas crkve sadrži 20 ikona svih svetaca. Između ostalih se ističe ikona Isusa Hrista. Smatra se da ovaj hram posjeduje jedan od najljepših ikonostasa u Crnoj Gori.

Crkva Sv. Đorđa

Katolička crkva

Katolička crkva Sveti Anton - nalazi se u Dolji, udaljena 1 km od Gusinja. Sagrađena je 1936. godine. Uz crkvu postoji muzej kulturno-istorijske baštine. Renovirana je prije 4 godine donacijama vjernika koji su rođeni u Gusinju a žive u Americi.

2.8.8. Dječji vrtić

Dječji vrtić u Gusinju trenutno broji 56-ro djece. Od toga u mlađoj grupi ima 25, a u starijoj grupi 31 dijete. Vrtić ima svoju posebnu zgradu, koja se nalazi u dvorištu OŠ »Džafer Nikočević« U vrtiću je zaposleno 8 radnika.

2.9. PROIZVODNI POTENCIJALI I OCJENA DOSTIGNUTOG STEPENA RAZVOJA

2.9.1. Smjernice razvoja područja

Kod ocjene razvoja Gusinja, u dužem periodu, vidi se da je orientacija bila na kapitalno intenzivna velika preduzeća, za koja se kasnije pokazalo da nemaju uslova za rentabilnu proizvodnju. Stanje u privredi bi bilo znatno povoljnije da su ulaganja vršena u manje projekte koji su profitabilni, proizvodno fleksibilni i koji imaju uslova za plasman proizvoda na tržištu. Na stepen razvijenosti Gusinja i ispoljene probleme u privrednoj i socijalnoj sferi bitno je uticala, pored ostalog , postojeća struktura privrede.

Primarni sektor Gusinjskog kraja ima veliku zastupljenost s obzirom na to da ovaj kraj ima veoma povoljne uslove za poljoprivrednu proizvodnju, a znatno je bogatija šumama u odnosu na Republički prosjek. Predpostavlja se da bi primarni sektor u Gusinju učestvovao sa oko 60% u ukupnom društvenom proizvodu. **Sekundarni** sektor najviše doprinosi stvaranju društvenog proizvoda kako u Crnoj Gori tako i pretpostavimo u opštini Gusinje. Najveći značaj u

ovom sektoru imaju industrija, rudarstvo i šumarstvo, koji su učestvovali sa 7,3% u društvenom proizvodu Gusinja.

Sa većim stepenom razvijenosti povećava se udio **tercijalnih** djelatnosti u stvaranju društvenog proizvoda. Ove djelatnosti učestvuju sa oko 30% u ukupnom društvenom proizvodu. Od značajnijih preduzeća na ovom području su :

Doo Balkan osnovano godine 2002. godine i bavi se trgovinom upošljava 8 radnika ovo preduzeće je u 2012. godini ostvarilo ukupan promet od 783.500 eur. Zatim Doo Nerko koji upošljava 4 radnika.

Strukturu privrede izražava i broj preduzeća po pojedinim djelatnostima, što je prikazano u narednom pregledu.

Red.br	Naziv firme	Djelatnost	Broj radnika
1.	Zdravstvena stanica	Javne ustanove	8
2.	Elektrodistibucija		4
3.	Pošta		3
4.	MZ "2 avgust"		
5.	Sekrt. za poreze – Opština PL		3
6.	Komunalna policija– Opština PL		2
7.	Matična služba – Opština PL		1
8.	Sur "mimoza"	Ugostiteljstvo i trgovina	6
9.	Doo"Art"		3
10.	STR "Đuli"		3
11.	STR"Orbita"		2
12.	Kafe bar jerina		2
13.	Sur skania		2
14.	Doo"Ing trade"		4
15.	STR"Stil"		2
16.	SZR "Šar"		3
17.	Doo"Tri comp"		3
18.	Kafe bar coloseum		9
19.	Kafe Montenegro		3
20.	Kafe roboton		8
21.	Kafe bar karanfil		2
22.	Od "Citi"		3
23.	Str "mendi"		2

Red.br	Naziv firme	Djelatnost	Broj radnika
24.	Sur"crnobeli 5"		1
25.	Knjižara "Dalal"		2
26.	ZZ "Aljo hot"		16
27.	Doo "Napolis"		3
28.	Doo "Inse"		8
29.	Str "pekara vizon"		6
30.	Doo "nela"		1
31.	Sur "galaksija"		4
32.	Rokšped		2
33.	Kafe bar "rojal"		3
34.	Sur "moki"		2
35.	Doo "Gusinjski han"		3
36.	Str "enigma"		2
37.	Sto "palma"		2
38.	Gvožđara MB		1
39.	Canovićgradnja		15
40.	Gater "Ljuan"	Drvoprerada	8
41.	Doo"Boj trans"	Rudarstvo	4
42.	Doo"Miki trans"		4
43.	Doo"Poljotrans"		2
44.	Osa "sani dent"	Zdravstvo	1
45.	Osa "merident"		1
46.	PZU" Laličić"		2
47.	BR "Mulić"	Usluge	3
48.	BR "Delon"		2
49.	BR "šaljanin"		2
50.	SK "Premium"		2
51.	Komunalno Gusinje		18
52.	Radio Gusinje		2
53.	Lutrija Gusinje		2
54.	Doo "balkan trans"		1
55.	Od "bistrica		1
56.	Art-tech		2
57.	Fondacija "Gusinje"	NVO	
58.	Trojan		
59.	Green Mountains		
60.	Zing		
61.	Euro za Gusinje		
62.	Islamska zajednica	Religijske zajednice	3

Red.br	Naziv firme	Djelatnost	Broj radnika
63.	Pravoslavna crkva		
64.	Katolička crkva		
UKUPNO			310

Broj preduzeća intenzivno raste posljednjih godina u svim djelatnostima, a posebno u trgovini i ugostiteljstvu, saobraćaju, zanatstvu i industriji. Veliki broj novoosnovanih preduzeća na ovom području pokazuje da ih formira privatni kapital, nalazeći sopstveni interes da ulaže sredstva u privredu na osnovu poslovnosti i profitabilnosti ulaganja. Ovakva orijentacija ukazuje na jedan od bitnih pravaca budućeg razvoja ovog kraja kao i države u cjelini. Treba pri tome imati u vidu da su mnoga preduzeća nedavno osnovana i da svojim poslovanjem tek moraju da se dokažu na tržištu. Na drugoj strani, veoma izražena tržišna konkurenca, naročito u privatnom sektoru, imaće odlučujuću selektivnu ulogu u smislu opstanka samo onih preduzeća koja budu finansijski, programski, tehnološki i marketinški sposobna da prate savremene tendencije u razvoju tržišne ekonomije.

To je dovelo do stvaranja velikih viškova neiskorišćenog poslovnog prostora koji se može upotrijebiti za osnivanje novih radnji i privrednih pogona, uz relativno mala ulaganja. Orijentacija na racionalnije korišćenje postojećeg nedovoljno korišćenog poslovnog i drugog prostora pojevtinjuje ulaganja i omogućava da se sredstva pretežno plasiraju u nabavku savremene opreme za poslovanje.

2.9.2. Razvoj poljoprivrede

U oblasti poljoprivrede, područje Gusinja je tradicionalno poznato po stočarstvu /ovčarstvu, govedarstvu, kozarstvu/, po pčelarstvu, po voćarstvu i primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji. Uz određene mjere pomoći /stručne i finansijske/ može se očekivati još značajnije oživljavanje ovih privrednih grana i djelatnosti, a na njihovoj osnovi i do razvoja prerađivačkih kapaciteta u obimu koji bi mogao da bude pokriven tržišnom tražnjom /proizvodnja mlijeka, sira, kajmaka, mesa, vune, kože./

U oblasti voćarstva postoje izvanredni uslovi za proizvodnju jabuka, šljiva, oraha, koje su biološki prilagođene klimatskim uslovima koji vladaju u ovom podneblju. Ovdje su ranije postojali ogromni viškovi voća, koji na žalost nisu otkupljivani, što je nanosilo svake godine ogromne štete domaćinstvima ovog kraja.

Za razvoj poljoprivrede, posebno stočarstva i voćarstva, postoje sem prirodnih i tradicionalne navike stanovništva, tako da uz minimalna ulaganja u programe ovih privrednih grana mogu ostvariti visoki prinosi, odnosno veliki ekonomski efekti. Činjenica da do danas ne postoji poljoprivredna apoteka i veterinarska stanica, govori o teškoćama ovoga kraja i njegovoj zapostavljenosti.

Značajno je opredjeljenje i spremnost stanovništva da organizuje savremene i moderne stočne farme, kao i da se preorjentiše na plantažni sistem poljoprivredne proizvodnje, posebno u proizvodnji voća i povrća.

Na ovom području osnovane su dvije zemljoradničke zadruge ZZ Aljo Hot i ZZ Višnjevo. One će takođe biti nosioci razvoja poljoprivrede u gusinjskom kraju. Značajnu ulogu sve više imaju i privatna preduzeća koja se osnivaju na ovom području koja se bave proizvodnjom ljekobilja i preradom voća.

I u ovoj oblasti je izraženo odseljavanje stanovništva jer je ukupan broj gazdinstava sa značajnim poljoprivrednim imanjima, odnosno poljoprivrednim resursima samo u statusu održavanja imanja jer su na privremenom radu u inostranstvu.

2.9.3. Razvoj turizma

Osnovna polazišta na kojima se zasniva dugoročni program razvoja turizma ovog područja imaju svoja fundamentalna uporišta u objektivnom vrednovanju relevantnih razvojnih faktora, kao što su:

- raskošne, autentične, raznovrsne i izuzetno atraktivne prirodnogeografske i ekološke vrijednosti, koje čine esencijalnu osnovu održivog razvoja turizma;
- ostaci materijalne i duhovne kulture, etičke i etnografske karakteristike stanovništva i tradicionalno gostoprimstvo ljudi ovih krajeva, te vrlo brojna emigracija u inostranstvu zainteresovana za ulaganja sredstava u uslužne djelatnosti i povratak u zavičaj;
- proučavanja na sektoru turističkog tržišta i procjene da očekivana kretanja domaće i inostrane tražnje (na srednji i duži rok) neće predstavljati limitirajući faktor razvoja dobro organizovane i kvalitetne turističke ponude ovog područja;
- dugoročno opredeljenje Crne Gore da razvoj turizma uvrsti u krug najužih razvojnih prioriteta, da se razvija na principima i konceptu ekološke države, kao i činjenica da je strategijom razvoja turizma ovo područje uvršteno u prioritetne destinacije budućeg razvoja planinskog turizma;
- položaj područja u odnosu na postojeće, a pogotovo na planirane saobraćajnice i saobraćajne koridore (drumske i željezničke), kao i realna mogućnost da se afirmiše i kao turistička aviodestinacija (aerodrom u Beranama);
- iskustva stečena u dosadašnjem razvoju turizma;
- program razvoja turizma je koncipiran tako da on čini integralni dio cijelokupnog infrastrukturnog, materijalnog, socijalnog, kulturnog, ekološkog i prostornog razvoja, te da se posebno zasniva na čvrstoj interaktivnoj sprezi sa proizvodnjom ekološke hrane.

Detaljnim proučavanjem pomenutih, kao i drugih faktora značajnih za uspješan razvoj turizma, uz primjenu kriterijuma i metodologije turističke valorizacije, procijenjeno je da na ovom području postoje vrlo povoljni uslovi za razvoj i ljetnjeg i zimskog turizma (sa naglašenom rekreativnom komponentom), zatim seockog i katunskog, vikend, izletiničkog i tranzitnog, lovnog i ribolovnog, naučnog, obrazovnog i kongresnog, te alpinizma, planinarstva, kombinovanog turizma na relaciji more - planina i dr.

Turistička zona Gusinje - Bor, zahvata južni i jugoistočni obod plavsko-gusinjske kotline, koji u graničnom prostoru prema Albaniji završava veličanstvenim buketom najviših crnogorskih vrhova na Bjeliču. Neposredno uz gradić Gusinje nalaze se moćni i izuzetno atraktivni Alipašini izvori, sa autentičnom turističkom ponudom. Istočno od Gusinja uzdiže se zatalasana i vegetacijom bogata planina Bor (Kadis 2.106 m). Skijališta na ovoj planini se

završavaju u atraktivnim seockim naseljima Kolenoviće, Kruševo i Višnjevo, koja su asfaltnim putem povezana sa susjednim Vojnim Selom, odnosno plavskom turističkom zonom. Skijaški teren na Boru treba turistički urediti, što podrazumijeva u prvoj fazi prosijecanje staza kroz šumu i instaliranje bar jedne žičare. Time bi se otvorila zimska skijaška turistička sezona i povećao turistički promet.

Inače, dugoročni razvoj turizma na prostoru ove zone može računati sa turističkom ponudom od oko 1.500 ležaja u svim vidovima smještaja, uključujući i kapacitete kojima treba valorizovati raskošnu i atraktivnu prirodu ledničkih valova Vusanja i Grbaje, odnosno prelijepih predjela Bjelača, Karanfila, Popadije, Valušnice i dr.

Planinarsko - smučarsko društvo "Karanfil" iz Gusinja, već radi na markiranju ekoloških i turističkih staza, kao i najatraktivnijih alpinističkih tura. Planinarsko društvo "Radnički" iz Beograda je zastupljeno na ovim prostorima još od 1962 godine. Inicijativom grupe građana i pomenutih društava kupljeno je zemljište u mjestu Grebaje za izgradnju planinarskog doma. Nažalost, ovo područje je mnogo više iskorišćeno od strane planinara i ljubitelja priride iz zapadne i srednje evrope nego ljudima sa prostora Crne Gore. Sve ovo ide u prilog razvoju turizma ovog područja.

Značajnu turističku potrošnju na području Gusinja ostavruju ljudi iz dijespore, koji se izlažu troškovima oko prevoza i korišćenja ugostiteljskih i turističkih usluga, te doniranja manifestacije »Gusinjsko ljeto«. Dovođenjem svog potomstva oni obezbjeđuju sigurne posjetioce i u budućnosti.

Polazeći od bogastava prirodnih i antropogenih faktora, turistička privreda je u Gusinju predodređena da predstavlja jedan od osnovnih pravaca razvoja u budućnosti.

S pravom se ističu izuzetne turističke vrijednosti vrela Alipašinih izvora, vrela Savinog oka "Oka Skakavice", vodopada Skakavice, kanjona "Grlje" i rijeka Vruje i Ljuče (ribolov i kajakaštvo). Izvanredni su uslovi za razvoj zimsko-sportskog turizma. Zahvaljujući bogastvu prirodnih faktora ovdje se uspješno mogu razvijati gotovo svi oblici turističkog prometa - lovni i ribolovni turizam, kupališni, zimsko-sportski (u kome smučanje predstavlja osnovni sadržaj), razni oblici zdravstveno-rekreativnog turizma.. Priče ne privlače goste. Turisti hoće udoban smještaj, dobru ishranu, zabavu (moderne hotele, zdravu hranu, žičare, skakaonice, dobre asfaltne puteve. Ovo blago nije samo gusinjsko, ono je naše zajedničko, zašto ga i tako i ne posmatrati. Velika je sreća što se u Gusinju nije razvila industrija, sačuvali smo životnu sredinu. Budućnost Gusinja je u razvoju turizma, trgovine, zanatstva, u proizvodnji ekološki zdrave hrane, a posebno u razvoju zdravstvenog i ekološkog turizma.

Neke djelove gusinjskih dragulja su već obuhvaćeni Nacionalnim parkom **Prokletije**.

Status : Nacionalni park od 2009. godine

Površina: 16.630 ha

Površina rezervata 1.052 ha

Nadmorska visina: brojni vrhovi sa preko 2.000 mnv

Hidrografija: glacijalna jezera (Hridsko, Visitorsko, Ropojansko, Tatarijsko, Bjelajsko, jezerce na Vezirovoj Bradi, jezerce na Treskavcu, Koljindarsko i dr.), veći i manji vodotoci, vrela i izvori pitke i mineralne vode, rijeke, podzemni izdani i planinske lokve.

Hridsko-Ridsko jezero: Nadmorska visina 1.970 m, Površina od 33-36.000 m, zavisno od vodostaja , Maksimalna dubina 4 m.

Sve ovo ima duboku ekonomsku opravdanost i buduću opštinu činiće jednom od razvijenijih i ljepših opština Crne Gore.

2.9.4. Zaposlenost

Ukupno zaposleno po sektorima	
Privreda	25
Ugostiteljstvo	148
Trgovina i uslužne djelatnosti	89
Javne ustanove(škole)	107
Ostale državne i opštinske ustanove	50
Zaposleni u Plavu	49
Zaposleni u ostalim crnogorskim opštinama	953
Poljoprivreda	16
Zaposleni u inostranstvu	7000

III PARAMETRI DALJEG RAZVOJA

Područje Gusinja pripada jugoistočnom regionu, kojeg karakterise znatna razvojna zaostalost kako u odnosu na dva ostala regiona, tako i u poređenju sa prosjekom države. Ovaj kraj ima ekonomski, demografski i strateški značaj na dugi rok. On je najuslovnija prirodna spona između ostalog dijela Crne Gore i Albanije. Zaustavljanje daljeg ekonomskog i demografskog siromašenja ovog kraja i stvaranje uslova za njegovo sadržajnije infrastrukturno integriranje sa susjednim područjima trebao bi biti jedan od prioritetnih drustvenih i ekonomskih zadataka.

Nazalost, uprkos brojnim prirodnim prednostima i resursima, područje Gusinja je do danas ostalo na margini svih iole značajnijih razvojnih planova. Ključni problem je, svakako njegova komunikacijska i ukupna infrastrukturna zapuštenost. Komunikacijskom zapostavljanju područije Gusinja, predhodila je njegova administrativna dezorganizacija.

Prestankom rada lokalne samouprave, opština Gusinje je 1953. godine pripojena Plavu.

Posledica toga je kontinuirana, sve izraženija migracija stanovništva sa ovog područja, tako da danas znatno veci broj Gusinjana živi u Americi, Australiji i drugim mjestima Crne Gore, ali i u Srbiji, BiH, Sloveniji, Turskoj, Švajcarskoj, Njemačkoj i drugim evropskim i latino-americkim zemljama. Sve zapravo, govori da bi, ukoliko se nešto konkretno i brzo ne preduzme, čitav ovaj kraj mogao biti demografski ispražnjen.

Civilizacijska je potreba i obaveza da se to ne dozvoli. Najznačajniji uslovi za to su, izmedju ostalog:

Adekvatnija organizacija (lokana samouprava)

Za stvarno demografsko spasavanje područja Gusinja neophodno bi, u prvom redu, bilo adekvatnija organizacija, bilo kroz formu vraćanja statusa opštine, koji je područje Gusinja imalo.

Razlozi za vraćanje statusa opštine:

1. Područje Gusinja je geografski, ekonomski i kulturno-istorijski kompaktna cjelina. Obuhvata cjelinu od 157 km² sa 42 naselja ili 9 katastarskih podjela u kojima prema popisu iz 2011. godine, bez radnika na privremenom radu u inostranstvu, živi 4239 (prema popisu iz 1991. godine na ovom području je živjelo 7130 stanovnika). Udaljenost pojedinih naselja od mjesnog centra je do 7.5 km, a od opštinskog centra–Plava i do 30 km. Dijaspore samo u Americi..broji oko 30.000 stanovnika.

2. Po površini Gusinje je veće od opština Budva i Tivat a po broju stanovnika od opština Andrijevica, Žabljak, Plužine, Šavnik.

3. Prirodni potencijali (zemljište, voda, šume, klima i dr) kao i brojnost struktura i tradicionalna povezanost stanovništva za zavičaj, čini da područje Gusinja ima potencijal ne samo za samoodrživost svake moguće organizacije, nego i za značajan doprinos ukupnom i posebno razvoju poljoprivrede, šumarstava, turizma, vodoprivrede i slično.

4. Nakon ukidanja opštine, područje je organizovano u dvije mjesne zajednice sa 42 naselja i Gusinjem kao mjesnim centrom. Time je umnogome paralisana i svaka moguća koordinacija samoinicijative samih građana u rješavanu komunalnih i drugih životnih problema. Kako ovog područja u razvojnim planovima Crne Gore, tokom čitave polovine minulog vijeka, praktično i

nije zastupljeno, ono je, iako sa veoma bogatim i raznovrsnim prirodnim resursima sada najnerazvijeniji dio, jedne od najnerazvijenijih opština u Crnoj Gori – Plavske opštine.

5. Osim kancelarije matičara, kancelarija poreske uprave, kancelarija savjetodavne službe iz oblasti poljoprivrede, odjeljenja Pošte, zdravstvene stanice, jedne osnovne, u Gusinju nema druge javne službe tako da su građani iz sela udaljenih i do 30-tak km od opštinskog centra - Plava, prinuđeni da i za najobičniju potvrdu, čak i socijalnu pomoć, izgube odlazeći i čekajući pred šalterima opštinskih službi najčešće i po više dana.

6.I postojeća zdravstvena stanica u Gusinju, koja bi prema broju stanovnika trebala biti Dom zdravlja, po uslovima, doskora je, sve dok nijesu pomogle međunarodne humanitarne organizacije, više ličila na sve drugo nego na zdravstvenu ustanovu.

7. Kod obilja vode na području Gusinja je urađen vodovod i to akcijama i učešćem građana Gusinja a ne posredstvom Opštine Plav.

8. U veći dio električne mreže na području decenijama već nije uložen ni jedan jedini cent budžetskih sredstava, tako da je veći dio u katastrofalom stanju.

9. I ako je ovo područje geografski najpogodnije i najuslovnije za saobraćajno povezivanje Crne Gore sa Albanijom, tek od skora je počela izgradnja puta od Gusinja prema Podgorici znatno povoljnijim pravcem preko Albanske teritorije. Komunikacijska povezanost iziskuje značajne materijalne troškove..

10. Takođe, uprkos činjenici da u ukupnom broju stanovnika u Opštini Plav, područje Gusinja čini, bezmalo, jednu trećinu, u broju zaposlenih ukupno u privredi i vanprivredi Opštine, posebno u javnim preduzećima i državnim ustanovama i službama, stanovništvo sa ovog područja procentualno ne učestvuje iznad tri procenta.

Riječju, sve relevantne činjenice govore da potencijali ovog kraja nijesu na pravi način valorizovani u okviru opštine Plav. Šta više, dominantno je uvjerenje građana da je Gusinje u svakom pogledu zapostavljeno. Stoga građani i svi politički i uopšte javni uglednici smatraju da bi se tek vraćanjem statusa opštine Gusinje veoma izdašni prirodni potencijali područja mogli na pravi način iskoristiti.

U tom smislu, u više navrata, počev od 1991. godine do danas, politički predstavnici, odnosno građani sa područja Gusinja pokretali su inicijative da se Gusinju vrati status opštine. Formalno pravno učinili su to uz podršku 7.130 građana - 2003. godine i, konačno, 2012.godine.

U Elaboratu o ekonomskoj, društvenoj i političkoj opravdanosti osnivanja opštine Gusinje, kojeg vam dostavljamo, šire su analizirane mogućnosti razvoja.

Na osnovu svih relevantnih činjenica može se zaključiti da zahtjev za vraćanje statusa opštine Gusinje ima svoje puno opravdanje kako zbog specifičnosti predmetnog područja, tako i zbog toga što bi to bitno doprinijelo ukupnom razvoju područja i boljem korišćenju raspoloživih resursa.

Zahtjev je višestruko osnovan, jer se temelji na realnoj potrebi i građana i države a, istovremeno je i riječ o jednom od osnovnih ljudskih prava – pravu na lokalnu samoupravu.

Vraćanjem statusa opštine Gusinje niko ne gubi. Naprotiv, svi samo dobijaju. Građani područja, uz odgovarajući tretman od strane državnih organa, dobijaju mogućnost adekvatnijeg servisiranja svojih potreba, dok država dobija mogućnost boljeg i efikasnijeg korišćenja ljudskih i prirodnih resursa. Sa konstituisanjem područja Gusinje u posebnu opštinu i, umnogome,

glomazna i mnogoljudna општина Plav постaje организационо складnija i rasterećenija od prigovora o neadekvatnoj brizi o jednom velikom području i njegovim žiteljima.

I umjesto sadašnjeg negativnog odnosa lokalne administracije dobili bi dvije општине među kojima bi vladala pozitivna konkurenca od kojih bi profitirali građani.

Zapošljavanje ljudskog kadra sa područja Gusinje je diskriminatorskim odnosom општинских i republičkih organa odražen tim da se ni jedan, primjera radi vozač nije uposlio u ovom organu ili službama. Isto takav slučaj je i sa graničnom policijom, upravi za nekretnine i tako dalje.

3.1. Okvir organizacije i sadržaja општине

Buduća општина Gusinje, da bi zaista odgovorila svrsi i, nadasve, potrebama građana, treba da ima mali ali efikasan, racionalan i, naravno, kompetentan politički i menadžerski tim. Poučan je u tom smislu model organizacije andrijevačke општине, koji se pokazao i svrshodnim i sasvim samoodrživim.

Zgrada buduće општине Gusinje

Pretpostavljeni okvir Opštine Gusinje bi se, stoga, sastojao od sljedećih segmenata:

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 6
Sekretariat za opštu upravu i društvene djelatnosti	Sl. Za sport, NVO i Kulturu	1
	Arhivar – Matičar - birački spiskovi	1
	Domar	1
	Čistačica	1
	Služba za radne odnose	1
	Dostavljač	1

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 3
Sekretariat za urbanizam, investicije zaštitu životne sredine	Sekretar	1
	Građevinski inženjer	1
	Savjetnik za imovinu	1

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 8
Sekretariat za privredu i finansije	Sekretar	1
	Savjetnik za lokalne prihode	1
	Poreski inspektor	1
	Referent za poreze	1
	Šef računovodstva	1
	Savjetnik za privredu	1
	Sl. Za javne nabavke	1
	Savjetnik za Projekte	1

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 5
Sekretariat za vršenje specifičnih poslova i stručne službe	Predsjednik	1
	Podpredsjednik - Savjetnik	1
	Sekretarica	1
	Vozač	1
	Glavni administrator	1

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 7
	Načelnik	1

Služba zaštite	Vatrogasac	6
-----------------------	------------	---

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 3
Komunalna policija	Glavni inspektor	1
	Komunalni policajac	1
	Komunalni nadzornik	1

SEKRETARIJATI:		Broj izvršilaca: 2
Skupštinska služba	Predsjednik	1
	Sekretar	1

3.2. Nadležnosti sekretarijata lokalne uprave

- Praćenje i unapređivanje sistema lokalne samouprave;
- Poslove opšte uprave: vođenje matičnih knjiga vjenčanih, izdavanje izvoda i uvjerenja iz istih, zaključenje braka; administrativno-tehničke poslove za potrebe organa Opštine, kao i tokom sprovođenja izbora, referenduma i uvođenja samodoprinos-a;
- Saradnju sa nevladinim organizacijama;
- Poslove javnih nabavki u skladu sa Zakonom;
- Poslove u vezi sa osnivanjem i organizacijom mjesnih zajednica;
- Kancelarijsko poslovanje (poslovi pisarnice i arhive, poslovi prijema i dostave pošte, obrada predmeta i drugih dokumenata primjenom savremene elektronske tehnologije i drugi poslovi iz oblasti kancelarijskog poslovanja, utvrđeni zakonom i podzakonskim propisima);
- Pripremu aktivnosti i odluka akata iz oblasti socijalne i dječje zaštite;
- Vršenje stručnih i drugih poslova koji su, shodno propisima, povjereni posebnom radnom tijelu za zbrinjavanje raseljenih lica;
- Stvaranje uslova za razvoj i unapređenje sporta djece, omladine i građana, obezbjeđivanje uslova trenig i takmičenje sportista; podsticanje sportske aktivnosti lica sa invaliditetom i podsticanje vaspitno obrazovnog i stručnog rada u sportu; pripremu pr opisa iz oblasti planiranja i uređenja prostora i građevinskog zemljišta;
- Priprema izradu i donošenja prostornog plana opštine, generalnog urbanističkog plana, detaljnih urbanističkih planova i urbanističkih projekata;
- Rješavanje po zahtjevima za izdavanje rješenja o lokaciji;
- Unapređenje i zaštitu okoline, zaštitu prirode i prirodnih dobara;
- Obezbeđenje razvoj u obavljanju komunalnih djelatnosti;
- Učestvovanje u pripremi propisa kojima se utvrđuju komunalne takse;
- Izradu Elaborata o postavljanju privremenih objekata i utvrđivanje uslova za postavljanje privremenih objekata;
- Vođenje evidencije naziva i granica naselja, ulica i trgova i određivanje brojeva zgrada;

- Vođenje evidencije komunalnih i otpadnih voda, korisnika i zagađivača vodoprivrednih objekata i postrojenja;
- Praćenje organizovanja organa u stambenim zgradama i preduzimanje mjera za organizovanje; vođenje registra upravnika i predlaganje imenovanja privremenog upravnika stambene zgrade; vođenje registra vlasnika stambenih zgrada i njihovih posebnih djelova i pravila etažnih vlasnika;
- Vrši poslove u vezi sa rušenjem postojećih objekata i uređaja i uklanjanje materijala, kao i premještanje postojećih podzemnih i nadzemnih instalacija;
- Vršenje poslova-rješavanje u postupku po zahtjevima za određivanje kategorije ugostiteljskih objekata iz nadležnosti lokalne uprave i vođenje registra tih objekata; ovjeravanje knjiga žalbi i cjenovnika za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga; vršenje i drugih poslova u skladu sa zakonom;
- Pripremu propisa i drugih akata koji se odnose na razvoj, izgradnju, rekonstrukciju, održavanje, zaštitu, korišćenje i upravljanje opštinskim putevima (lokalni putevi i ulice u naseljima), utvrđivanje visina naknade za korišćenje opštinskih puteva, mjerila za kategorizaciju opštinskih puteva; određivanje nekategorisanih puteva i uređivanje načina njihovog finansiranja, održavanja, izgradnje, rekonstrukcije i korišćenja; uređivanje javnog prevoza putnika u gradskom i prigradskom linijskom i vanlinijskom saobraćaju;
- Davanje saglasnosti za postavljanje oglasno-reklamnih panoa duž saobraćajnih površina;
- Oredživanje autobuskih i taxi stajališta;
- Upravni nadzor kod subjekata kojima je povjerena funkcija obavljanja javnog prevoza putnika u gradskom i prigradskom linijskom saobraćaju.
- Obezbeđuje komunalni red i vrši inspekcijski nadzor u oblastima: parkiranja, deponovanja otpada, snabdijevanje vodom, odvodjenje otpadnih i atmosferskih voda, javne čistoće, javne rasvjete, održavanje pijaca, parkova, zelenih površina, saobraćajnih oznaka i signalizacije, sahranjivanja, lokalnih puteva, održavanje stambenih i drugih objekata, zaštite od buke, radnog vremena, prevoza putnika u gradskom i prigradskom saobraćaju i auto taxi prevoza;
- Priprema informativne i druge stručne materijale;
- Pripremanje, planiranje i izrada Nacrt budžeta opštine;
- Upravljanje konsolidovanim računom trezora, kao i podračunima i drugi m računima;
- Pripremu propisa kojima se utvrđuju lokalni javni prihodi i analizu efekata primjene tih propisa u cilju predlaganja odgovarajuće fiskalne politike;
- Vrši, naplatu i kontrolu lokalnih javnih prihoda (poreza, prikeza, taksa i naknada) i to: poreza na nepokretnosti, poreza na firmu, prikeza porezu na dohodak fizičkih lica, poreza na potrošnju, lokalne komunalne takse i naknade za uređenje građevinskog zemljišta;
- Donošenje rješenja o utvrđivanju obaveza po osnovu lokalnih javnih prihoda, u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima;
- Vođenje registra poreskih obveznika i redovno usaglašavanje stanja registra sa registrom nepokretnosti koji vodi republički organ za nekretnine;
- Propisivanje oblika i sadržaja poreske prijave;
- Preduzimanje mjera naplate lokalnih javnih prihoda (hipoteka, zaloga, zabrana prenosa novčanih sredstava preko računa obveznika, naplata poreske obaveze iz novčanih

sredstava obveznika, naplata dugovanja iz imovine obveznika, plenidba i prodaja pokretne ili nepokretne imovine, predlaganje izdavanja privremene mjere zabrane raspolaganja imovinom);

- Donošenje rešenja o preduzimanju mjera inspekcijskog nadzora u skladu sa zakonom;
- Pripremu periodičnih izvještaja i informacija o stepenu realizacije lokalnih javnih prihoda;
- Prati, proučava i predlaže mјere u oblasti poljoprivrede i vodoprivrede iz domena svojenadležnosti na području opštine;
- Prati, proučava i utvrđuje mјere za očuvanje i zaštitu vodnih područja;
- Daje stručne savjete iz oblasti poljoprivrede i vodoprivrede;
- Obezbeđuje izvršavanje zakona, odluka i drugih propisa iz oblasti poljoprivrede i vodoprivrede, od interesa za opštinu;
- Izdaje i vodne uslove, vodne saglasnosti i vodne dozvole, u domenu svojih nadležnosti;
- Sprovodi Odluku o suzbijanju poljskih šteta;
- Vodi upravni postupak (izdavanje uvjerenja o bavljenju poljoprivredom, staračke naknade i drugo). obavlja poslove koji se odnose na: predlaganje akta koja se odnose na imovinska prava i ovlašćenja koje opština vrši u pogledu imovine koja služi za ostvarivanje njenih funkcija i vođenje evidencije te imovine;
- Vrši pokretanje postupka za upis prava na nepokretnostima; pokretanje postupka prenosa prava na građevinskom zemljištu i vršenje stručne obrade akata oprenosu prava na građevinskom zemljištu;
- Priprema propise i vrši obradu akata u vezi sa raspolaganjem državnom imovinom iz okvira ovlašćenja opštine (odluke, ugovori, rješenja);
- Priprema ugovore o zakupu gradskog građevinskog zemljišta; ugovore o zakupu poljoprivrednog zemljišta
- Pokreće postupak eksproprijacije shodno Programu uređivanja građevinskog zemljišta i zastupanje opštine do okončanja postupka;
- Priprema predloge odluka o utvrđivanju opštег interesa za eksproprijaciju nepokretnosti koje se eksproprišu u cilju izgradnje objekata koji su od interesa za opštini; vođenje postupka i rješavanje o predaji neizgradenog gradskog građevinskog zemljišta ranijih vlasnika radi privodenja namjeni određenoj planom;
- Zastupa Opštini i njene organe pred nadležnim sudovima i organima radi zaštite i ostvarivanja imovinskih i drugih prava od interesa za Opštini;

3.3. Komunikacijsko otvaranje

Komunikacijsko otvaranje i bolje povezivanje područja sa susjednim regionima i centrima, veoma je vazan uslov za razvoj buduće opštine Gусинје i za valorizaciju njenih resursa i potencijala. U tom smislu treba računati na modernizaciju postojećih lokalnih, regionalnih i magistralnih puteva. Od posebnog značaja za saobraćajno otvaranje ovog područja jeste izgradnja puta Podgorica-Gusinje, preko Albanije koju treba ubrzati.

3.4. Valorizacija raspoloživih resursa

Suštinsko pitanje je – kako ovo područje približiti i učiniti interesantnim potencijalnim investitorima. Pored neophodnih znatno uslovnijih puteva i ostalih komunikacijskih veza, nema sumnje da bi to mogla biti i izrada projekata, makar do nivoa idejnih rješenja, moguće integralne valorizacije raspoloživih resursa, naročito izvorišta pitke vode, značajnog hidro, kao i poljoprivrednog potencijala u dolinama Grnčara, Vusanja i Grebaja. Posebno turistički valorizovati Nacionalni park Prokletije kako je naglašeno u studiji nacionalnog parka.

Valorizacija ovih potencijala daleko brže bi se mogla desiti sa dobijanjem statusa opštine i to, prije svega, kroz stvaranje ambijenta za investiranje, recimo u instaliranje protočnih elektrana, pakovanje pitke vode, preradu voća, povrća, ljekobilja, mlijeka i mlečnih proizvoda, kao i mesa, raznih drugih prehrambenih artikala...

Svi ovi potencijali najbolje će se iskoristiti ako se budu projektovali kroz donošenje planova razvoja kojima bi se definisao način korišćenja i razvoja kao i mјere zaštite i uređenja privrednih i prirodnih resursa. Samo na takav način mogu se očekivati pravi efekti valorizacije ovih potencijala.

3.5. Bolja stručna i logistička podrška preduzetnicima

Samo i još prilično selektivno i usitnjeno kreditiranje preduzetnika i poljoprivrednika teško da će imati bitnijeg efekta sve dok se ne osmisli znatno bolja stručna i logistička podrška onima koji hoće i žele da rade i žive od sopstvenog rada.

U tom smislu, neophodno bi bilo čim prije na ovom kao i svim sličnim područjima sa iole značajnijim poljoprivrednim potencijalom oformiti posebne savjetodavne službe koje bi pratile i stručno pomagale poljoprivredna gazdinstva, kao i zagarantovani otkup poljoprivrednih viškova.

3.6. Mogući pravci daljeg privrednog razvoja

U predhodnih desetak godina u gusinjskom kraju izrastao je značajan broj privrednih subjekata: proizvodne, trgovinske i uslužne djelatnosti. Za nastanak ovih subjekata može se reći da je bio presudan preduzetnički duh ljudi koji su ih i organizovali. U uslovima kada je područje Gusinja organizovano ili tačnije dezorganizovano u dvije mjesne zajednice gotovo bez ikakvih ingerencija i uslova za rad, nije ni moglo biti neke planske i organizovane aktivnosti koja bi bila od pomoći ovim mladim kolektivima.

Sa eventualnim vraćanjem statusa Opštine, međutim, ako ništa drugo a ono organizovanje i efikasnije bi se moglo uticati na brži razvoj ovih preduzeća i to podrškom u izradi idejnih projekata razvoja malih i srednjih preduzeća, raznim podsticajnim mjerama kao i kreditnim linijama za finansiranje odabranih projekata, što bi se u vrlo kratkom periodu efektuiralo kroz otvaranje novih radnih mesta što bi u konačnom značilo bolji život građana mlade Opštine. Treba napomenuti da postojeća privredna struktura na ovom području je veoma zdrava bez većih kreditnih zaduženja i bez drugih značajnijih dubioza, što je itekako dobar preduslov za brži njihov razvoj. Primjer neprihvatanje opštine Plav ponude za revitalizacijom Alipašinih izvora od strane finansijera iz Američke dijaspore. Proslijeden je i javni zahtjev

dijaspore da će svoj kapital i znanje uložiti u mladu opštinu Gusinje i time stvoriti uslove za samoodrživi razvoj. Za sada to i ne čine zbog nepovjerenja u plavsku administraciju već duži vremenski period.

Što se tiče mogućih daljih - najznačajnijih pravaca privrednog razvoja, oni bi se u najkraćem mogli sastojati u sljedećem:

3.7. Unapređenje poljoprivredne proizvodnje

Nekadašnja Opština Gusinje bila je područje gdje se tadašnje stanovništvo većinski bavilo poljoprivredom, zanatstvom i trgovinom. No zadnjih decenija slično kao i u drugim sredinama. Industrijalizacija gradova učinila je svoje, došlo je do napuštanja poljoprivredne delatnosti kao zanimanja. U periodu od 60-ih godina do 2003. godine, broj gazdinstava koja se isključivo bave i žive od poljoprivrede je drastično smanjen sa 65,5% na 15,5%. U zadnjoj deceniji čine se napori kako bi se poljoprivredna proizvodnja na neki način unaprijedila raznim podsticajnim mjerama Vlade i resornog ministarstva.

Napredak je vidan kako u stočarskoj proizvodnji, tako i povrtlarstvu, stočarstvu, pčelarstvu itd. Sada već u ovim krajevima funkcioniše više desetina stočarskih farmi, više povrtlarskih uzgajivača i voćara. Planskom razvojnom agrarnom politikom za ovo područje, sekretarijata buduće opštine i resornog ministarstva Vlade Crne Gore, te boljom organizacijom poljoprivrednih proizvođača kroz odgovarajuća udruženja poljoprivrednika, stvorili bi se uslovi za prevazilađenje naturalne i ekstenzivne poljoprivredne proizvodnje i uspješan nastup ovdašnjih poljoprivrednika na tržištima Crne Gore. Na području Gusinja povećava se broj plastenika i sve više se primjenjuju agrotehničke i agrohemijske mjere u poljoprivredi, čime ta djelatnost prerasta iz ekstenzivne u intenzivnu, i sve veći je broj poljoprivrednih proizvođača koji proizvode za tržiste.

Na području Gusinja, za sada nema niti jednog jedinog zagađivača životne sredine, te se na ovom prostoru još uvijek može proizvesti ekološki zdrava hrana, izuzetnog kvaliteta, koja može postati trend ovog prostora, a koji bi se još više valorizovao kroz razvoj seoskog, etno i eko turizma.

Riječju, uz dobru agrarnu politiku i dobre planove razvoja sela, poljoprivredna proizvodnja bi mogla biti osnova razvoja i prosperiteta opštine.

3.8. Drvoprerada

Šumski fond predstavlja značajno prirodno bogatstvo ovog područja i zajedno sa preradom drveta ima posebnu ulogu u razvoju Gusinja i privređivanju domaćinstava. Stoga se i koncept razvoja ovog prostora znatnim dijelom oslanja na šumarstvo i prerađivačke kapacitete drvne industrije. Ukupne šumske površine iznose 6.986 ha. Otvorenost šuma i stanje šumskih puteva su bitan faktor stepena razvijenosti šumarstva. Nedovoljna otvorenost šuma predstavlja ograničavajući faktor razvoja šumarstva, zbog kog se jedan dio šuma ne koristi, dok se otvorene šume oko puteva često pretjerano i neracionalno eksploratišu. Sa privrednog stanovišta najvažnije su: smrča, jela, bor, bukva hrast, jasen. U nižem dijelu planina su listopadne šume. Među drvećem dominira bukva. Zahvaljujući brojnim drvopreradijivačkim kapacitetima na ovom

простору и окруženju, постоје добри услови за производњу брикета за огријев, чиме би се смањила експлоатација огријевног дрвета и у вези с тим прекомјерна сјећа шума, а time би се омогућило и чишћење шума од дрвног отпада.

У том циљу, неопходно било је логистички и кредитно ојачати постојеће дрвопрерађиваčке капаците, како би се исти могли на адекватан начин укључити у тржишну утакмичу на ширем-балканском и европском простору.

3.9. Прерада лјекobilja i šumskih plodova, voća i povrća

На живописном простору гусинских планина расте велики број врста лековитог биља и шумских плодова, такође и то је потенцијал који се уз мала улагања може искористити. У Гусинском крају не постоје прерађивачки капацитети осим неколико окупљивача шумских плодова.

Подручје Гусинја је у дугом минулом периоду словило и као воћарски крај познат по узгоју разних сорти јабуке, шљиве, крушке, трећне и осталих воћа. Судбину стагнације полјoprивредне производње доživjela је и ова djelatnost. Ипак настојањем узорних домаћина и подстичајним мјерама аграрне политike воћарство враћа свој стари sjaj. Без изградње прерађивачких капацитета, међутим, teško да се уопште и може говорити зnačajnijim efektima valorizacije ovog resursa. У претходном периоду ZZ Aljo Hot је окупljivala и distribuirala 350.000 kg borovnice, приближно толико и пеčurke (vrganj, lisičarka, smrčak i tartuf.)

Izradom idejnih projekata за прерађивачке капацитете лјекobilja, разних шумских плодова као и за прераду воћа и поврћа и prezentacijom istih investitorima iz иностранства обезбједила би се финансиjska sredstva za razvoj ove djelatnosti.

3.10. Традиционалне домаће radinosti

Značajno је istaći da je stanovništvo Гусинског подручја posjedovalo izuzetno znanje i vještine bavljenja stariм zanatima: od производње разних одјевних и украсних предмета до предмета шире kućne potrošnje, alata, tako i stolarskih proizvoda (изградња drvenih objekata за stanovanje u stilu koji je specifičan za ово подручје). Značajna је производња ćilima, koja је у poslijeratnom periodu, dugi niz godina организована u okviru Ćilimare Гусинje. Međutim, manufaktturna производња i slaba cijena домаћih ćilima na tržištu, nijesu mogli da izdrža konkurenцију industrijske производње, па је ćilimara затворена. Ćilimarstvo se održalo jedino u домаћoj radinosti, као i производња одјевних предмета (džemperi, čarape, prsluci, kape) što bi se moglo ponuditi као suvenir u današnje vrijeme. Sve ово се на прави начин може укључiti u jedinstvenu turističku ponudu ovog kraja i na taj начин ostvariti puni efekat.

3.11. Održivi razvoj turizma

Osnovna polazišta на којима би се могao temeljiti dugoročni програм оdrživog razvoja turizma ovog подручја имају своја fundamentalna uporišta u objektivnom vrednovanju relevantnih razvojnih faktora као што су :

- raskošne, autentične, raznovrsne i izuzetno atraktivne prirodno-geografske i ekološke vrijednosti koje čine esencijalnu osnovu održivog razvoja turizma;
- ostaci materijalne i duhovne kulture, etičke i etnografske karakteristike stanovištva i tradicionalno gostoprimstvo ljudi ovih krajeva te vrlo brojna emigracija u inostransvu zainteresovana za ulaganje sredstava za uslužne djelatnosti i povratak u zavičaj;
- proučavanje na sektoru turističkog tržišta i procjene da očekivana kretanja domaće i inostrane tražnje na srednji i duži rok neće predstavljati limitirajući faktor razvoja dobro organizovane i kvalitetne turističke ponude ovog područja;
- dugoročno opredjeljenje Crne Gore da razvoj turizma uvrsti u krug najužih razvojnih prioriteta, da se razvija na principima i konceptu ekološke države;
- položaj područja u odnosu na postojeće a pogotovu na planirane saobraćajne koridore (drumske i želježničke), kao i realna mogućnost da se afirmiše i kao turistička avio destinacija (aerodrom Berane);
- iskustva stečena u dosadašnjem razvoju turizma;
- program razvoja proizvodnje ekološke hrane;

Detaljnim proučavanjem pomenutih kao i drugih faktora, značajnih za uspješan razvoj turizma, uz primjenu kriterijuma, metodologije i turističke tipologije, procijenjeno je da na ovom području postoje vrlo povoljni uslovi za razvoj i ljetnjeg i zimskog turizma (sa naglašenom rekreativnom komponentom) zatim seoskog, etno, te lovnog, ribolovnog, kulturnog, naučnog i kongresnog turizma.

Koncept održivog razvoja turizma objedinjuje i usklađuje ekonomsku, socijalnu i ekološku funkciju turizma, čime se sprečava ekološko-ekonomski konflikt, a resursi ostaju sačuvani i za buduće generacije.

Zaštićena priroda je od suštinskog značaja za održivi razvoj turizma na ovom području, posebno za razvoj ekološkog, rekreativnog, naučnog, kulturnog i drugih selektivnih oblika turizma, koji su, inače, motivski vezani za izvornu i očuvanu prirodu. Nacionalni park Prokletije, koji znatnim dijelom zahvata planinski dio Gusinjskog kraja, predstavlja i šansu u garant održivog razvoja turizma. Turizam je jedina djelatnost koja uspješno valorizuje i one resurse i potencijale zaštićene prirode koji u drugim djelatnostima ostaju neiskorišćeni, a takvi su krševiti, goli i bezvodni predjeli Bjeliča i Karanfila. Turizam u ovom kraju razvijaće se u komplementarnom odnosu sa ugostiteljstvom, poljoprivredom, trgovinom (zbog potreba u poljoprivrednim proizvodima i robom), sa saobraćajem (zbog prevoza turista) i drugim djelatnostima. Za nerazvijeno Gusinjsko područje od posebnog su značaja ekonomske funkcije turizma: multiplikativna (umnožava početno djelovanje), induktivna (povećava dohodak u drugim djelatnostima, konverzijska (valorizuje prirodna i kulturna dobra koje druge djelatnosti ne mogu koristiti), funkcija zapošljavanja (trurizam traži više radnika od drugih djelatnosti, jer se mnogi poslovi u ovoj djelatnosti ne mogu mehanizovati).

IV SWOT ANALIZA RAZLOGA I POSLJEDICA FORMIRANJA OPŠTINE

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> • Područje Gusinja je jedna kompaktna prirodna, privredna i društvena cjelina • Bogatstvo i raznovrsnost prirodnih resursa za razvoj turizma, poljoprivrede, energetike i drugih djelatnosti • Geografski položaj-najkraća veza sjevera Crne Gore sa centralnom regijom Crne Gore, i izbjegavanje kanjona Morača • Ambijentalne i pejzažne vrijednosti • Skladna multietnička i multikonfesionalna struktura stanovništva • Razvoj smješajnih kapaciteta i turističkog prometa • Veliki hidropotencijal za razvoj mini hidroelektrana • Bogata izvorišta za vodosnabdijevanje • Razgranata lokalna (interna) saobraćajna mreža puteva • Dijaspora od 45000 građana kako u Americi , Evropi i eks Jugoslaviji povezana NVO i fondacijama • Postojanje institucija za funkcionisanje opštine: mjesna kancelarija, pošta, zdr. stanica, dom kulture, stanica policije, granični prelaz, školska mreža, električna mreža itd. • Obrazovna struktura stanovništva • Raspoloživost vode za piće i energetske potrebe • Bogatstvo ljekovitog bilja • Kulturna i istorijska baština • Postojanje poljoprivrednog zemljišta za voćarstvo i stočarstvo • Dobri resursi za održivi razvoj turizma - NP Prokletije, šume, prirodne ljepote, rijeke, vrela, vodopadi, kanjoni, planinski vrhovi i dr. • Veliki broj visokoškolaca na studijama, kao mogućnost poboljšanja kvalifikacione i	<ul style="list-style-type: none"> • Loša tranzitnost puteva • Izraženi depopulacioni procesi • Pad broja domaćinstava i njihovo sitnjenje • Veliki udio starih u ukupnom broju stanovnika • Migracija radno sposobnog stanovništva • Pad broja zaposlenih • Porast broja korisnika socijalne pomoći • Nepostojanje ustanova za smještaj starih lica • Nedostatak kadrova u oblasti turizma • Ekstenzivna poljoprivredna proizvodnja • Izražen problem odlaganja komunalnog otpada • Nedostatak parking prostora • Nelegalna gradnja • Nizak stepen razvoja • Nerazvijenost nevladinog sektora • Nedostatak stručnog kadra pojedinih profila • Nizak stepen iskorišćenosti potencijala

kadrovske strukture (127 studenata u CG i okruženju)	
<p>Šanse</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Kreditno sposobne banke ● Unapređenje privrede buduće opštine ● Izgradnja Gusinje –Grnčar-Vrmoša –Tuzi-Podgorica ● Osnivanje agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća ● Mogućnosti razvoja održivog turizma ● Stimulisanje poljoprivrednog potencijala ● Izrada urbanističkih planova buduće opštine ● Decentralizacija vlasti ● Brojna dijaspora spremna da investira u svoj zavičaj ● Otvaranje biznis-inkubatora ● Alternativni izvori finansiranja-humanitarne organizacije, dijaspora, itd.	<p>Prijetnje</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Nepotizam ● Proces decentralizacije ne prati fiskalna decentralizacija ● Odliv radno sposobnog i stručnog stanovništva ● Sadašnja nelegalna gradnja može biti kočničar razvoja u budućnosti ● Nemogućnost velikih finansijskih ulaganja u infrastrukturu ● Promjene zakona i propisa ● Ekonomski kriza na globalnom nivou ● Kašnjenje u izgradnji puta Gusinje-Podgorica ● Kašnjenje u realizaciji povraćaja statusa opštine (prvi zahtjev administraciji predat maja 2003. godine)

V Budžet opštine Gusinje

I OPSTI DIO

Član 1

Odlukom o Budžetu Opštine Gusinje za 2013. godinu (u daljem tekstu. Budžet) utvrđuju se primici i izdaci u iznosu od 985.612,07 €.

PRIMICI se rasporedjuju na:

-operativni budžet u iznosu od	624.312,07 €
-kapitalni budžet u iznosu od	341.300,00 €
-stalnu rezervu Budžeta u iznosu od	15.000,00 €
-tekuću rezervu Budžeta u iznosu od	5.000,00 €
UKUPNO	985.612,07 €

Član 2

Primici Budžeta za 2013. godinu po izvorima i vrstama primitaka na osnovu namjene utvrđuje se u sljedećim iznosima:

PRIMICI BUDZETA:

Ekonomskišifra	Opis	Plan za 2013. Iznos
71	Tekući prihodi	375 612,07 €
711	Porezi	138 600,00 €
711-1	Porez na dohodak fizičkih lica	33 600,00 €
711-1-1	Porez na lična primanja zaposlenih kod pravnih lica	30 000,00 €
711-1-2	Porez na lična primanja zaposlenih kod fizičkih lica	100,00 €
711-1-3	Porez na ostala lična primanja	1 000,00 €
711-1-4	Porez na prihode od samostalne djelatnosti po stvarnom dohotku	500,00 €
711-1-5	Porez na prih.od samost.djelatn. u pausalmu iznosu	500,00 €
711-1-6	Porez na prihode od imovine i imovinskih prava	500,00 €
711-1-7	Porez na prihode od kapitala	500,00 €
711-1-9	Porez na dohodak po godisnjoj prijavi	500,00 €
711-3	Porez na imovinu	80 000,00 €
711-3-1	Porez na nepokretnosti	70 000,00 €
711-3-2	Porez na promet nepokretnosti	10 000,00 €
711-7	Lokalni porezi	25 000,00 €

	711-7-5	Prirez porezu na dohodak fizičkih lica	25 000,00 €
713	Takse		22 000,00 €
713-1	Administrativne takse		10 000,00 €
713-1-2	Lokalne administrativne takse		10 000,00 €
713-5	Lokalne komunalne takse		10 000,00 €
713-5-1	Lokalne komunalne takse		10 000,00 €
713-3	Boravišne takse		1 500,00 €
713-3-1	Boravišne takse		1 500,00 €
713-6	Ostale takse		500,00 €
714	Naknade		150 612,07 €
714-1	Naknada za korištenje dobara od opštег interesa		4 500,00 €
714-1-1	Naknada za koriscenje voda		1 000,00 €
714-1-2	Naknada za izvađeni materijal iz vodotoka		3 000,00 €
714-1-3	Naknada za zastitu voda od zagadjivanja		500,00 €
714-2	Naknada za korištenje prirodnih dobara		20 000,00 €
714-2-1	Naknada za korišćenje šuma		20 000,00 €
714-6	Naknada za uređivanje i izgradnju gradjevinskog zemljišta		35 000,00 €
714-6-1	Naknada za uređivanje i izgradnju gradjevinskog zemljišta-za pravna lica		5 000,00 €
714-6-3	Naknada za uređivanje i izgradnju gradjevinskog zemljišta-za građane		30 000,00 €
714-8	Naknade za puteve		91 000,00 €
714-8-2	Naknada za postavljanje natpisa na putu i pored puta		1 500,00 €
714-8-4-1	God.nakn.pri registraciji drum.voz.,traktora i prikljucnih voz.		4 500,00 €
714-8-9-1	Naknada za postavljanje cjevovoda, vodovoda, kanalizacije, električnih, telefonskih i telegrafskih vodova i slično na opštinskim i nekategorisanim putevima		50 000,00 €
714-8-9-3	Naknada za izgradnju komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog i nekategorisanog puta		10 000,00 €
714-8-9-4	Godišnja naknada za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog ili nekategorisanog puta		20 000,00 €
714-8-9-7	Ostale naknade		5 000,00 €
714-9	Ostale naknade		112,07 €
714-9-1	Ostale naknade		112,07 €
715	Ostali prihodi		64 400,00 €
715-2	Novčane kazne i oduzete imovinske koristi		2 000,00 €
7152	Novčane kazne i oduzete imovinske koristi		2 000,00 €
715-3	Prihodi koje organi ostvaruju vršenjem svoje djelatnosti		32 400,00 €

715-3-1	Prihodi od djelatnosti organa	32 400,00 €
715-5	Ostali prihodi	30 000,00 €
715-5-4	Ostali prihodi	30 000,00 €
721	Primici od prodaje nefinansijske imovine	20 000,00 €
721-1	Prodaja nepokternosti	20 000,00 €
721-1-2	Prodaja nepokretnosti u korist budzeta opština	20 000,00 €
741	Donacije	100 000,00 €
741-1	Tekuce donacije	100 000,00 €
742	Transferi	490 000,00 €
742-1	Transferi od budžeta Crne Gore	30 000,00 €
742-6	Transferi od Egalizacionog fonda	460 000,00 €
UKUPAN BUDŽET		985 612,07 €

IZDACI BUDŽETA :

Ekonomska šifra	Opis	Plan za 2013.
4	Izdaci	985 612,07 €
41	Tekući izdaci	494 312,07 €
411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	272 022,07 €
411-1	Neto zarade	164 040,00 €
411-2	Porez na zarade	22 035,16 €
411-3	Doprinos na teret zaposlenog	58 760,42 €
411-4	Doprinos na teret poslodavca	24 321,93 €
411-5	Prirez porezu na zarade	2 864,56 €
412	Ostala lična primanja	15 000,00 €
412-7	Ostale naknade	15 000,00 €
413	Rashodi za materijal	56 500,00 €
413-1	Administrativni materijal	3 950,00 €
413-3	Materijal za posebne namjene	2 850,00 €
413-4	Rashodi za energiju	42 000,00 €
413-5	Rashodi za gorivo	5 500,00 €
413-9	Ostali rashodi za materijal	2 200,00 €
414	Rashodi za usluge	45 390,00 €
414-1	Službena putovanja	9 250,00 €
414-2	Reprezentacija	6 650,00 €
414-3	Komunikacione usluge	3 440,00 €
414-4	Bankarske usluge i negativne kursne razlike	2 000,00 €
414-6	Advokatske, notarske i pravne usluge	2 050,00 €
414-7	Konsultantske usluge, projekti i studije	15 000,00 €
414-8	Usluge stručnog usavršavanja	2 900,00 €

414-9	Ostale usluge	4 100,00 €
415	Rashodi za tekuće održavanje	13 650,00 €
415-2	Tekuće održavanje građevinskih objekata	5 150,00 €
415-3	Tekuće održavanje opreme	8 500,00 €
416	Kamate	0,00 €
416-1	Kamate rezidentima	0,00 €
418	Subvencije	5 000,00 €
418-1	Subvencije za proizvodnju i pružanje usluga	5 000,00 €
419	Ostali izdaci	86 750,00 €
419-3	Izrada i održavanje softvera	3 500,00 €
419-4	Osiguranje	3 500,00 €
419-6	Komunalne usluge	54 000,00 €
419-7	Kazne	600,00 €
419-8	Takse	650,00 €
419-9	Ostalo	24 500,00 €
43	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	145 000,00 €
431	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	145 000,00 €
431-2	Transferi obrazovanju	3 000,00 €
431-3	Transferi institucijama kulture i sporta	100 000,00 €
431-4	Transferi NVO	8 000,00 €
431-5	Transferi političkim partijama	18 000,00 €
431-6	Jednokratne socijalne pomoći	5 000,00 €
431-8	Ostali transferi pojedincima	1 000,00 €
431-9	Ostali transferi institucijama	10 000,00 €
44	Kapitalni izdaci	326 300,00 €
441	Kapitalni izdaci	326 300,00 €
441-1	Izdaci za infrastrukturu opšteg značaja	100 000,00 €
441-2	Izdaci za lokalnu infrastrukturu	130 000,00 €
441-3	Izdaci za građevinske objekte	70 000,00 €
441-6	Izdaci za opremu	26 300,00 €
47	Rezerve	20 000,00 €
471	Tekuća budžetska rezerva	5 000,00 €
471-0	Tekuća budžetska rezerva	5 000,00 €
472	Stalna budžetska rezerva	15 000,00 €
472-0	Stalna budžetska rezerva	15 000,00 €
	SVEGA	985 612,07 €

II – POSEBNI DIO

Raspored sredstava Budžeta u iznosu od **985 549,59 €** po nosiocima, korisnicima i bližim namjenama vrši se u posebnom dijelu, koji glasi:

BILANS IZDATAKA BUDŽETA

za period od 01/01/2013 do 31/12/2013

01 Služba predsjednika Opštine

F.šifra	Ekonomski šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	58 901,64 €
0111	411-1	Neto zarade	35 520,00 €
0111	411-2	Porez na zarade	4 771,33 €
0111	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	12 723,55 €
0111	411-4	Doprinos na teret poslodavca	5 266,49 €
0111	411-5	Prirez porezu na zarade	620,27 €
	413	Rashodi za materijal	3 700,00 €
0111	413-1	Administrativni materijal	500,00 €
0111	413-3	Materijal za posebne namjene	1 000,00 €
0111	413-5	Rashodi za gorivo	2 000,00 €
	413-9	Ostali rashodi za materijal	200,00 €
	414	Rashodi za usluge	15 000,00 €
0111	414-1	Službena putovanja	5 000,00 €
0111	414-2	Reprezentacija	5 000,00 €
0111	414-3	Komunikacione usluge	1 000,00 €
0111	414-6	Advokatske, notarske i pravne usluge	2 000,00 €
0111	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	1 000,00 €
0111	414-9	Ostale usluge	1 000,00 €
	415	Rashodi za tekuće održavanje	7 000,00 €
0111	415-2	Tekuće održavanje građevinskih objekata	2 000,00 €
0111	415-3	Tekuće održavanje opreme	5 000,00 €
	419	Ostali izdaci	1 400,00 €
0111	419-3	Izrada i održavanje softvera	500,00 €
0111	419-7	Kazne	500,00 €
0111	419-8	Takse	200,00 €
0111	419-9	Ostalo	200,00 €
	43	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	5 000,00 €

431	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	5 000,00 €
0111	431-6 Jednokratne socijalne pomoći	5 000,00 €
441	Kapitalni izdaci	5 000,00 €
0111	441-6 Izdaci za opremu	5 000,00 €
	SVEGA	96 001,64 €

2. Sekret za opštu upravu i društvene djelatnosti

F.šifra	Ekonomski šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	41 987,30 €
0133	411-1	Neto zarade	25 320,00 €
0133	411-2	Porez na zarade	3 401,18 €
0133	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	9 069,82 €
0133	411-4	Doprinos na teret poslodavca	3 754,15 €
0133	411-5	Prirez porezu na zarade	442,15 €
	413	Rashodi za materijal	8 500,00 €
0133	413-1	Administrativni materijal	500,00 €
	413-3	Materijal za posebne namjene	500,00 €
0133	413-4	Rashodi za energiju	6 000,00 €
0133	413-5	Rashodi za gorivo	1 000,00 €
0133	413-9	Ostali rashodi za materijal	500,00 €
	414	Rashodi za usluge	2 210,00 €
0133	414-1	Službena putovanja	500,00 €
0133	414-2	Reprezentacija	300,00 €
0133	414-3	Komunikacione usluge	360,00 €
0133	414-6	Advokatske, notarske i pravne usluge	50,00 €
0133	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	500,00 €
0133	414-9	Ostale usluge	500,00 €
	415	Rashodi za tekuće održavanje	4 500,00 €
0133	415-2	Tekuće održavanje građevinskih objekata	3 000,00 €
0133	415-3	Tekuće održavanje opreme	1 500,00 €
	419	Ostali izdaci	66 000,00 €
0133	419-6	Komunalne usluge	42 000,00 €
0133	419-9	Ostalo	24 000,00 €
	43	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	140 000,00 €
	431	Transferi institucijama, pojedincima, nevladinom i javnom sektoru	140 000,00 €
0133	431-2	Transferi obrazovanju	3 000,00 €
0133	431-3	Transferi institucijama kulture i sporta	100 000,00 €
0133	431-4	Transferi NVO	8 000,00 €

0133	431-5	Transferi političkim partijama	18 000,00 €
0133	431-8	Ostali transferi pojedincima	1 000,00 €
0133	431-9	Ostali transferi institucijama	10 000,00 €
44	Kapitalni izdaci		5 000,00 €
441	Kapitalni izdaci		5 000,00 €
0133	441-6	Izdaci za opremu	5 000,00 €
		SVEGA	268 197,30 €

3. Sekretarijat za privredu razvoj i finansije

F.šifra	Ekonomска šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	80 591,76 €
0112	411-1	Neto zarade	48 600,00 €
0112	411-2	Porez na zarade	6 528,34 €
0112	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	17 408,90 €
0112	411-4	Doprinos na teret poslodavca	7 205,84 €
0112	411-5	Prirez porezu na zarade	848,68 €
	413	Rashodi za materijal	2 800,00 €
0112	413-1	Administrativni materijal	1 000,00 €
0112	413-3	Materijal za posebne namjene	300,00 €
0112	413-5	Rashodi za gorivo	1 000,00 €
0112	413-9	Ostali rashodi za materijal	500,00 €
	414	Rashodi za usluge	6 500,00 €
0112	414-1	Službena putovanja	1 500,00 €
0112	414-2	Reprezentacija	500,00 €
0112	414-3	Komunikacione usluge	1 000,00 €
0112	414-4	Bankarske usluge i negativne kursne razlike	2 000,00 €
0112	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	1 000,00 €
0112	414-9	Ostale usluge	500,00 €
	415	Rashodi za tekuće održavanje	1 100,00 €
0112	415-2	Tekuće održavanje građevinskih objekata	100,00 €
0112	415-3	Tekuće održavanje opreme	1 000,00 €
	416	Kamate	0,00 €
0112	416-1	Kamate rezidentima	0,00 €
	418	Subvencije	5 000,00 €
0112	418-1	Subvencije za proizvodnju i pružanje usluga	5 000,00 €
	419	Ostali izdaci	7 000,00 €
0112	419-3	Izrada i održavanje softvera	3 000,00 €
0112	419-4	Osiguranje	3 500,00 €
0112	419-7	Kazne	100,00 €

0112	419-8	Takse	400,00 €
	441	Kapitalni izdaci	10 000,00 €
0112	441-6	Izdaci za opremu	10 000,00 €
	46	Otplata dugova	0,00 €
	461	Otplata duga	0,00 €
0112	461-1	Otplata hartija od vrijednosti i kredita rezidentima	0,00 €
	463	Otplata obaveza iz prethodnih godina	0,00 €
0112	463-0	Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0,00 €
	47	Rezerve	20 000,00 €
	471	Tekuća budžetska rezerva	5 000,00 €
0112	471-0	Tekuća budžetska rezerva	5 000,00 €
	472	Stalna budžetska rezerva	15 000,00 €
0112	472-0	Stalna budžetska rezerva	15 000,00 €
		SVEGA	132 991,76 €

4. Sekretarijat za urbanizam, investicije i zaštitu životne sredine

F.šifra	Ekonomска šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	33 828,64 €
0474	411-1	Neto zarade	20 400,00 €
0474	411-2	Porez na zarade	2 740,29 €
0474	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	7 307,44 €
0474	411-4	Doprinos na teret poslodavca	3 024,67 €
0474	411-5	Prirez porezu na zarade	356,24 €
	413	Rashodi za materijal	37 100,00 €
0474	413-1	Administrativni materijal	150,00 €
0474	413-3	Materijal za posebne namjene	50,00 €
0474	413-4	Rashodi za energiju	36 000,00 €
0474	413-5	Rashodi za gorivo	500,00 €
0474	413-9	Ostali rashodi za materijal	400,00 €
	414	Rashodi za usluge	16 710,00 €
0474	414-1	Službena putovanja	1 000,00 €
0474	414-2	Reprezentacija	250,00 €
0474	414-3	Komunikacione usluge	360,00 €
0474	414-7	Konsultantske usluge, projekti i studije	15 000,00 €
0474	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	100,00 €
	419	Ostali izdaci	12 000,00 €
0474	419-6	Komunalne usluge	12 000,00 €
	441	Kapitalni izdaci	303 000,00 €
0474	441-1	Izdaci za infrastrukturu opštег značaja	100 000,00 €
0474	441-2	Izdaci za lokalnu infrastrukturu	130 000,00 €

0474	441-3	Izdaci za građevinske objekte	70 000,00 €
0474	441-6	Izdaci za opremu	3 000,00 €
463		Otplata obaveza iz prethodnih godina	0,00 €
0474	463-0	Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0,00 €
		SVEGA	402 638,64 €

5. Komunalna policija

F.šifra	Ekonomска šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	27 858,88 €
0660	411-1	Neto zarade	16 800,00 €
0660	411-2	Porez na zarade	2 256,71 €
0660	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	6 017,89 €
0660	411-4	Doprinos na teret poslodavca	2 490,91 €
0660	411-5	Prirez porezu na zarade	293,37 €
	413	Rashodi za materijal	900,00 €
0660	413-1	Administrativni materijal	300,00 €
0660	413-5	Rashodi za gorivo	500,00 €
0660	413-9	Ostali rashodi za materijal	100,00 €
	414	Rashodi za usluge	1 110,00 €
0660	414-1	Službena putovanja	250,00 €
0660	414-2	Reprezentacija	300,00 €
0660	414-3	Komunikacione usluge	360,00 €
0660	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	100,00 €
0660	414-9	Ostale usluge	100,00 €
	415	Rashodi za tekuće održavanje	550,00 €
0660	415-2	Tekuće održavanje građevinskih objekata	50,00 €
0660	415-3	Tekuće održavanje opreme	500,00 €
	419	Ostali izdaci	350,00 €
0660	419-8	Takse	50,00 €
0660	419-9	Ostalo	300,00 €
	441	Kapitalni izdaci	2 300,00 €
0660	441-6	Izdaci za opremu	2 300,00 €
		SVEGA	33 068,88 €

06. Sluzba za skupštinske poslove

F.šifra	Ekonomска šifra	Opis	Plan za 2013.
	411	Bruto zarade i doprinosi na teret poslodavca	28 853,85 €
0111	411-1	Neto zarade	17 400,00 €

0111	411-2	Porez na zarade	2 337,31 €
0111	411-3	Doprinos na teret zaposlenog	6 232,82 €
	411-4	Doprinos na teret poslodavca	2 579,87 €
0111	411-5	Prirez porezu na zarade	303,85 €
0111	412	Ostala lična primanja	15 000,00 €
0111	412-7	Ostale naknade	15 000,00 €
	413	Rashodi za materijal	3 500,00 €
0111	413-1	Administrativni materijal	1 500,00 €
0111	413-3	Materijal za posebne namjene	1 000,00 €
0111	413-5	Rashodi za gorivo	500,00 €
0111	413-9	Ostali rashodi za materijal	500,00 €
	414	Rashodi za usluge	3 860,00 €
0111	414-1	Službena putovanja	1 000,00 €
0111	414-2	Reprezentacija	300,00 €
	414-3	Komunikacione usluge	360,00 €
0111	414-8	Usluge stručnog usavršavanja	200,00 €
	414-9	Ostale usluge	2 000,00 €
	415	Rashodi za tekuće održavanje	500,00 €
0111	415-3	Tekuće održavanje opreme	500,00 €
	441	Kapitalni izdaci	1 000,00 €
0111	441-6	Izdaci za opremu	1 000,00 €
		SVEGA	52 713,85 €

KAPITALNI BUDŽET

KAPITALNI IZDACI

Grupa	Sint. Konto	O P I S	Plan 2013.
414		Rashodi za usluge	15 000,00 €
	414-7	Konsult.usluge, projekti i studije	15 000,00 €
441		Kapitalni izdaci	326 300,00 €
	441-1	Izdaci za infrastrukturu opštег značaja	100 000,00 €
	441-2	Izdaci za lokalnu infrastrukturu	130 000,00 €
	441-3	Izdaci za građevinske objekte	70 000,00 €
	441-6	Izdaci za opremu	26 300,00 €
463		Otplata obaveza iz prethodnih godina	0,00 €
	463-0	Otplata obaveza iz prethodnog perioda	0,00 €
		UKUPNI KAPITALNI IZDACI	341 300,00 €

ANALIZA FISKALNIH KAPACITETA

Fiskalni kapacitet podrazumijeva sposobnost područja koje zahtijeva teritorijalnu promjenu, da iz raspoloživih javnih prihoda obezbijedi redovno finansiranje poslova koji su od interesa za stanovništvo tog područja.

U skladu sa članom 4, **Zakona o finansiranju lokalne samouprave** (»Sl.list RCG« broj 42/03, 44/03 i »Sl. List CG«, broj 05/08 i 74/10), Opština stiče sredstva iz:

- 1) sopstvenih prihoda,
- 2) zakonom ustupljenih prihoda,
- 3) Egalizacionog fonda
- 4) budžeta Države.

I Sopstveni izvori prihoda

1) Porez na nepokretnosti

Nepokretnostima se smatraju:

- zemljište (građevinsko, šumsko, poljoprivredno i ostalo),
- građevinski objekti (poslovni, stambeni, stambeno-poslovni i drugi),
- posebni djelovi stambene zgrade (stanovi, poslovne prostorije, podrumi i garaže, odnosno garažna mjesta).

Osnovica poreza je tržišna vrijednost nepokretnosti koja predstavlja vrijednost te nepokretnosti na dan 1. januar godine za koju se utvrđuje porez. Na osnovu podataka kojima raspolažemo, na prostoru Gusinja postoji 1255 stambenih objekata (kuća). Prosječna tržišna vrijednost objekata je statistički podatak. Kako ne postoje zvanični podaci Monstata za područje Gusinja, uzećemo vrijednost od 400 €/m² koja se procjenjuje u opštini Plav, što je znatno niže od prosjeka na nivou Države. Vrijednost objekata se koriguje po osnovu starosti po 1,3 % za svaku godinu, a najviše do 65% vrijednosti objekta. Prosječna starost objekata je dosta povoljna u odnosu na Plav, obzirom da zadnjih godina imamo trend rasta gradnje od strane članova dijaspore.

Ukupna površina Gusinja je 157 km² dok je površina Opštine Plav 456 km².

Procijenjena količina raspoloživog poljoprivrednog zemljišta je 8.779 hektara, od toga je veliki dio obradivog zemljišta. Zastupljen je visok stepen površine obrasle šumom. Zvanični podatak Uprave za šume, gospodarske jedinice, iznosi 6.986 hektara.

Stopa poreza na nepokretnosti je proporcionalna i može iznositi od 0.10% do 1.00% tržišne vrijednosti. Zbog nerazvijenosti područja, ne možemo projektovati visoke stope, stoga je za očekivati da će se odlukom o porezu na nepokretnosti utvrditi niže stope poreza, a da će se početna vrijednost nepokretnosti korigovati razumnim koeficijentima lokacije, starosti i kvaliteta. Ukupan razrez poreza na nepokretnost za teritoriju Gusinja, za 2013.godinu iznosi 88.614,43€. Procenat naplaćenog poreza je za prvih 9 mjeseci 2013.godine 70%, odnosno 61.390,00€. Uzimajući ostvarenje naplate poreza na nepokretnost za 2013.godinu na području Gusinja projektujemo prihode od poreza na nepokretnosti na nivou od 70.000,00 € u prvoj godini funkcionisanja opštine, uz mogućnost povećanja izgradnjom institucija i razvojem opštine, kao mogućnost korekcije procjenjene vrijednosti nekretnina sa tržišnom vrijednošću.

2) Prirez porezu na dohodak fizičkih lica za Opštinu Plav je planiran u iznosu od 90 000,00 eura, za 2013.godinu dok je ostvarenje za 2012. godinu je iznosilo 77 040,22€. Uvodjenjem križnog poreza povećava se i iznos obraćunatog prireza tako da je realno očekivanje da će ostvarenje u 2013.godini biti na nivou planiranog.

Za Gusinje je planiran iznos od 25.000,00€ na osnovu gore navedenih podataka.

3) Lokalne administrativne takse su u Opštini Plav ostvarene u 2012. godini u iznosu od 23 361,79 eura, za 2013.g. su planirane u iznosu od 25 000,00 €. S obzirom na to da je ostvarenje ove budžetske stavke iznad 95% to je projektovan iznos od 10.000,00€ za Opština Gusinje.

4) Lokalne komunalne takse su u Opštini Plav planirane za 2013.g. u iznosu od 339 600,00 eura što je u odnosu na ostvarenje za 2012 godinu više za 12.02% . Opština Plav u periodu kada je planiran budžet za 2013.godinu nije imala izdvojene račune za naknade za korišćenje puta i putnog zemljišta pored opštinskih i nekategorisanih puteva, zbog čega su te naknade uplaćivane i knjižene kao lokalne komunalne takse. U budžetu Opštine Gusinje ove naknade su izdvojene i lokalne komunalne takse su projektovane u iznosu od 10.000,00€.

5) Naknada za korišćenje opštinskih puteva

Značajan prihod opština bi ostvarivala po osnovu godišnjih naknada za cjevovode, vodove, telefonske i telegrafske vodove na i pored opštinskih puteva po m korišćenog putnog zemljišta. Obveznici plaćanja ove naknade su „Telekom“AD Podgorica i „Elektroistribucija“AD Nikšić. „Telekom“ AD Podgorica, na teritoriji Gusinja posjeduje podzemne optičke telekomunikacione kablove od centrale u Gusinju prema mjesnim zajednicama . „Elektroistribucija“ AD Nikšić, na teritoriji Gusinja posjeduje dva primarna dalekovoda . Kako nemamo izdvojen podatak za područje Gusinje, uzećemo učešće od 24% kao reprezentativno po teritorijalnom učešću. Opština Plav po ovom osnovu ostvaruje prihode 300.000,00€, međutim izmjenom Odluke o korišćenju i naknadi za korišćenje puta i putnog zemljišta pored opštinskih i nekategorisanih puteva na teritoriji opštine Plav, ovaj prihod će biti umanjem, zbog čega mi projektujemo prihode po ovom osnovu u iznosu od 50.000,00€, odnosno za Naknada za izgradnju komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog i nekategorisanog puta 10.000,00€ I Godišnja naknada za korišćenje komercijalnih objekata kojima je omogućen pristup sa opštinskog ili nekategorisanog puta 20.000,00€.

6) Prihodi od prodaje imovine opštine

Po ovom osnovu projektujemo prihode od prodaje nepokretnosti u iznosu od 20.000,00€ I odnosi se na prodaju zemljišta na kojem su već izgradjeni objekti a zemljište je još uvjek opštinsko vlasnistvo.

7) Novčane kazne izrečene u prekršajnom postupku , kao i oduzeta imovinska korist u tom postupku

Odlukom o organizaciji organa lokalne samouprave će se predvideti postojanje komunalne policije I Inspeksijskih službenika koja će obavljanjem svoje aktivnosti zaračunavati mandatne kazne licima koja se ne pridržavaju propisanih pravila. Takođe će se naplaćivati kamata za neblagovremeno placene obaveze u iznosu od 0,03% na dnevnoj osnovi, kao i troškovi prinudne naplate. Po ovom osnovu očekujemo prihod u iznosu od 1.000, 00€ na godišnjem nivou.

8) Prihodi koje svojom djelatnošću ostvare opštinski organi, službe i organizacije

Prihodi po ovom osnovu planirani Budžetom Opštine Plav za 2013.godinu su 60.000,00€, proporcionalno su planirani I prihodi u budzetu Opštine Gusinje u iznosu 25.000,00 €.

9) Prihodi po osnovu donacija i subvencija

Na području Gusinja, zadnjih godina je aktivno više stranih humanitarnih I razvojnih organizacija koje doniraju iz godine u godinu veoma izdašna sredstva za razvoj u različitim oblastima.

Najaktivnije organizacije među njima su:

- 1) „Caritas“ iz Luksemburga,
- 2) „Fondation Gusinje“ iz Amerike
- 3) „TIKA“ iz Turske
- 4) USAID
- 5) Euro za Gusinje (Američka NVO),
- 6) Asocijacija Koljenović,
- 7) Merhamet-Njemačka, itd.

Završen je projekat rekonstrukcije stare zgrade mjesnog centra koja će se koristiti za potrebe budućeg administrativnog centra, vrijedan 120.000€. Očekuje se da će radove finansirati “Tika” i druge organizacije.

Područje Gusinja ima veoma jaku dijasporu koja kontinuirano pomaže razvoj svog kraja, tako da i iz ovih izvora možemo očekivati izdašna novčana sredstva. Na osnovu ovih zaključaka, projektujemo prihode po osnovu donacija u iznosu od 100.000,00 € uz veliku mogućnost da navedena sredstva mogu biti znatno veća.

a. Zakonom ustupljeni prihodi

Zakonom o finansiranju lokalne samouprave, Opština ostvaruje prihode Zakonom ustupljenih poreza i naknada koje uvodi Država i to su:

1) Prihodi od poreza na dohodak fizičkih lica

Budžetom Opštine Plav za 2013.godinu, planirani su prihodi po ovom osnovu u iznosu 114.000,00€. Proporcionalno broju stanovnika, planiran je I prihod od poreza na dohodak fizičkih lica za Opštini Gusinje u iznosu 33.600,00€.

2) Prihodi od poreza na promet nepokretnosti

Budžetom Opštine Plav za 2013.godinu, planirani su prihodi po ovom osnovu u iznosu 40.000,00€, za prvih 9 mjeseci 2013.godine ostvareno je 24.000,00€. Proporcionalno broju stanovnika, I uzimajući u obzir ostvarenje ove stavke u plavskom budzetu, planiran je ovaj prihod za Opštini Gusinje u iznosu 10.000,00€.

3) Prihodi od koncesionih i drugih naknada za korišćenje prirodnih dobara koje

dodjeljuje država

Naknade za korištenje dobara od opšteg interesa planirane u iznosu od 4.500,00€, dok je naknada za korištenje šuma planirana u iznosu 20.000,00€. Koncesije za materijal iz vodotoka od kojih Opština Plav ostvaruje prihode se zapravo ostvaruju na teritoriji Gusinja zbog čega su i planirane budžetom Gusinja u saglasnosti sa ostvarenjem tih prihoda u plavskom budžetu, dok je za koncesije za šume uzet proporcionalan iznos.

4) Prihodi od godišnjih naknada za registraciju motornih vozila i eko naknade

Prema procjeni ostvarenja prihoda od godišnjih naknada za registraciju motornih vozila i eko naknade u 2012.g. na teritoriji opštine Plav je ostvareno 16.970 € po ovom osnovu. Planirani prihod za Opština Gusinje je 4.500,00€.

b. Prihodi od Egalizacionog fonda

Članom 29. istog Zakona uveden je **Egalizacioni fond** za finansijsko izravnjanje opština. Sredstva Fonda obezbjeduju se iz prihoda od poreza na dohodak fizičkih lica u visini od 11% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu i poreza na promet nepokretnosti u visini od 10 % ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu, poreza na upotrebu motornih vozila, plovnih objekata, vazduhoplova i letilica u visini od 100% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu, koncesionih naknada od igara na sreću u visini od 40% ukupno ostvarenih prihoda po tom osnovu. Kriterijumi za raspodjelu sredstava Fonda su fiskalni kapacitet opštine i budžetske potrebe opštine i isti učestvuju u srazmeri 60% prema 40%.

Sredstva Fonda na osnovu fiskalnog kapaciteta raspodjeljuju se opštinama na osnovu procijenjenog fiskalnog kapaciteta opštine utvrđenog u skladu sa **članom 30.** istog zakona koji glasi :

1. Opština čiji je prosječni fiskalni kapacitet po glavi stanovnika za posljednje tri fiskalne godine koje prethode godini za koju se vrši raspodjela sredstava Fonda, nizi od prosječnog fiskalnog kapaciteta po glavi stanovnika svih opština za isti period, ima pravo na korišćenje sredstava Fonda za tu godinu (primjenjivaće se od 1. januara 2015.godine).
2. Fiskalni kapacitet opštine iz stava 1 ovog člana utvrđuje se procjenom ukupnih lokalnih fiskalnih prihoda koje je opština mogla da ostvari iz sopstvenih izvora i ustupljenih državnih prihoda .
3. Lokalni fiskalni prihodi iz sopstvenih izvora iz stava 2 ovog člana uključuju sljedeće prihode: opštinske poreze, takse i naknade, izuzev naknade za komunalno opremanje gradjevinskog zemljišta.
4. Blizi način utvrđivanja fiskalnog kapaciteta opštine propisuje Ministarstvo finansija.

I članom 33. Istog zakona:

(1) Budžetske potrebe opštine utvrđuju se na osnovu procijenjenih budžetskih potreba po glavi stanovnika te opštine u odnosu na procijenjene budžetske potrebe po glavi stanovnika za sve opštine.

(2) Raspodjela sredstava Fonda iz člana 31., stav 1., tačka 2. ovog zakona vrši se u sljedećim iznosima:

- 1) 20% fiksno u jednakim iznosima svim opštinama koje imaju pravo na egalizaciona sredstva u skladu sa članom 30 ovog zakona,

- 2) preostala sredstva se raspodjeljuju u iznosu od 60% na osnovu površine i 40% na osnovu broja stanovnika određene opštine.
- (3) Način, elemente i kriterijume za procjenu budžetskih potreba iz stava 1 ovog člana propisuje Ministarstvo finansija.

Koristeći se metodologijom koju propisuje I koristi Ministarstvo finansija a na osnovu rasporeda za 2012. godinu, odnosno obračuna i iznosa sredstava koji je raspoređen opštinama iz Egalizacionog fonda za 2012. Godinu, sredstva koja bi bila opredjeljena Gusinju I Plavu kao odvojenim opštinama, data su u narednim tabelama uporedno sa prikazom obracuna za Plav sa Gusinjem zajedno (za 2013.god.).

Pravo za raspodjelu 60% sredstava po osnovu površine-budžetske potrebe

Naziv opštine	iznos bruto zarada za 2013.g u opštinama	površina opštine	prosjek u odnosu na površinu opštine
Plav sa Gusinjem	880 363	486	1 811,45
Plav	880 363	329	2 675,88
Gusinje	272 022	157	1 732,62

Pravo za raspodjelu 40% sredstava po osnovu broja stanovnika-budžetske potrebe

Naziv opštine	iznos bruto zarada za 2013.g u opštinama	broj stanovnika	prosjek po stanovniku
Plav sa Gusinjem	880 363	13 549	64,98
Plav	880 363	9 310	94,56
Gusinje	272 022	4 239	64,17

RASPORED SREDSTAVA EGALIZACIONOG FONDA ZA KONACNU RASPODJELU ZA 2013. GODINU PO OSNOVU KRITERIJUMA BUDŽETSKE POTREBE

Naziv oštine	Broj stanovnika	Učešće	Površina	Učešće	Opredijeljeno prema broju stanovnika	Opredijeljeno prema površini	Ukupno (6+7)	Fiksno (20%)	Ukupno (8+9)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Plav sa Gusinjem	13 549	6,13	486	5,13	181 817	228 028	409 845	132 394	542 239
Plav	9 310	4,21	329	3,47	124 933	154 365	279 298	132 394	411 692
Gusinje	4 239	1,92	157	1,66	56 884	73 663	130 547	132 394	262 941

Fiksni iznos se u 2012.godini dijelio na 13 opština koje su imale pravo na raspodjelu sredstava iz

FISKALNI KAPACITET (DRUGA FAZA) UKUPNO				
Naziv oštine	Raspodjela EF po osnovu prireza	Raspodjela EF po osnovu poreza na nepokretnosti	Raspodjela EF po osnovu ostalih lok. fisk. prihoda	UKUPNO
1	2	3	4	5
Plav sa Gusinjem	232 272	100 603		332 875
Plav	150 222	81 297		231 519
Gusinje	72 994	19 306		92 300

egalizacionog fonda I iznosio je 142 578€ po opštini. Za potrebe nase analize, ako bi Plav I Gusinje bile odvojene opštine, tada bi ukupan iznos bio podjeljen na 14 opština I iznosio bi 132 394€ po opštini.

Obračun fiskalnog kapaciteta

FISKALNI KAPACITET (PRVA FAZA) UKUPNO					
Naziv oštine	Raspodjela EF po osnovu poreza na dohodak	Raspodjela EF po osnovu poreza na promet nepokretnosti	Raspodjela EF po osnovu koncesionih i drugih naknada	Raspodjela EF po osnovu ostalih ustupljenih prihoda	UKUPNO
1	2	3	4	5	6
Plav sa Gusinjem	175 682	51 730		6 675	234 087
Plav	118 495	33 031		2 829	154 355
Gusinje	57 188	18 699	26 428	3 846	106 161

Konacna raspodjela sredstava Egalizacionog fonda opštinama za 2013. godinu

Opština	Budžetske potrebe	I faza (ustupljeni prihodi)	II faza (lokalni prihodi)	Konacna raspodjela EF za 2013. god
1	2	3	4	5 (2+3+4)
Plav sa Gusinjem	542 239	234 087	332 875	1 109 201
Plav	411 692	154 355	231 519	797 566
Gusinje	262 941	106 161	92 300	461 402

Konacnom raspodjelom sredstava Egalizacionog fonda, na osnovu podataka iz 2013.godine Opština Gusinje bi dobila 461.402,00€.

	Plav	Gusinje	Plav bez Gusinja
tekući prihodi	1 192 300,00	276 212,07	916 087,93
tekući prihodi po stanovniku	88,00	65,16	98,40
bruto zarade	880 363,00	272 022,07	880 363,00
bruto zarade po stanovniku	64,98	64,17	64,98

VII ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Iz iznijete analize, može se zaključiti sljedeće:

1. Na današnjem stepenu društveno-ekonomskog i političkog razvoja, postojeća organizacija i status područja Gusinje su jedna od glavnih kočnica ne samo daljeg ukupnog razvoja, već i bukvalnog spašavanja života ljudi na ovom, inače, prirodno veoma životnom području. Takođe se da zaključiti i da postojeći model lokalne samouprave ukupno u Crnoj Gori ne predstavlja optimalnu podlogu za razvoj samouprave niti za izgradnju modernog političkog sistema, te bi zato postojeći sistem lokalne samouprave u Republici treba radikalno preispitati i ponuditi model modernog i racionalnog organizovanja opštine. Ovo tim više jer u okvuru pokrenutih reformi političkog sistema i društveno-ekonomskog sistema neće se moći mimoći ni reforma komunalnog sistema, zato što je ona jedan od ključnih elemenata evropske koncepcije ovih sfera društvenog života.
2. Ukidanjem opštine otpočinje proces intenzivne demografske erozije područja i, pogotovu, odlaska mladih stručnih kadrova, odlaska vitalnih kontigenata stanovništva iz seoskih naselja prema bližim i daljim centrima razvoja, tako da je došlo do opadanja ukupnog broja stanovnika, starenja sela, pražnjenja naselja, zapostavljanja seoskih njihva i voćnjaka, a katuni na planinama su gotovo zamrli.
3. Tokom perioda od ukinjanja Opštine Gusinja, prirodni resursi ovog kraja su umnogome devastirani, a s druge strane nezaposlenost radno sposobnog stanovništva je postala težak društveno-ekonomski problem koji je još više uvećavao opšte nezadovoljstvo naroda ovog kraja.
4. Negativna društveno-ekonomска kretanja neprestano su nagomilavala nezadovoljstvo u narodu ovog kraja, koje je krajem 1991. godine, a zatim početkom 1998. godine, preraslo u opšti zahtjev da se zaustavi dalje posrtanje ovog kraja i kao jedan od prvih koraka u tom pravcu vrati status opštine ovom području. Na osnovu bitnih faktora datih u ovom elaboratu, može se zaključiti da realno postoji ekomska, društvena i politička opravdanost ponovnog formiranja gusinjske opštine. Oni se, između ostalih, temelje na sljedećim činjenicama:
  - na površini teritorije od 157 km² sa 42 naselja (sela i zaseoka) u kojima, prema popisu iz 2011. godine stalno živi 4.239, a sa radnicima na privremenom radu u državama okruženja i Evropi najmanje 30.000 stanovnika;
  - na obavezi obezbjeđenja što adekvatnijih uslova ostvarivanja administrativnih i drugih osnovnih potreba i interesa;
  - na značajnim prirodnim resursima ovog kraja /šume, poljoprivredne površine, turistički potencijal i dr;
  - na već postojećim i potencijalnim privrednim kapacitetima;
  - na još veoma vitalnom kontigentu radno sposobnog stanovništva, a posebno školovanom mladom kadru koji čeka zapošljavanje i bez nade da će do njega u postojećim uslovima doći, odlazi sa područja a najčešće i iz Crne Gore;

- na činjenici da kakav takav razvoj bilježe samo područja sa statusom opštine, dok gusinjska i ostala područja kojima je svojevremeno ukinut status opštine u kontinuitetu nazaduju;
- na civilizacijskoj obavezi da se ne dozvoli demografsko umirovljenje jednog prirodno veoma izdašnog i životnog područja kakvo jeste područje Gusinja.
- na ustavnom i zakonskom pravu na lokalnu samoupravu;

VIII Korišćeni izvori podataka i informacija

1. Zavod za statistiku Crne Gore Monstat
2. Centralni registar Privrednog suda
3. Arhiv Crne Gore
4. Arhiv opštine Plav
5. Statistički godišnjak 2001, Podgorica, decembar 2001 - Republički zavod za statistiku;
6. Turistički resursi i potencijali Prokletija, Dr. Marko Knežević, NIJP Panorama, Biblioteka Nauka, Priština, 1995 g ;
7. Plavsko-gusinjski region - uslovi za razvoj turizma, Dr. Marko Knežević, SGD, Beograd 1979 godine;
8. J.Iten, M. Rey, Analiza mogućnosti i problema razvoja zimskog turizma u Jugoslaviji, OECD, Ženeva, avgust, 1969.
9. Nikčević Radosav, Skijališta Crne Gore kao faktor turističkog razvoja, UNIREKS, Nikšić, 1991.
10. Mulić Rifat, Plavsko.gusinjske Prokletije – 40 planinarskih staza, izdavač Planinarsko društvo »Karanfil« Gusinje
11. Socio-ekonomска анализа општине Plav, Plav, februar 2013.
12. Master plan - Strategija razvoja turizma u Crnoj Gori do 2020. godine, Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, Podgorica, decembar 2008.
13. Politika i strategija razvoja turizma Crne Gore do 2020. godine, Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine, Podgorica, jul 2008. godine
14. Bazna studija zemljjišne politike општине Plav – analiza postojećeg stanja, Plav, februar 2013. Montenegroprojekt DOO
15. Crnogorske planine - odabrane planinarske ture, Branislav Cerović, Beograd 2002;
16. Berane - integralni razvoj, Prof. dr. Miljan Radović, Beograd 1996 godine;
17. Program integralnog razvoja područja crnogorskih Prokletija, Podgorica, april 2001.;
18. Lovačko društvo "Maja Karanfil" Gusinje, marta 1977 godine;
19. Korišćeni razvojni dokumenti Fondacije Gusinje
20. Analitički materijali korišćeni od konsultanta dip.ecc Šefkije Bekteševića

21. Arhiv MZ »Drugi avgust«.
22. Istorija djela Mustafe Memića
23. Arhiv OŠ«Džafer Nikočević» Gusinje (prof. Osman Damjanović)
24. Katastarski podaci Opštine Plav
25. Studija opravdanosti »Nacionalni park Prokletije« Zlatko Bulić
26. Topografska karta Crne Gore (geokarta Beograd 1980)
27. Baza podataka »doo Domus ing« , Berane
28. » doo Market broker« Berane
29. Kulturno informativni list zavičajnog društva Plava i Gusinja »Izvor«
30. Almanah Zuvdije Hodžića

Autori:

Babović Vladan – samostalni projektant Studije

Prof. dr Marko Knežević, Plav

Dr. Rusmin Laličić, Gusinje

Saradnici:

- Dr. Said Čekić
- Prof dr. Vuk Ognjanović
- Prof. Rizah Gruda
- Ing.geodezije Mališić Vučeta
- Mr Huso Brdakić dipl.ing
- Ana Katić, spec. turizma
- Emir Feratović, spec. turizma
- Meliha Hadžialjević, dipl.ecc
- Šefko Bektešević, dipl.ecc.

Sponzori:

- MZ „2 Avgust“ – Gusinje
- Fondacija Gusinje – New York
- Refik Radončić
- Began Čekić
- Osman Damjanović, prof
- Dr. Rusmin Laličić

IX PRLOZI:

IZJAVA O SARADNJI IZMEĐU DPS-a I PARTIJE ZA GUSINJE

DPS će podržati donošenje Zakona o teritorijalnoj organizaciji Crne Gore kojim se definišu standardi i principi za osnivanje Opštine ili mijenjanje teritorije Opštine koji treba da obezbijede funkcionalnu i ekonomski održivu Opštinu koja će biti u funkciji zadovoljenja stvarnih potreba i interesa lokalnog stanovništva.

Imajući u vidu i navedeno, kao i novine koje donosi novi koncept lokalne samouprave DPS će podržati i zahtjev gradana Gusinja za teritorijalno organizovanje mjesnog centra kao opštine zbog čega proizilazi i potreba za donošenje ovog Zakona u terminu definisanom Ustavnim zakonom za sprovodenje Ustava.

U roku od 15 dana od dana prijema i inicijative sa studijom o održivosti rezultata, rezultata referendumu Vlada će imenovati komisiju. Komisija se sastoji od pet članova i čine je predstavnici organa državne uprave nadležni za poslove finansija, uređenje prostora i zaštite životne sredine, ekonomije, lokalne samouprave i zajednice opština, za realizaciju ove inicijative za Opštinu Gusinje.

DPS će podržati sve projekte vezane za ekonomski razvoj Gusinja.

15.03.2008.g.

POTPISNICI IZJAVE

DPS Crne Gore, Svetozar Marović

Partija za Gusinje, Rusmir Laličić

PROGRAMSKA SEMA MANIFESTACIJE “GUSINJSKO LJETO 2009”

10.JUL /petak/

- Otvaranje manifestacije “Gusinjsko Ljeto 2009”
(Docek zvanica-gostiju,Kvartet Talija,Andrea Demirovic,Stefan Filipovic,KUD)

11.JUL /subota/

- Autorsko vece knjizevnika Marka Vesovica

13.JUL /ponedeljak/

- Otvaranje sportskog dijela Manifestacije
(Turnir u malom fudbalu na zemljanom terenu)
- Opstenaodno Veselje na Alipasinim izvorima, Gusinjsko korzo

15.JUL /srijeda/

- Djecija predstava “Kuce koje nije umjelo da laje” Podgoricko pozoriste za djecu

19.JUL /nedelja/

- Vece duhovne muzike

21.JUL /utorak/

- Tradicionalna izlozba akademskog slikara Ismeta Cekica i gostiju

23.JUL /cetvrtak/

- Otvaranje Gusinjske sobe (izvorna nosnja i domaca radinost)
- Vece Kulturno Umjetnickih Drustava – splet igara (sjeverni,centralni i južni dio CG)

24.JUL /petak/

- Kosarkaski spektakl (Evropljani-Amerikanci)
- Takmicenje pjevaca amatera uz karaduzen

25.JUL /subota/

- Filozofsko-knjizevno vece prof.dr Sefketa Krcica (besjede,diskusije i promocija knjige)

26.JUL /nedelja/

- Mount bike tura (Trofej Prokletija) biciklisticka ekstremna trka

27.JUL /ponedeljak/

- Santa Panta – Djecije pozoriste Stankovic (Radojica Stankovic)
- Dan sjecanja na prof.Mustafu Memica – njegov doprinos u rasvetljavanju istorijskih dogadjaja iz Gusinjsko-plavskih krajeva i okruzenja (govore:Dr Redzep Skrijelj,Mr Esad Rahic, prof Rizah Gruda)

28.JUL /utorak/

- Kvartet iz Austrije

29.JUL /srijeda/

- Slikarska Kolonija na Grebajama (od 29.07 – 09.08.)
- “Gusinje centar svijeta” monodrama, autorski projekat Dzonija Hodzica
- Izlozba grafika na temu Vino, Dzoni Hodzic

30.JUL /cetvrtak/

- Takmicenje plivaca u skokovima i plivanju (dodjela nagrada)

- Vece Ramize Radoncic – Hot (poezija i proza) + prikazivanje filma Sekija Radoncica

31.JUL /petak/

- Dan Dijaspore

01.AVGUST /subota/

- Okrugli sto – tema: Razvoj Gusinja (prisustvo poznatih ljudi iz svijeta nauke,diplomatiјe,politike i biznisa)

02.AVGUST /nedelja/

- Maraton u jutarnjim satima (polazak iz Plava preko Kruseva do centra Gusinja -sponzor Rasim Kupsin)
- Veliki narodni skup – Alipasini izvori (piknik i veselje)
- Vecernji koncert sa estradnim umjetnicima – vatromet

03.AVGUST /ponedeljak/

- Izvjestaj o radu MZ”2.Avgust”Gusinje za proteklu godinu
- Dokumentarni film – Momir Matovic

04.AVGUST /utorak/

- Mars stazama djetinjstva (Gusinje-Dolja-Ravnikljuc-Popadija-Volusnica-Grebaje)
- Dan oslobođenja Gusinja – svečana akademija
- Gusinske filmske impresije - Predrag Bojovic

05.AVGUST /srijeda/

- Koncert tamburaskih orkestara

06.AVGUST /cetvrtak/

- Promocija knjige Meda Kanjize

07.AVGUST /petak/

- Izletnicka tura: Gusinje-Zabodiste-Zagradje-Martinovicki Valji – Cardak

08.AVGUST /subota/

- Finalna utakmica turnira (dodjela nagrada)

09.AVGUST /nedelja/

- Izložba slika sa likovne kolonije

10.AVGUST /ponedeljak/

- Zatvaranje Manifestacije “Gusinsko Ljeto 2009”(urucivanje zahvalnica, plaketa,koktel)

Organizacioni Odbor Manifestacije

“GUSINJSKO LJETO 2009”

**Spomen ploča na staroj zgradi opštine, gdje se navodi Gusinje kao opština u
Oslobodilačkom ratu 1941-1945.**

Gusinjanke u tradicionalnoj narodnoj nošnji, koja
spada među najslikovitije u Crnoj Gori i šire

Zla Kolata (2534 m) na Bjeliču, najviši vrh Crne Gore

